

İSTANBUL
TOPKAPI
ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ
EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN OTORİTERYEN
EĞİLİMLERİ İLE BİLİŞSEL ESNEKLİK VE GENEL
SİSTEMİ MEŞRULAŞTIRMA DÜZEYLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KEVSER KAVAK

Psikoloji Anabilim Dalı

Psikoloji Bilim Dalı

OCAK, 2023

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN OTORİTERYEN
EĞİLİMLERİ İLE BİLİŞSEL ESNEKLİK VE GENEL
SİSTEMİ MEŞRULAŞTIRMA DÜZEYLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KEVSER KAVAK

21220501009

Psikoloji Anabilim Dalı

Psikoloji Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Melike Ceylan

OCAK, 2023

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAY FORMU

Psikoloji Anabilim Dalı,
Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı 21220501009 numaralı öğrencisi **Kevser KAVAK**'ın
“**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN OTORİTERYEN EĞİLİMLERİ İLE BİLİŞSEL ESNEKLİK VE GENEL SİSTEMİ MEŞRULAŞTIRMA DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**” konulu Yüksek Lisans tezi Enstitümüz Yönetim Kurulunun 26/12/2022 tarihli ve 2022/30 sayılı Yönetim Kurulu kararıyla oluşturulan jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile 25.01.2023 tarihinde kabul edilmiştir.

	<u>Unvan</u>	<u>AdıSoyadı</u>	<u>Üniversite</u>	<u>İmza</u>
ASIL ÜYELER				
Danışman	Dr. Öğr. Üyesi	Melike CEYLAN	İstanbul Topkapı Üniversitesi	
1. Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Gözde GÜNDOĞDU MEYDANERİ	İstanbul Topkapı Üniversitesi	
2. Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Nilgün ONNAR	Arel Üniversitesi	
YEDEK ÜYE				
1. Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Yunus YÜCEL	İstanbul Topkapı Üniversitesi	
2. Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Eyyüb Ensari Cicerali	Nişantaşı Üniversitesi	

ONAY

Prof. Dr. Özlem KUNDAY

EnstitüMüdürü

(*) Oybirliği/Oyçokluğu hâli yazı ile yazılacaktır.

(**) Kabul / Ret veya Düzeltme kararı hâli yazı ile yazılacaktır.

AKADEMİK DÜRÜSTLÜK BEYANI

“Üniversite Öğrencilerinin Otoriteriyen Eğilimleri İle Bilişsel Esneklik ve Genel Sistemi Meşrulaştırma Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” isimli yüksek lisans tezinin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak tarafımdan yazıldığını, yararlanılıp kullanılan tüm eserlerin künyeleri kaynakçada belirtildiğini ve kullanım esnasında atıfta bulunduğunu beyan ederim.

24/01/2022

Kevser Kavak

TEŞEKKÜR

Varlık, varoluş, insanın yapıp etmeleri ve erdem milattan önce filozoflar tarafından detaylıca incelenmiştir. İnsan ne yapmalıydı yaşamdaki amacı neydi? Manipülasyonlar, telkinlere kapılmadan kendine nasıl bir amaç geliştirebilirdi, özünün yansıması neyi oluştururdu?

Çevremizdeki varlıklar, düşüncelerimizi, duygularımızı, değerlerimizi, bizi oluşturan uyarıcılar olarak hem bizi yaratan hem de sınırlayan bazen de bizi kendimize yabancılaştıran şey'lerdir. Herhangi bir sosyal ilişkide bile öğrenirken aynı zamanda telkine uğradığımız olur. Bu anlamda insanın kendi özünün amacına gerçekten ulaştığını sanması bir yanılsamadır. Çünkü kendi gerçekliğimiz çevremiz ile olan etkileşim ile oluşur. Yaşamda tüm bu karmaşık düşüncelere kapıldığımızda bir yere varamadığımızı fark ederiz.

Bilim ise bize somut gerçekliğin seçeneklerini sunar. Düşünebildiğimiz çoğu kavramı araştırabilme, inceleyebilme yöntemleri sunar. Var olan gerçeklere eleştirel bakabilme yeteneği ile objektif olabilmeyi öğretir.

Bu tezi oluşturma güdüsü bu şekilde oluşmuştur. Bu süreçte yanımda ve destek olan aileme, tez danışmanım Melike Ceylan'a teşekkür ederim.

Kevser Kavak

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	ii
AKADEMİK DÜRÜSTLÜK BEYANI	iii
TEŞEKKÜR	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	vii
TABLolar LİSTESİ	viii
ÖZET	ix
ABSTRACT	x
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Gereçesi ve Amacı.....	3
2. LİTERATÜR TARAMASI	5
2.1. Otoriteryen Eğilim.....	5
2.2. Otoriteryen Eğilimin Gelişimi.....	8
2.2.1. Toplumsal kurumlar ve otoriteryen eğilim.....	9
2.2.1.1. Aile ve otoriteryen eğilim.....	10
2.2.1.2. Eğitim ve otoriteryen eğilim.....	11
2.2.1.3. Din ve otoriteryen eğilim.....	12
2.2.1.4. Ekonomi ve otoriteryen eğilim.....	14
2.2.1.5. Siyaset ve otoriteryen eğilim.....	14
2.2.2. İdeolojiler ve otoriteryen eğilim.....	15
2.2.2.1. Dogmatizm ve otoriteryen eğilim.....	16
2.2.2.2. Muhafazakârlık ve otoriteryen eğilim.....	17
2.2.2.3. Faşizm ve otoriteryen eğilim.....	17
2.2.2.4. Milliyetçilik ve otoriteryen eğilim.....	18
2.2.3. Bireysel faktörler ve otoriteryen eğilim.....	19
2.2.3.1. İhtiyaçlar ve otoriteryen eğilim.....	19
2.2.3.2. Kişilik ve otoriteryen eğilim.....	20
2.2.3.3. Kişiler arası ilişkiler ve otoriteryen eğilim.....	21
2.3. Bilişsel Esneklik.....	22

2.3.1. Bilişsel esneklik ve otoriteryen eğilim.....	24
2.4. Sistemi Meşrulaştırma.....	26
2.4.1. Sistemi meşrulaştırma ve otoriteryen eğilim.....	28
2.5. Araştırma Modeli ve Hipotezleri.....	29
3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	31
3.1. Araştırma Örneklemi.....	31
3.2. Veri Toplama Araçları.....	31
3.2.1. Sosyo-demografik bilgi formu.....	32
3.2.2. Sağ kanat yetkeçiliği ölçeği.....	32
3.2.3. Bilişsel esneklik envanteri.....	33
3.2.4. Sistemi meşrulaştırma ölçeği.....	33
3.3. Verilerin Analizi.....	33
4. BULGULAR.....	35
4.1. Ölçek Puanlarının Sosyo-Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi.....	37
4.1.1. Sağ kanat yetkeçiliği ölçek puanının sosyo-demografik değişkenlere göre incelenmesi.....	37
4.1.2. Bilişsel esneklik envanteri puanının sosyo-demografik değişkenlere göre incelenmesi.....	41
4.1.3. Sistemi meşrulaştırma ölçek puanının sosyo-demografik değişkenlere göre incelenmesi.....	45
4.2. Ölçek Değişkenlerinin Korelasyon Analiz Sonuçları.....	48
5. SONUÇ VE TARTIŞMA.....	50
5.1. Korelasyon Analizi Sonuçlarının Tartışılması.....	51
5.2. Sosyo Demografik Değişkenler ile İlgili Sonuçların Tartışılması.....	54
5.3. Öneriler.....	58
5.4. Sınırlılıklar ve Sayılıtlar.....	58
KAYNAKÇA.....	59
Ekler.....	70
ÖZGEÇMİŞ.....	78

KISALTMALAR

BEE	: Bilişsel Esneklik Envanteri
CFI	: Cognitive Flexibility Inventory
D-SKY	: Düşük Düzey Yetkecilik
p	: Olasılık değeri
RAT	: Uzak Bağlantılar Testi
SKYÖ	: Sağ Kanat Yetkeciliği Ölçeği
SMÖ	: Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği
Ss	: Standart Sapma
WCST	: Wisconsin Kart Eşleme Testi
\bar{X}	: Ortalama
Y-SKY	: Yüksek Düzey Yetkecilik

TABLolar LİSTESİ

Sayfa

Tablo 4.1: Sosyo-Demografik Değişkenlerin Frekans Analiz Sonuçları	35
Tablo 4.2: Ölçeklerin Betimsel Analiz Sonuçları.....	36
Tablo 4.3: Sağ Kanat Yetkenciliği T-test Sonuçları.....	37
Tablo 4.4: Sağ Kanat Yetkenciliği ANOVA Sonuçları (Yaş)	38
Tablo 4.5: Sağ Kanat Yetkenciliği ANOVA Sonuçları (Kardeş Sayısı)	38
Tablo 4.6: Sağ Kanat Yetkenciliği ANOVA Sonuçları (Ekonomik D.)	39
Tablo 4.7: Sağ Kanat Yetkenciliği Ekonomik Durum Post-Hoc Sonuçları.....	39
Tablo 4.8: Sağ Kanat Yetkenciliği ANOVA Sonuçları (Dini Bağlılık).....	40
Tablo 4.9: Sağ Kanat Yetkenciliği Dini Bağlılık Post-Hoc Sonuçları	40
Tablo 4.10: Sağ Kanat Yetkenciliği Siyasi görüş Post-Hoc Sonuçları	41
Tablo 4.11: Bilişsel Esneklik T-test Sonuçları.....	41
Tablo 4.12: Bilişsel Esneklik ANOVA Sonuçları (Yaş).....	42
Tablo 4.13: Bilişsel Esneklik Yaşa Yönelik Post-Hoc Sonuçları	42
Tablo 4.14: Bilişsel Esneklik ANOVA Sonuçları (Kardeş Sayısı).....	43
Tablo 4.15: Bilişsel Esneklik ANOVA Sonuçları (Ekonomik D.)	43
Tablo 4.16: Bilişsel Esneklik ANOVA Sonuçları (Dini Bağlılık)	44
Tablo 4.17: Bilişsel Esneklik Dini Bağlılık Post-Hoc Sonuçları	44
Tablo 4.18: Bilişsel Esneklik ANOVA Sonuçları (Siyasi Görüş)	45
Tablo 4.19: Sistemi Meşrulaştırma T-test Sonuçları.....	45
Tablo 4.20: Sistemi Meşrulaştırma ANOVA Sonuçları (Yaş).....	45
Tablo 4.21: Sistemi Meşrulaştırma ANOVA Sonuçları (Alan)	46
Tablo 4.22: Sistemi Meşrulaştırma ANOVA Sonuçları (Kardeş Sayısı).....	46
Tablo 4.23: Sistemi Meşrulaştırma Siyasi Görüş Post-Hoc Sonuçları	47
Tablo 4.24: Sistemi Meşrulaştırma ANOVA Sonuçları (Ekonomik D.)	47
Tablo 4.25: Sistemi Meşrulaştırma Ekonomik Durum Post-Hoc Sonuçları	48
Tablo 4.26: Sistemi Meşrulaştırma ANOVA Sonuçları (Dini Bağlılık).....	48
Tablo 4.27: Sistemi Meşrulaştırma Dini Bağlılık Post-Hoc Sonuçları	48
Tablo 4.28: Ölçeklerin Pearson Korelasyon Sonuçları	49

ÖZET

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN OTORİTERYEN EĞİLİMLERİ İLE BİLİŞSEL ESNEKLİK VE GENEL SİSTEMİ MEŞRULAŞTIRMA DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Toplumlara tahripkâr izler bırakan otoriteryen eğilim; itaat, saldırganlık, önyargı ve faşist tutumları içerisinde barındırır. Bununla birlikte geleneksellik ile yoğrulan katı düşünme biçimiyle karakterize edilir. Bilişsel esneklik genel olarak değişen durumlara uygun tepkiyi verebilmeyi sağlayan bilişsel beceridir. Sistemi meşrulaştırma ise sistemsel yapıların geçmişte beri var olmaları sebebiyle haklılaştırılmasıdır. Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin otoriteryen eğilim düzeyi ile bilişsel esneklik ve genel sistemi meşrulaştırma düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. İstanbul Topkapı Üniversitesinde 2022-2023 yılları arasında öğrenim gören 284 kişi katılmıştır. Uygun örnekleme yöntemiyle belirlenen öğrenciler Sosyo-demografik bilgi formu, Sağ Kanat Yetkenciliği Ölçeği Bilişsel Esneklik Envanteri ve Sistemi Meşrulaştırma Ölçeğini tamamlamıştır. SPSS 26.0 programı aracılığıyla betimleyici analizler, T-test, ANOVA ve Pearson korelasyon testleri uygulanmıştır. Analiz sonuçlarına göre otoriteryen eğilim ile sistemi meşrulaştırma anlamlı düzeyde pozitif ilişkidedir. Otoriteryen eğilim ile bilişsel esneklik arasında ise kısmi negatif ilişki bulunmaktadır. Sosyo-demografik değişkenlere bakıldığında ise otoriteryen eğilim ve sistemi meşrulaştırma; ekonomik durum, siyasi görüş ve dine olan bağlılık değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Ekonomik durumunu kötü olarak ifade eden öğrencilerin sistemi meşrulaştırma ve otoriteryen eğilim puanları iyi olarak ifade eden öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksektir. Dine bağlılığını zayıf olarak ifade eden öğrencilerden güçlü olarak ifade edenlere doğru ise otoriteryen eğilim ve sistemi meşrulaştırma düzeyi artış göstermektedir. Bilişsel esneklik ise dine olan bağlılık ve öğrenim birimine göre farklılık göstermiştir.

Anahtar kelimeler: *Otoriteryen, Yetkencilik, Bilişsel esneklik, Sistemi Meşrulaştırma*

ABSTRACT

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN AUTHORITARIAN TENDENCY OF UNIVERSITY STUDENTS AND LEVELS OF COGNITIVE FLEXIBILITY AND SYSTEM LEGITIMATION

It includes authoritarian tendency, obedience, aggression, prejudice and fascist attitudes that leave devastating traces on societies. However, it is characterized by a rigid way of thinking mixed with tradition. Cognitive flexibility is the cognitive skill that enables to respond appropriately to changing situations in general. System legitimation is the justification of systemic structures because they have existed in the past. In this study, the relationship between the level of authoritarian tendency of university students with the levels of cognitive flexibility and justification of the system were examined. 284 person studying at Istanbul Topkapı University between 2022 and 2023 years attended. The students determined by the convenience sampling method completed the Socio-Demographic Information Form, Right-Wing Authoritarianism Scale, Cognitive Flexibility Inventory, and System Justification Scale. Descriptive analysis, T-test, ANOVA and Pearson correlation tests were applied through the SPSS 26.0 program. According to the survey results, a positive relationship was found between the authoritarian tendency and the legitimation of the system. However, a partial negative relationship was found between cognitive flexibility and authoritarian disposition. Authoritarian tendency and legitimation of the system: It differs according to the level of economic status, political opinion and religious belief declared by the students. On the other hand, cognitive flexibility differed religious belief and among faculties.

Keywords: *Authoritarianism, cognitive flexibility, System Justification*

1. GİRİŞ

İnsanlar, farklı çeşitlerde kategorize edilmiş toplumsal krizlerin bazılarında doğrudan sebep olurken; iklim krizi, sel ve deprem gibi doğal olgulara dolaylı şekilde aracı oldukları söylenebilir. Ayrıca kriz ve kaoslar, sadece insanları etkilemekte kalmayıp daha öte tüm canlı sistemlere zarar vermektedir. Ait olduğumuz sosyal ve fiziksel çevre aslında bizden bir parçadır. Parçalarımıza zarar vermemek için mühim önlemler alınmalıdır. Önlem alabilmemiz için ise durumları, kavramları tanımlayıp açıklamamız önceliklidir. İnsan yapısının, doğrudan ve dolaylı olarak sebep olabileceği zararları önleyebilmek, anlayabilmek için psikoloji bilimi ile ilgilenen araştırmacılara önemli sorumluluklar düşmektedir. İnsana ait duygu, düşünce, davranışların toplumsal olgulara etkileri ve toplumsal durumların insana olan etkileri geniş çapta güncellenmeler eşliğinde incelenmesi bu sorumluluklar arasındadır.

Otoriteryen eğilimin ortaya çıkışı yaşanan toplumsal krizden kaynaklandığı bilinmek üzere tüm dünyanın belirli bölgelerinde, belirli zamanlarda yaşanan soykırım, iç ve dış savaşlar hatıralardan silinmeyen kitle katliamlarına neden olmuştur. İnsanlığın, şahit olduğu bu yıkıcı düşmanlığa karşı eylemsiz kalmaması kaçınılmazdır. Adorno ve diğerleri (1950) ve birçok bilim insanı da öyle yapmışlardır. Adorno ve arkadaşları Nazisizm ideolojisi içerisinde gelişen, insanı, insanî özelliklerinden sıyrarak durumların gelişmesindeki etken ve nedenler nelerdir sorusunun kapsamlı bir araştırma sonucunda açıklama getirmeye gayret göstermişlerdir. Bu gayret sonucunda *Otoriteryen Kişilik* (Authorian Personality) kavramı ortaya çıkmış, daha sonra bu kavramın bilim camiasında araştırılması hız kazanmıştır. Otoriteryen kişilik; otoriteye sorgusuz boyun eğen, güç eğilimli, katı, kalıp yargılı, muhafazakâr ve faşist özellikte kişileri kapsamaktadır. Bu özellikteki kişiler otoriteye sorgusuz itaat etmelerinden ve içlerinde dış gruba karşı saldırganlık potansiyeli taşıdıklarından yıkıcı olgulara sebebiyet verebilmektedir.

Zamanla otoriteryen eğilimlerin açıklanması maksadıyla farklı değişkenler ile olan ilişkisi incelenmeye başlanmıştır. Bu değişkenlerden bir tanesi insan yapısının temel bileşeni olan biliştir. Bilişe ait yapıların uyum başta olmak üzere birçok işlevi bulunmaktadır. Biliş, duyum ve algılama fonksiyonlarından sorumlu, hayatta kalmaktan mutluluğa kadar bireylerin içsel ve dışsal gerçekliğini oluşturan yapıdır (Cohen, 2017; Solso, MacLin ve MacLin, 2014). Maslow (1943) otoriteryen karakteri betimlerken vahşi orman metaforunu kullanmıştır. Ona göre otoriteryen karakter, insanlığın eski dönemlerinde vahşi yaşama biçiminde kalan kişilik özelliklerini yansıtır. Nihai amacı diğer tüm canlılar gibi hayatta kalmadır. Zira insanı diğer canlılardan ayıran en önemli özellik bilişsel yapısının daha karmaşık ve esnek olabilmesidir. Bilişsel esneklik; olağandan farklı durumlara maruz kalma esnasında birçok seçeneğin farkında olarak uygun cevabı verebilme becerisidir (Bozkurt ve ark., 2020; Sapmaz ve Doğan, 2013). Diğer canlılardan farklı olarak olağan dışı durumlar için daha çok seçeneğin farkında olabilmesi, bu seçeneklerde kendini yetkin hissetmesi, bu doğrultuda düşünce ve davranış geliştirebilmesi dünya üzerinde baskın canlı türü olmasıyla da sonuçlanmıştır.

Otoriteryen eğilim farklı seçenekleri dikkate almaksızın mevcut otoritelere yoğun itaat etme durumu, kişinin hayatta kalma yani güvenlik ihtiyacının bir sonucudur. Homeostazi insan vücudunun çevresel uyaranlara karşı sağlıklı şekilde yanıt vermesiyle dengede kalmasıdır. Bu dengenin bozulması hayati riskler taşımaktadır. İnsana özgü olan bu özellik makro düzeyde de toplum düzen ve dengesinin sağlanması için gerekmektedir. Bunun için normlara uyma, sosyal uyum gibi bir takım davranış örüntüleri gelişmektedir. Denge sağlanamadığında diğer deyişle uyum mekanizmasının doğruyu değerlendiremeyecek kadar fazla çalışması, sorgulanmaksızın itaat edilmesi bazı otorite figürlerinin toplum dengesini bozacak birtakım etkiler yaratabilmesine neden olabilmektedir.

Jost ve Banaji'nin (1994) oluşturduğu sistemi meşrulaştırma kuramı da sosyal uyumu bozan önyargı ve ayrımcılığa ilişkin kalıp yargılara açıklama getirme çabasından doğmuştur. Sistem kavramından kastedilen eğitim, siyasi, ekonomi vb. hiyerarşik sistemlerdir. Buna göre sistemi meşrulaştırma, mevcut doğal ve sosyal sistemlerin sırf var olmaları sebebiyle desteklediği psikolojik süreçtir. Bu süreç kişinin sistemi değiştirme yetisinin olmadığı sanısıyla baş edebilmek için geliştirdiği

savunma mekanizmasıdır. Bu durumda kişi sistemi adil ve meşru algılayarak olumsuz duygu ve düşüncelerden sıyrılmaktadır. Kişinin farklı seçeneklerin farkında olmak ve bu konuda kendini yetkin hissetmemesi de bilişsel esneklik yeteneği ile ilgilidir. Ayrıca otoriteryen eğilim ve bilişsel faktörlerin sistemi meşrulaştırma düzeyini yordadığı görülmektedir (Şeker ve Direkçi, 2022).

1.1. Araştırmanın Gerekçesi ve Amacı

Otoriteryen eğilimin veya kişiliğin psikolojik bir kavram olarak ortaya çıkması toplumda yaşanan yıkıcı olaylar sebebiyledir. İnsanlık tarihinin başlangıcından bu yana toplumsal refahı olumsuz etkileyen durumların günümüzde de durmaksızın yaşandığı görülmektedir (Rusya- Ukrayna savaşı, kaynakların paylaşımına bağlı yaşanan kriz, savaş, zorunlu göç, ekonomik belirsizlik). Houghton (2015) belirli sosyoekonomik koşulların, soykırım riskini arttırdığı ya da uygun ortamı sağladığını belirtmektedir.

Rol karmaşası yaşandığı, kimliğin biçimlendirildiği erken yetişkinlik dönemi olumlu kişilik özellikleri ile şekillendirilmesi için önemli bir dönemdir (Onur, 1995). Jung eğitilebilirliğin yoğun şekilde çocuklar üzerine sergilenmesini sert şekilde eleştirmiş, hatta kişilik sahibi olmayan birinin bir kişiliği eğitemeyeceğini, ‘eğitimsiz eğitimciler’ sözüyle öncelikle eğitim verenin gelişmesi gerektiğini vurgulamıştır (Akt. Schultz ve Schultz, 2007). Günümüzde de bu yaklaşım yaşam boyu gelişim anlayışıyla karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca otoriteryen eğilimlerin ergenlik döneminde geliştiğini savunan araştırmalar mevcuttur (Altemeyer, 2006; Van Hiel ve ark., 2004).

Bu durumda araştırmanın ilk amacı üniversite öğrencilerinin, akademik başarı, psikolojik iyi oluş gibi farklı psikolojik kavramlarla pozitif ilişkisi ortaya konan bilişsel esneklik düzeylerinin (Bilgiç ve Bilgin, 2016; Satıcı ve ark., 2020), yoğunluğuna göre yıkıcı olaylara sebebiyet vermesi öngörülen otoriteryen eğilim düzeyleri ile olan ilişkisinin incelenmesidir. İkinci amaç ise otoriteryen eğilim düzeyi ile sistemi meşrulaştırma düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemektir.

Belli oranda sistemi meşrulaştırma durumu bireyler için olumlu sonuçlar doğururken (Altop ve Solak, 2021; Karaçay, 2011) yüksek düzeyde sistemi meşrulaştırma eğilimi, maruz kalınan olumsuz koşulların sürmesine neden

olmaktadır. Değişim ise gelişimin öncüsüdür. Heraklitos'un şu sözüyle değindiği gibi 'Değişmeyen tek şey, değişimin kendisidir.' dünyanın her düzleminde değişim olgusunun olağan bir durum olması kaçınılmazdır. Olağan olumlu değişime direnç yaratmak, derenin akışına engel olup kurak bölgelerin daha çok tahrip olmasına benzemektedir.

Araştırma Soruları:

1. Üniversite öğrencilerinin otoriteryen eğilim düzeyi nedir?
2. Üniversite öğrencilerinin sistemi meşrulaştırma düzeyi nedir?
3. Üniversite öğrencilerinin otoriteryen eğilim düzeyi sosyo-demografik değişkenlere göre anlamlı düzeyde farklılaşma göstermekte midir?
4. Üniversite öğrencilerinin bilişsel esneklik düzeyi sosyo-demografik değişkenlere göre anlamlı düzeyde farklılaşma göstermekte midir?
5. Üniversite öğrencilerinin sistemi meşrulaştırma düzeyi sosyo-demografik değişkenlere göre anlamlı düzeyde farklılaşma göstermekte midir?
6. Üniversite öğrencilerinin otoriteryen eğilim düzeyi ile bilişsel esneklik düzeyi arasında anlamlı düzeyde bir ilişki var mıdır?
7. Üniversite öğrencilerinin otoriteryen eğilim düzeyi ile sistemi meşrulaştırma düzeyi arasında anlamlı düzeyde bir ilişki var mıdır?

2. LİTERATÜR TARAMASI

2.1. Otoriteryen Eğilim

Bireyden topluma birçok alanda otorite kavramını gözlemlemek mümkündür. Bu kavram, felsefi, siyasi, iktisadi, sosyoloji ve psikoloji gibi birçok disiplin tarafından irdelenmiştir. Hali hazırda bu disiplinler dahilinde otoriteryen eğilim olgusu incelenmeden otorite kavramına getirilen farklı yorumlar gözden geçirilmiştir. Bir kişinin bilgisinden dolayı edindiği otorite, yasalara dayalı otorite, geleneksel otorite gibi farklı manalarda kullanılmaktadır. Otorite kavramıyla yakından ilişkili olan iktidar kavramı ise diğer bir deyişle güç(power), başkalarını etkileyebilme becerisidir. Siyasi anlamda otorite ise bu gücü kullanabilme hakkına sahip olmaktır. Bu hak insanların inançları aracılığıyla meşru nitelik kazandığı durumda otorite kavramından bahsedilir. İtaat etme kabulüyle toplumsal düzen sağlanır ve Heywood (2012a)'a göre otorite söz konusu olmadan yönetim kavramından bahsedilemez.

Horkheimer (2012) otorite kavramını kültür ile birlikte açıklamaktadır. Ona göre çok eski tarihlerden bu yana insanları bir arada tutmak baskısız yani otoritesiz gerçekleşmemiştir. Tarih ise kültür ile var olmaktadır. Bu durumda kültürün öğeleri insanları etkilemektedir. Sennet (2021)'e göre toplumların işlevselliğini koruyabilmeleri için sadâkat, otorite, kardeşlik ve benzeri duygusal bağların zaruri olduğu ve bunların siyasal sonuçlarının bulunduğunu belirtir. Siyasi sonuçlar doğuran duygusal bağlar ise psikoloji alanı kapsamına girmektedir. Aynı zamanda toplumsal bir duygu olarak ifade edilen otorite kavramı, örgütsel davranışta da yönetim işlevini yerine getiren organizasyon için gereklidir. Kişilerde ise otorite süperegonun görevini üstlenir ve güvenlik gibi bazı temel ihtiyaçları karşılar. Sennet'e göre otorite temel bir gereksinim olmakla birlikte modern dünyada var olan ayartıcı bazı otoritelerin özgürlüğe yönelik bir tehdit şeklinde algılanmasıyla korkuya neden olabileceğini belirtmektedir. Siyasi alanda otoritenin kullanıldığı biçime göre farklı yönetim tarzı ve ideolojiler gelişmiştir; totalitarizm, stalinizm, demokrasi vb.

Siyasi alanda otoriteriyenizm, halkın siyasi haklarının ve muhalefetin bastırılmasıyla geleneksel diktatörlük ile bağlantılı, otoritenin bireyden üstte tutulduğu, hiyerarşik olarak yukarıdan aşağı yönetime inanma olarak tanımlanabilir. Otoriteriyen rejimlerde dini, iktisadi haklara saygı gösterilebilir ve bu yönüyle totalitarizmden ayrılmaktadır (Heywood, 2012b). Otoriteriyen ise otoriteriyenizmin öğretilerini benimseyen kişilere atfedilen özellik anlamını taşıyabilir. Otoriteriyenizm kavramı daha çok siyasi bir terim şeklinde görülmesine karşın disiplinler arası çalışmaların gelişmesiyle psikolojik anlamını da kazanmıştır. Çıkarımlarda görüldüğü üzere otorite ve kişi arasındaki oluşan karşılıklı ilişki, otorite kavramına psikolojik görüngüler ile bakmanın gerekli olduğunu göstermektedir.

Otorite kavramına psikolojik bakış Fromm ve Horkheimer tarafından 1929-1939 yılları içerisinde *Aile ve Yetke İncelemeleri* başlıklı araştırmalarıyla ilk kez davranışsal bir kişilik dışavurumu şeklinde otoriteriyen kişilik örüntüsü gelişmeye başlamıştır (Batmaz, 2006). Bu süreçte Horkheimer, aile otoritesinin sosyal düzendeki rolünü, Fromm ise psikanaliz çerçevesinde itaat kavramını, psikolojik görüngülerin aile ve toplumla bağlantısını ve işleyişini açıklamaktadır (Horkheimer, 1936). Kaygusuz (1995)'a göre otoriteriyen eğilim ilk defa Maslow ve Fromm tarafından desteklenecek bir varsayım şeklinde ortaya atılmıştır. Maslow (1943) otoriteriyen kavramını yoğun şekilde siyasi, ekonomik ve sosyal alanlar ile ele almak yerine, psikolojik olgular ile birlikte incelenmesi gerektiğini öne sürmüştür. Otoriteriyen karakter şeklinde ele aldığı otoriteriyen kavramını zaman zaman demokratik karakter özellikleri ile karşılaştırarak açıklamıştır.

Fromm (2019) sado-mazoşist kişiliği yetkeci (otoriteriyen) kişilik şeklinde ele almaktadır. Fromm'a göre toplumsal değişim (reform) sonrası bireyselleşen kişi eski bağlarından kurtulmakta fakat yalnızlık ve kaygı duyguları deneyimlemektedir. Bu duygulardan kurtulmak için bağımsızlığından vazgeçip başka bir şey ya da kişiyle özdeşim kurmaktadır. Oluşan bu ilişkide ya boyun eğme (mazoşist) ya da egemenlik kurma (sadist) arzusu gözlemlenmektedir. Fromm bu süreci kitabına da adını verdiği 'özgürlükten kaçış' mekanizması olarak adlandırmaktadır.

Otoriteriyen ile ilgili ilk kapsamlı ve istatistiksel verilere dayalı çalışma ise 1950 yılında Adorno ve arkadaşları tarafından disiplinler arası bir yaklaşımla yürütülmüştür. Araştırmada bireye ait antisemitizm, önyargı, faşizm gibi kavramlar,

sosyal durum ve eşlik eden unsurlar ile birlikte ele alınırken bireysel psikoloji üzerine yoğunlaşmıştır. Araştırmanın amacı II. Dünya savaşı, Nazi iç ve dış politikasında yaşanan toplumsal krizde insanların yıkıcılığa itaat etmesindeki nedenleri ve önyargının açıklığa kavuşturulmasıdır. Araştırmanın sonucunda net bir tanım yapılmadığı gözlemlenmekte birlikte otoriteryen kişilik sendromu şu özellikleri kapsamaktadır; gelenekselci, otoriteryen boyun eğme, otoriteryen saldırganlık, dış gruplara karşı hoşgörüsüzlük ve önyargı, boş inanç-kalıplaşmış düşünce, güce yönelim ve katılık eğilimi. Bu kapsamlı araştırma alanda ses getirmiş ve ‘otoriteryen’ kavramı yoğun şekilde araştırılmaya başlanmıştır. Araştırmalarında Etnosentrizm (E), Faşizm (F) ve Politik-Ekonomik Tutuculuk (PET) olarak adlandırıp hazırladıkları ölçekleri kullanmışlardır (Adorno, 2019).

Daha sonra Adorno ve arkadaşlarının kavramsallaştırdığı otoriteryen kişilik ve ölçme biçimi araştırmacılar tarafından eleştirilmiştir. Allport otoriteryen kişiliğin altında yatan sebeplerin psikodinamik olarak açıklanmaması gerektiğini belirtmiştir. Ona göre otoriteryen kişilik, bireysel korku ve güvensizlik yani ego zayıflığından kaynaklanmaktadır. Rokeach ise otoriteryen kişiliği, otorite ile ilgili katı ve kapalı bilişsel örgütlemeye sahip olma durumu olarak açıklamış, bu durumu Dogmatizm olarak kavramlaştırmış ve Dogmatizm ölçeği geliştirmiştir. Rokeach’e göre otoriteryen ölçümü içerikten bağımsız olmalıdır (Akt. Duckitt, 2015). Lakin Thompson ve Micheal (1972) F ve D ölçeğinin genel otoriteryenliği ölçme konusunda sanılanın aksine aralarında bir fark olmadığını nicel çalışmayla kanıtlamıştır. İlerleyen yıllarda Altemeyer (1998) tarafından günümüzde de sıklıkla kullanılan ‘Sağ Kanat Yetkeciliği Ölçeği’ (SKYÖ, Right-Wing Authoritarianism Scale) geliştirilmiştir. Altemeyer’e göre ölçekten yüksek puan alan sağcı otoriteryen kişiler, yerleşik otoritelerin onayladığı sosyal normlara kuvvetle itaat eden, etnosentrik, eşitlik karşıtı, acımasız eleştirici ve otoritenin saldırgan emirlerine hazır olarak nitelendirilmektedir.

Alan yazında otoriteryenliği ölçen ölçeklerin genellikle sağ ideoloji ile ilişkili olduğunu, sol ideolojinin de otoriteryen tutumlara sahip olduğunu fakat bunu ölçemediği tartışılmaya devam edilmiştir. Üstelik SKYÖ’nin bir muhafazakârlık ölçeğinden farksız olduğu bile ileri sürülmüştür. Otoriterliğinin sağ ve sol şeklinde yapı ve içeriğinin farklı olduğu iddia edilmiştir. Buna rağmen sol otoriterliği savunan

araştırmacılar yeterince kanıt sunamamıştır. Otoriteryen kavramının var oluşunda mevcut siyasal şartların sağ ideoloji ile bağlantılı olması bu kavram karmaşasını boşa çıkarmaktadır (Norris, 2005). Üstelik lkemizde Hasta ve Dönmez (2009)'in yapmış oldukları çalışmada 3 farklı ölçekle ölçülen otoriteryen eğilimin sağ ideoloji ile bağlantılı olduğu ortaya çıkmaktadır.

Altemeyer (2006) sağ ve sol otoriteryeni şu şekilde ayırmaktadır: İngilizcede right doğru, yasal anlamındadır. lkelerindeki devlet görevlileri ve geleneksel otoriteler meşru algılandığından dolayı doğru ve yasaldır. Bu nedenle komünist partinin iktidarda olduğu bir ülkede bu partiyi destekleyen kişiler kendilerini politik olarak solcu olduklarını belirtse de sağcı otoriteryen kapsamına girmektedir. Diğer değişle sağcı otoriteryen kişilerin muhafazakâr siyasi görüşleri olmak zorunda değildir. Buradaki önemli nokta yerleşik otoriteye itaat, otorite adına saldırgan ve gelenekçi kişilik özelliklerine sahip olmaktır. Solcu otoriteryen kişiler ise; geleneği bozmak, yerleşik otoriteyi devirmek isteyen lideri desteklemektedir. Altemeyer bu kişilerin toplumda sayıca daha az olduğu için tehdit edici olmadığını belirtmektedir.

Katı düşünme, sorgusuz itaati içeren otoriteryen eğilimlerin yoğun görüldüğü toplumlarda yıkımlar meydana gelebileceği gibi niversite ğrencilerinin eleştirel düşünme yetisini de baltalayabileceği sonuç olarak bilişsel esnekliklerini etkileyeceği düşünülmektedir. Ayrıca mevcut sosyal ve ekonomik eşitsizlikler otoriteryen eğilimler aracılığıyla meşrulaştırılabilmektedir (Adorno vd.1950; şeker ve Direkçi, 2022).

2.2. Otoriteryen Eğilimin Gelişimi

Türkçe literatürde otoriteryen eğilim birçok farklı şekillerde kavramlaştırılmıştır. Yetkecilik, otoriteryen kişilik, otoriteryan kişilik, otoriter kişilik. Batmaz (2006) otoriteryen kavramının hem kişilik özelliği hem de tutum, eğilim olarak ele alınmasının araştırmacıların bu kavrama olan farklı yaklaşımlarının neden olduğunu belirtir. Doğru yaklaşımın nasıl olması gerektiğine dair tek ve net bir cevap elbette yoktur.

Otoriteryen kavramının psikoloji literatürüne tam olarak kazandırılması otoriteryen kişilik incelemeleri (Adorno ve ark., 1950) alışmasıyla olduğundan tanımlaması daha çok kişilik özelliği şeklinindedir. Lakin kişilik özellikleri, görece

kalıcıdır. Otoriteryen eğilimler kişilerde farklı yoğunluklarda durumsal olarak meydana gelebilmektedir. Ayrıca kişilik özellikleri diyebileceğimiz dışadönüklük gibi özellikler daha çok kişiye özgü ve evrensel olarak zikredilir. Otoriteryen eğilim ise daha çok var olduğu toplumun kültüründen etkilenir. Kağıtçıbaşı (2016) bu konuda şu sözleri dile getirmiştir: “Seçtiğim konu, Authoritarian Personalityyi ... okurken yetkeci (otoriter) kişiliğin bazı özelliklerinin Türkiye’de aslında sosyal norm olduğunu fark etmem sonucunda şekillendi.” (s.27).

Bu araştırma kapsamında otoriteryen olgusu kişilik özelliği değil bir eğilim şeklinde ele alınacaktır. Kişilik özelliği şeklinde sınıflandırma ve sınırlandırma araştırmanın bakış açısını daraltabileceği düşünülmektedir. Ayrıca otoriteryen kişilik kavramı damgalama eğilimine neden olabilmektedir. Bilimin amacı insanları sınıflandırmak ya da damgalamak değil, olguların diğer etmenlerle etkileşimini incelemek ve açıklığa kavuşturmadır.

2.2.1. Toplumsal kurumlar ve otoriteryen eğilim

Toplumsal kurumların bireylerin yaşam içerisinde edindikleri roller üzerinde etkileri bulunmaktadır. Toplumsal roller de toplumsal kurumlar aracılığıyla şekillendiğinden kişilerin davranışlarında hem dolaylı hem de doğrudan etkilidirler. Aile kurumu içerisinde belirlenmiş her topluma özgü birtakım roller bulunmaktadır. Söz gelimi geleneksel, ataerkil bir toplumda aile içerisindeki davranış ve kuralları, baba rolü büyük ölçüde belirleyebilmektedir. Kadın ise edilgen yapıda olup itaat davranışı beklenmektedir. Zamanla bireylerin ve kültürün değişmesi veya gelişmesi toplumsal kurumlara olan bakış açılarını da değiştirmektedir. Böylece bireyler de toplumsal kurum ve rolleri etkileyebilmektedir. Farklı toplumsal kurumlar içerisinde edindiğimiz roller, davranışlarımızın kuş bakışı haritasını çıkardığı söylenebilir. Bu alandan çıkmamak koşuluyla birey farklı davranışlarda bulunabilir.

Fromm (2019)’a göre toplumu inceleyebilmek için bireyi, bireyi inceleyebilmek için de toplumu ve kurumları anlamak gerekir. Sosyal psikoloji ile ilgilenen araştırmacıların büyük kısmı da birey ile toplum arasındaki karşılıklı etkileşimden söz etmektedir. Bu nedenle otoriteryen eğilim ile aile, eğitim, din, ekonomi ve siyaset kurumları arasındaki ilişkiler incelenecektir.

2.2.1.1.Aile ve otoriteryen eğilim

Otoriteryen eğilimi yüksek olan bireylerde güce ilgi normalden fazladır. Adler (2020)' e göre her insan, doğası gereği bakıma muhtaçtır ve aşağılık duygusu barındırır. Aşağılık duygusunun vermiş olduğu durumdan kurtulmak için birey üstünlük çabası geliştirir. Güç rekabeti ve güce yönelim daha aile içinde kardeşler arasında başlamaktadır. Bu duygular ile baş etme sürecinde ebeveynin tutumu çocuğun hayat tarzı yani yaratıcı benliğinin gelişmesi için kritik öneme sahiptir. Ayrıca ailenin kalıtım yoluyla aktarmış olduğu bir takım psikolojik özellikler de görülebilmektedir (Baştemur ve Kurşuncu, 2020).

Ailenin tutumları, çocuğun benliği ve kişiliğini geliştirirken (Kaya, 1997), ait olduğu toplum, ekonomik durum, ideolojiler ve eğitim de çocuğun psikolojik dinamiklerini etkilemektedir. Horkheimer (2012)'a göre otoriteryen eğilimlerin gelişimi aile kurumu içerisinde meydana gelmektedir. Aile yapısını da ekonomik sistem şekillendirmektedir. Ona göre liberal kapitalizmin aile yapısını değiştirmesiyle günümüzdeki otoriteryen eğilimler gelişmeye başlamıştır. Özellikle toplumsallaşma ve ekonomik yapının sonucu olarak babanın otorite rolünü benimsemesi, bireyin var olan otoriteye uyum sağlaması için temel bir eğitimidir.

Adorno ve arkadaşları (1950) çalışmalarında ailesel faktörlerin yani çocukluk döneminin kritik olduğunu işaret eder. Buna göre eşitlikçi olmayan, gelenekselliği sürdüren, egemenlik ve boyun eğmeye dayalı aile içi rollerin net şekilde belirlendiği aile yapısı otoriteryen eğilimleri filizlendirir. Bu yapıda ebeveyn ve çocuk arasında duygusal yakınlığın olmadığı belirtilir. Yukay Yüksel ve arkadaşlarının (2019) çalışmasında da duygusal olarak yetersiz baba ilgisi ile yetişkinliğe erişen kişilerin otoriteryen eğilimleri daha fazla olduğu görülmektedir. Kağıtçıbaşı (2016) ise kişinin ebeveyn denetimini algılama şeklinin, içinde bulunan kültüre bağlı olduğunu belirtmektedir. Otoriteryen eğilimin yüksek olması her zaman düşük sevgi düzeyi ile ilgili olmadığını, yaptığı araştırmalar sonucunda ebeveyn denetiminin ebeveyn sevgisinden bağımsız olduğu çıkarımında bulunmuştur.

Adorno ve arkadaşları (1950) çocukluk döneminde geliştiğini öne sürdükleri otoriteryen eğilimi psikanaliz çerçevesinde açıklamaktadır. Süperego gelişimini sağlayan ebeveyn itaat etme süreci içerisinde bilinç dışında olumsuz bir takım

duygular gelişmektedir. Ebeveyne karşı olan bu olumsuz duygular bastırılmaktadır. Otorite ile birey arasında da benzer ilişki kurulmaktadır. Bastırılan duygular dış gruba kanalize olmasıyla otoriteryen eğilim açığa çıkmaktadır.

Altemeyer (2006) ebeveynlerin çocuklarını kendilerine benzemeleri yönünde istekleri olduğunu belirtmektedir. Ailenin, otoriteryen eğilimlerin gelişmesinde başlıca rolü olduğunu düşünmesine rağmen tamamen belirleyicisi olmadığını da öne sürmektedir. Yani çocuğun aile dışındaki sosyal etkileşimlerinin niteliği bu durumu değiştirebilecek potansiyelindedir. Kısaca otoriteryen eğilimlerin erken yetişkinlikte gözlemlenebildiği lakin sonraki deneyimleri ile değişebildiğini belirtmektedir. Ayrıca otoriteryen eğilimin çocuk yetiştirme sürecinde fiziksel ceza yöntemini tercih etmede belirleyici olabilmektedir. Sonuç olarak toplumsal kurumlardan biricisi olan aile kurumu otoriteryen eğilimlerin gelişimi aşamasında etkili olduğu görülmektedir (Duriez ve ark., 2007; Fromm, 2019).

2.2.1.2.Eğitim ve otoriteryen eğilim

Aile ve diğer sosyal ilişkiler aracılığıyla birey dolaylı olarak, profesyonel eğitim kurumları ile doğrudan eğitim ve sosyalizasyon sürecinden geçmektedir. Sosyologların eğitim kurumlarına bakışları farklıdır. Çatışmacı yaklaşım, var olan eşitsizlikçi sosyal düzenin devamı için eğitim kurumunun bir araç olduğunu belirtirken işlevselci yaklaşım ise eğitim kurumunun yapıcı rolü olduğunu savunur (Y. Bulut, b.t.). Bu teorilerin ikisi de göreceli olarak kabul edilebilir. Çatışmacı yaklaşımda eğitim kurumu sistemi meşrulaştırıcı araç haline gelirken, işlevselci yaklaşımı göz önünde bulundurduğumuzda bireylerin bilişsel esnekliklerini geliştirmede rol oynayabilmektedir.

Altemeyer (2006) otoriteryen eğilimleri incelemek için birçok boylamsal çalışma yapmıştır. Çalıştığı devlet üniversitesindeki öğrencilerin ilk başladıklarındaki SKYÖ puanları mezuniyet aşamasında yaklaşık %10 düşüş göstermiştir. Mezuniyet sonrası 12. yılda %5, 18. yıl %9 ve 27. yılda %11 düşüş gerçekleşmiştir. Sonuçta yüksek öğretim etkilerinin yıpranmış olmasını şu şekilde açıklamıştır: SKYÖ puanlarındaki azalma lisans eğitiminin değil öğrencinin aileden uzak özgür deneyimler yaşayabilmesinden kaynaklanmaktadır.

Genel olarak çalışmalarda eğitim düzeyi ile otoriteryen eğilimler ters ilişkidedir (Adorno ve ark. 1950; Altemeyer, 2006; Gümüş ve Gömleksiz, 1999; Korkmaz Çalışkan, 2021; Thompson ve Michel, 1972). Kaygusuz (1995)'un eğitim fakültesi öğrencileri ile yaptığı çalışmada ise eğitim düzeyinin boyun eğcilik ve öz-otoriteryen eğilimleri istatistiksel olarak etkilemediği sonucu çıkar. Bu sonucun nedenini gruplar arasındaki farkın 3 yıl olduğuna işaret etmektedir. Lakin bir başka nedeni eğitimin niteliği, yapısı ve alan disiplinin özü olabilir. Zira yapılan çalışmalara göre öğrenim görülen alanlar arasında otoriter eğilim düzeyleri farklılaşmaktadır (Altemeyer, 2006; Güldü, 2020; Gürses, 2015).

Altemeyer ve Hunsberger (1992) belirli din eğitiminin otoriteryen eğilimleri arttırdığını belirtmektedir. Gürses (2015) dindarlık ve otoriteryen eğilim arasında pozitif ilişki olduğu gösterilse de çalışmaların çoğunda din eğitimin yapısının otoriteryen eğilime neden olabileceğinin sorgulanmadığını iddia etmiştir. Bağımsız değişken olan din eğitimini 3 kategoriye ayırmış olduğu çalışmanın sonuçlarına göre otoriteryen eğilim;

- Ortaokulda din bilgisi dersi dışında din eğitimi almamak ile güçlü negatif
- Çocuklukta aileden ciddi din eğitimi almak ile pozitif
- Kabul edilen bir mezhepten din eğitimi almak ile güçlü pozitif ilişkidedir.

Ayrıca İmam Hatip Lisesinden mezun olan öğrenciler düz liseden mezun olanlara göre daha otoriteryen eğilim düzeylerinin daha fazla olduğu ve ilahiyat fakültesi öğrencilerin de diğer bölümlere göre otoriteryen eğilim düzeylerinin daha fazla ve dogmatik olmakla birlikte daha az önyargılı oldukları tespit edilmiştir (Gürses, 2015).

2.2.1.3. Din ve otoriteryen eğilim

Horkheimer (2012) insanların toplum düzenine uyumu için dinin yoğun inançlar sağlayarak aracı olduğunu savunur. Kalgı ve Kayıklık (2020) da dindarlık ile sosyal uyum arasında pozitif ilişki tespit etmiştir. Din kurumunun kişinin psikolojik durumuna olumlu ve olumsuz etkisini araştıran birçok çalışma mevcuttur (Kağıtçıbaşı, 1973; Kınter, 2017; Wink ve ark., 2005). Apaydın (2010) bu çelişkili

durumun din kavramını algılama ve yorumlama biçiminin neden olduğunu belirtir. Başlarda yapılan çalışmalarda otoriteryen eğilimlerin dini inanç yoğunluğu ile pozitif ilişkili olduğu saptanmıştır (Gümüş ve Gömleksiz, 1999; Korkmaz Çalışkan, 2021; Thompson ve Michel, 1972). Lakin daha sonra ilahi inancın farklı biçimleri olduğu ve bunların otoriteryen eğilimler ile farklı ilişkileri olabileceği düşünülmüştür. Bu sebeple içsel-dışsal dini yönelim (Allport ve Ross), dini olgunluk, arayış (quest) ve köktendincilik (fundamentalizm) kavramları ile otoriteryen eğilimler arasındaki ilişkiler tekrar ele alınmıştır.

Altemeyer ve Hunsberger (1992) otoriteryen eğilim ile farklı din yönelimi arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla öğrenci ve ebeveynleri kapsayan 5 çalışma yapmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre otoriteryen eğilimlerin, köktendincilik ile pozitif, arayış ile negatif ilişkide olduğu görülmüştür. Ayrıca Kuzey Amerika’da yapılan araştırmada otoriteryen eğilimli kişilerin diğerlerine göre çocukluk dinini yetişkinliğe taşıma eğiliminde olduğu, daha sık ibadet ettiği ve dinleri hakkında daha az şüpheli olduğu bildirilmiştir.

Leak ve Randall (1995) da otoriteryen eğilimler ile geleneksel, dışa dönük dindarlık arasında pozitif; küresel, olgun, ileri inanç ve arayış ile negatif ilişkiler tespit edilmiştir. McCleary ve arkadaşlarının 2011’de incelediği meta analizi sonuçlarına göre; otoriteryen eğilimi, etnosentrizm, militarizm, önyargı ile köktendincilik arasında pozitif (60 etki büyüklüğü), hakikati arayış ile negatif (31 etki büyüklüğü) ilişkidir. Wink ve arkadaşları (2007) da otoriteryen eğilim ile dindarlığı pozitif, manevi arayış ile negatif ilişkili olduğunu bulmuşlardır.

Görülüyor ki ilahi inancın değişik şekillerde yorumlanması otoriteryen eğilimler ile olan ilişkinin farklı şekilde sonuçlanmasına neden olmaktadır. Bireylerin dini ve ilahi inancı yorumlama biçimi, içinde buldukları aile, eğitim ve sosyal kurumlar aracılığı ile çocukluk yaştan itibaren gelişmeye başlamaktadır. Din, bazı toplumlarda diğer tüm kurumları şekillendirirken kişinin yaşam biçiminde de oldukça etkilidir. Toplumlar arasındaki duygusal bağları güçlendirirken norm ve değerleri de etkiler. Din kurumunun sosyal uyumun devamını sağlaması da var olan sistemin meşru algılanmasında etkilidir. Dinin varoluşsal sorulara yanıt verirken soyut düşünceleri de somutlaştırması, soyut düşünme yeteneği ile gelişme gösteren bilişsel esnekliği de etkilediği öngörülmektedir.

2.2.1.4. Ekonomi ve otoriteryen eğilim

Üretim güçleri ve ekonomik sistem, tüm toplumsal kurum ve bireyler ile etkileşim içindedir. Liberal kapitalizm biçimi, bireylerin kendilerini güçsüz ve değersiz hissetmelerine neden olurken bu durumdan sıyrılmak isteyen birey farklı kaçış mekanizmaları geliştirir. Güce karşı eğilimi artar, güçlü olarak algıladığı kişi ya da şeyler ile özdeşleşerek güce boyun eğer hatta güç için saldırgan davranışlarda bulunabilir, bu durumda otoriteryen eğilimler meydana gelmektedir (Horkheimer, 2012; Fromm, 2019).

Yapılan çalışmalarda bireylerin gelir durumları, öz bildirim veri toplama yöntemiyle ele alınır. Bu araştırmalardan Duckitt (1983)'in çalışmasında otoriteryen eğilim ile gelir düzeyi arasındaki ilişkinin negatif olduğu, Korkmaz Çalışkan (2021)'in tez çalışmasında ise otoriteryen eğilimin gelir düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı saptanmıştır. Gümüş ve Gömleksiz (1999)' in çalışmasında ise lise öğrencilerin öznel algılarına dayalı olarak, aile ekonomik koşulu ile otoriteryen puanları arasında pozitif ilişki saptanmıştır. Bu durumun sebebi lise öğrencilerinin ekonomik olarak ailelerine bağımlı olduklarından kaynaklanabilmektedir.

2.2.1.5. Siyaset ve otoriteryen eğilim

Farklı siyasi sistemler, organizasyonları gereği toplum ve kurumlarını farklı şekillerde etkiler. Siyasetin baskın olduğu ülkelerde eğitim, din gibi kurumlar bir araç haline gelebilir (Çetin, 2003). Totalitarizm, mutlak monarşi gibi bazı siyasi sistemler bireyin yaşam biçimini oldukça sınırlandırır. Hukuk aracılığıyla yaptırım gücü uygulanırken soyut olarak da psikolojik süreçlere müessir olur.

Kağıtçıbaşı'nın otoriteryen eğilimler ile ilgili Türkiye'de yaptığı iki çalışmanın sonuçları karşılaştırıldığında 1979 yılında yapılan çalışmada otoriteryen eğilim düzeyi, 1970 yılına göre daha yüksektir. Bu durumun sonucunu var olan siyasi atmosferden kaynaklandığı ileri sürülmektedir. Buna göre Türk siyasi yapı 1960-1970 yılları arasında görece özgür siyasal sistem iken 1975 sonrası Türk devlet yapısı fanatikleşmiştir (Akt. Batmaz, 2006).

Siyasi koşul insanları etkilerken insanlar da siyasi koşulları etkilemektedir. Altemeyer (2006) üniversite öğrencileri ile bir simülasyon deneyi gerçekleştirmiştir. Simülasyon, dünyanın harita bölümlerine ayrıldığı toplumsal yaşamı yansıtır ve çevre bilincini geliştirmek için tasarlanmıştır. Katılımcılar SKYÖ'nden yüksek ve düşük puan alanlar olarak iki gruba ayrılmış, her iki grupta lider olmak isteyenlere liderlik rolü verilmiştir. Deneyin sonucunda; düşük puan alan grupta sadece bir kişi yolsuzluk yapmış ve bu kişi bir kez savaş önerisinde bulunmuş ancak takipçileri onu desteklemediğinden simülasyon boyunca savaş ve savaş tehdidi yaşanmamıştır. Birbirleriyle eşit ve dayanışma içinde sorunlar çözülerek çevreci davranışlar sergilenmiştir. Yüksek puan grubunda ise nüfus patlamaları, ölüm ve savaşlar tekrarlanmış, çevre sorunları pahasına yolsuzluklar yapılmıştır. Altemeyer bu çarpıcı sonuçların, elbette deney ortamı sınırlılığı nedeniyle, geçerliliği ve genellenebilirliği düşük olduğunu belirtmektedir.

Otoriteryen eğilimin ergenlik döneminde yaşanan politik sosyalleşmenin bir ürünü olduğu varsayılmaktadır (Van Hiel ve ark., 2004). Bireylerin sahip olduğu siyasi ideoloji ve otoriteryen eğilimlerinin karşılaştırıldığı çalışmalarda; sağ siyasi ideolojiye sahip bireyler sol siyasi ideolojiye sahip bireylerden daha fazla otoriteryen eğilim gösterdikleri bilinmektedir (Aydoğan, 2021; Hasta ve Karaçanta, 2017; Güldü, 2020; Hasta ve Dönmez, 2009).

2.2.2. İdeolojiler ve otoriteryen eğilim

Adorno (2019)'ya göre; insan ve toplum ile ilgili düşünme şekli anlamına gelen ideolojiler, otoriteryen tutumları etkilemektedir. İdeolojik tercihleri belirleyen ise birçok faktör vardır. Bunlardan bir tanesi öncelikle bireyin görece tutarlı tarafı kişiliktir ve kişiliğin en önemli güçleri olan ihtiyaçlardır. Aynı ihtiyaçlar farklı ideolojik eğilimlere, farklı ihtiyaçlar aynı ideolojik eğilimlere neden olabilmektedir. Bu durum otoriteryen tutumları etkileyen birçok faktör olduğu sonucuna ulaşmamızı sağlamaktadır. İdeolojik tercihleri etkileyen diğer faktörler; toplumsal koşullar, kurumlar, propaganda, mesleki, dini vb. toplumsal gruplara üyelik ve diğer durumsal faktörleri içermektedir.

Otoriteryen olgusu'ideolojik nitelikte bir tutum', eğilim olarak kavramlaştırılmaktadır (Duckitt, 2015; Van Hiel ve ark., 2004). Reich'e göre

insanların duygu, düşünce ve davranışlarını hâkim sınıfın sahip olduğu ideolojiler belirlemektedir (Akt. Gümüş ve Gömleksiz, 1999). Bu durum sistemi meşrulaştırma ile de yakından bağlantılıdır. Sistemi meşrulaştırma kuramında ideolojiler kaygı, suçluluk ve belirsizliği azaltmasıyla hafifletici işlev görmektedir. İdeolojiler var olan sistemin insan ve evren doğasıyla uyumlu olduğu düşüncesine sebep olmaktadır (Jost ve Hunyady, 2003). Aşağıda otoriteryen eğilimler ile ilişkili ideolojiler; dogmatizm, muhafazakârlık, faşizm ve milliyetçilik açıklanacaktır.

2.2.2.1. Dogmatizm ve otoriteryen eğilim

Dogmatizm, hiçbir şartta etkilenmeyen doğruların varlığını kabul etme, düşünme formu ve tutumudur (Dedeoğlu, 2017). Yüksek otoriteryen eğilimlere sahip kişilerin, otorite sistemleri ve bildirimlerini eleştirmeden kabul ve itaat etmesi, onların dogmatik düşünme ve tutumlara sahip olduğunun göstergesidir (Altemeyer, 2006). Dogmalar farklı otorite türlerinden kaynaklanabilmektedir; askeri, dini, siyasi hatta bilimsel. Ayrıca kültüre özgü batıl inançlar da dogmatik düşünce şekliyle edinilir.

Altemeyer'in (2006) dogmatizm ve otoriteryen eğilimler arasındaki ilişkiyi incelediği iki araştırma sonuçları şu şekildedir. Birinci çalışmada öğrencilere eşcinselliğin biyolojik kanıtlarını sunduktan sonra otoriteryen eğilimleri yüksek kişilerin eşcinsellere yönelik düşünceleri değişmediğine dair geri bildirim almıştır. Onlar, eşcinsellerin bu tercihinin sadece kendi seçimi olduğunu, isterseler değiştirebileceğine dair inançlarını sürdürmüşlerdir. Diğer çalışmada katılımcılara, arkeolojik kazı çalışmalarında bulunan, test edilip geçerliliği kabul edilen kanıtlarla Hıristiyanlığın bir efsaneden kaynaklandığı bilim insanlarıca bildirildiğini varsaymalarını istemiştir. Otoriteryen eğilimleri yüksek olanlar Hıristiyanlığa olan inançlarının etkilenmediğini belirtmişlerdir.

Adorno ve arkadaşları (1950) da dogmatik, katı düşünme şeklini otoriteryen kişiliğin bir özelliği şeklinde ele almışlardır. Sonraki çalışmalarda da dogmatizm ile otoriteryen eğilimlerin yakından ilişkili olduğu görülmektedir (Hasan, 1985; Thompson ve Michel, 1972). Hatta Rokeach'un geliştirdiği dogmatizm ölçeği içerikten bağımsız olan otoriteryen eğilimi ölçmek için bazı araştırmacılar tarafından kullanılmıştır (Norris, 2005). Dogmatik düşünce şekli edinilen doğruların

sorgulanmasını engellemesi ve eleştirel düşünme yetisinin azalmasına sebep olarak bilişsel esnekliği de olumsuz etkileyebileceği tahmin edilmektedir.

2.2.2.2.Muhafazakârlık ve otoriteryen eğilim

Muhafazakârlık, gündelik hayatta ‘muhafaza etme’, ‘koruma’ ve ‘sürdürme’ manasına gelmektedir. Siyasi bir ideoloji olarak görülebildiği gibi daha çok eğilim, tutum manasını taşır. Bu nedenle diğer ideolojik kavramların içine nüfuz edebilen bir yapıya sahiptir. İdeolojik olarak ise modern dönemde, aydınlanma sonrasında ortaya çıkmıştır. Muhafazakâr ideolojiye göre:

- İnsan doğası kusurlu ve eksiktir, bu nedenle kişi ancak güçlü yönetim, hukuk otorite, din vb. kurumlar ile desteklendiği sürece özgürlük elde edebilir.
- Tarih ve gelenek ile yoğrulup günümüze kadar damıtılan önyargılar, insanın ahlâki olanı seçmesi için mühimdir.
- Gelenekler, kendiliğinden tarihsel süreçleri aşarak yapay şekilde oluşturulmayan değer, kurum ve uygulamaları içerir (Kalkan ve Başdemir, 2017).

Muhafazakâr eğilim, tutum ve ideolojide görüldüğü üzere geleneklere önem verilir. Geleneksellik ise otoriteryen eğilimin önemli bir özelliğidir (Altemeyer, 1998). Çalışmalarda muhafazakarlık, otoriteryen eğilimler ile pozitif ilişkilidir (Güldü, 2011; Kablanoğlu, ve Kuşdil, 2020; Thompson ve Michel, 1972; Van Hiel ve ark., 2004). Muhafazakârlığın iki temel boyutu olan toplumsal değişime direnme ve toplumdaki eşitliğe karşıtlık da (Dirilen Gümüş, 2015) sistemin meşru algılanmasına neden olabilmektedir. Muhafazakâr ideoloji aynı zamanda bilişsel muhafazakârlık ile de yakından ilişkilidir (Van Hiel ve ark., 2004).

2.2.2.3.Faşizm ve otoriteryen eğilim

Otoriteryen kavramının bilimsel olarak incelenmesi, faşist rejim ve hareketler nedeniyledir. Faşizm sözcüğü 1920 yılında kullanılmaya başlanmıştır. Etimolojik olarak Latince ‘fascēs’ sözcüğünden türemiştir. Fascēs, sapının değnekler ile sıkıca sarılmış olan balta anlamına gelir ve bu Roma’ da hiyerarşik yapının zirvesinde bulunan konsüllerin otoritesini simgelemiştir. Otoriteryen eğilim de içerisinde güce yönelimi barındırır. Faşizm, akla karşı duyu ve güdülerini önceler. Faşist rejimlerde

lidere olağanüstü özellikler atfedilir ve sorgusuz itaat edilir. Günümüzde faşizm reddedilmesine rağmen faşist örgütlenmeler ve faşizan tepkiler devam etmektedir (Kalkan ve Başdemir, 2017).

Faşizan yapılanmalar kişilerde saldırganlık davranışını açığa çıkarmaktadır. Altemeyer (1998) otoriteryen eğilimin alt boyutu olan otoriteryen saldırganlığın psikolojik kökenini şu şekilde açıklamaktadır. Bireyin “dünyanın tehlikeli bir yer olduğu” temel inancı korku duygusu oluşturmaktadır. Kendini beğenme durumu ise bu korkunun dışavurumunu engellemektedir. Lakin otorite tarafından verilen yetki bu saldırganlığı açığa çıkarmaktadır.

Otoriteryen eğilimin faşist ideoloji ile pozitif ilişkide olduğusaptanan araştırmalar bulunmaktadır (Ekehammar vd., 2004; Van Hiel ve ark., 2004). Yoğun otoriteryen eğilimli bireylerin etnosentrik düşüncelere sahip olması (Adorno ve ark., 1950; Altemeyer, 1998) otoriteryen eğilimlerde gözlemlenen otoriteye itaat, önyargı ve otorite adına saldırganlık tanımlamaları göz önüne alındığında otoriteryen eğilimlerin faşizm ideolojisiyle birleşmesi insanlar arasındaki toplumsal uyum ve refaha zarar verecek potansiyelleri doğurmaktadır.

2.2.2.4. Milliyetçilik ve otoriteryen eğilim

Milliyetçilik, geçmişten buyana kişilerin ortak kültür, tarih ve özel birtakım bağları paylaştığı ulusun parçalarını güçlendirmektedir. Etnisite tarafından beslenen ve insan gruplarının farklılıklarını vurgulayan milliyetçilik (Kalkan ve Başdemir, 2017) dış gruba karşı önyargı ve ayrımcılığı kapsayan otoriteryen eğilimler ile ilişkilidir. Güldü (2011, 2020)'nün çalışmalarında da milliyetçi siyasal kimlik bildiren katılımcıların SKYÖ puanları, sosyal demokrat ve sosyalist katılımcılara göre anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur.

Zmigrod ve arkadaşları (2018) milliyetçi siyasal kimliğe sahip bireylerin bilgiyi daha kategorik ve kalıcı şekilde işlediklerini yani bilişsel olarak daha az esnek olduklarını nesnel ve öznel ölçümlerle ortaya koymuşlardır. Lakin her kavram gibi milliyetçiliğin de kültüre göre farklı anlamlarının olduğunu Kağıtçıbaşı (2016, s. 31) şu şekilde açıklamaktadır:

“1966’da yaptığım Türk ve Amerikalı gençler arasındaki karşılaştırmalı bir araştırmada, .. Türk gençleri arasında ulusal sadakatin yüksek değer taşıdığını bulguladım. Bunun tersine Amerikalı gençler kişisel başarıyı ve mutluluğu önemsemekteydiler (Kağıtçıbaşı, 1970). Dahası, Türk gençleriyle gerçekleştirdiğim daha sonraki bir araştırmada (Kağıtçıbaşı, 1973), yurtseverliğin (ülkeye bağlılık anlamında) “modern” bir görünüme oturduğunu ve iyimserlik, başarı güdüsü ve içsel “pekiştirme” kontrolüne inançla ilintili olduğunu buldum. Dindarlık, yetkecilik ve dışsal pekiştirme kontrolüne inançla belirlenen daha geleneksel bir görünüm ise yurtseverlikle olumsuz bir şekilde ilişkiydi.”

Soyut kavramların, araştırmalarda farklı şekillerde işlenmesinden dolayı sonuçların farklılaştığını ilahi inanç kavramında olduğu gibi milliyetçilik kavramında da gözlemlenmektedir.

2.2.3. Bireysel faktörler ve otoriteriyen eğilim

Maslow (1943)’a göre otoriteriyen eğilim çevresel güçlerin bireyde yansımalarıdır. Çevresel durumlar ile bireysel psikolojik olguları ayrı şekilde ele almak yerine bunlara birlikte odaklanmalıdır. Maslow otoriteriyen kavramını karakter yapısı olarak incelerken sınırlı özellikler ile açıklamanın mümkün olmadığını belirtir.

Bireysel faktörlerden cinsiyet ile otoriteriyen eğilimler arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarda genellikle kadınların daha az otoriteriyen eğilime sahip olduğu görülmektedir (Aydoğan, 2021; Gümüş ve Gömleksiz 1999; Korkmaz Çalışkan, 2021;). Yaşın ise otoriteriyen eğilimleri yordamadığı (Duckitt 1983; Demir ve Derelioğlu, 2010) ancak Korkmaz Çalışkan, (2021) çalışmasında yaşın artmasıyla otoriteriyen eğilimlerin arttığı bildirilmiştir. Bu bölümün alt başlıklarında otoriteriyen eğilimler ile ihtiyaçlar, kişilik ve kişiler arası ilişkiler incelenecektir. Bireylerin biliş yapıları ise bilişsel esneklik ile otoriteriyen eğilimler bölümünde incelenecektir.

2.2.3.1. İhtiyaçlar ve otoriteriyen eğilim

Adorno ve arkadaşları (1950) bireylerin sahip olduğu ideolojileri, kişiliğin temel belirleyicisi olan ihtiyaçların oluşturduğunu belirtmekteydi. İnsana ait en

önemli ihtiyaç ise güvenlik ihtiyacıdır. Güven ve ait olma duygusu kişinin dış dünya ile ilk bağlarını geliştirmektedir (Fromm, 2019). Maslow (1943)' a göre insanların temel psikolojik gereksinimlerinin doyurulmadan engelleniyor olması yoğun güvenlik ihtiyacı ve korku duyguları doğurmaktadır. Bunun sonucunda otoriteryen eğilimler gözlemlenmektedir. Yukay Yüksel ve arkadaşlarının (2019) çalışmasında da babanın duygusal sıcaklığı ile otoriteryen eğilim negatif ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Güvenlik ihtiyacının doyurulmaması sonucu otoriteryen eğilim kapsamında güce ulaşma, güce yakın olma ihtiyacı doğmaktadır. Yapılan çalışmalarda da korku ve tehdit algısının artmasıyla otoriteryen eğilimlerin arttığı ortaya çıkmıştır (Eigenberger, 1998; Hetherington ve Suhay, 2011; Peker ve ark., 2017; Riek vd., 2006). Ayrıca korku, kaygı ve anksiyete bilişsel esneklik ile negatif ilişkidir (Çiftçi, 2019; Kırkık, 2020; Korhan vd., 2021; Kuloglu ve Orhan, 2021). Demirdağ ve arkadaşlarının (2016) çalışmasında da tehdit algısı ve sistemi meşrulaştırma pozitif ilişkidir.

2.2.3.2. Kişilik ve otoriteryen eğilim

Adorno ve arkadaşları (1950) otoriteryen eğilimi bazı kişilik özelliklerin toplandığı sendrom şeklinde ele almaktadır. Fromm'a (2019) göre kişilik, tamamen doğuştan olmayan toplumsallaşma sürecine bağlı olarak ortaya çıkar, değişebilir ve esnekler. Fromm bireyleşme ve benliğin gelişimini kısmen bireysel koşullar, daha fazla toplumsal koşullar tarafından sınırlandırıldığını savunur. Lakin kişiliğin kalıtsal yönü olduğu bilinir. Tek ve çift yumurta ikizleri ile yapılan çalışmalar, otoriteryen eğilimin kalıtsal köklerine dair veriler sunmuştur (Altemeyer, 2006).

Fromm (2019) sado-mazoşist kişilik şeklinde ele aldığı otoriteryen eğilimi; otoriteye hayran ve ona boyun eğme eğiliminde, aynı zamanda da tahakküm etme isteği ile açıklamaktadır. En önemli özelliklerinden, güce olan tutumları insanları iki kategoriye ayırmalarına neden olur: Güçlü kişiler (hayranlık duyar ve boyun eğer) ve güçsüz kişiler (aşağılar). Fromm'a göre otoriteryen eğilimi yüksek kişiler insan özgürlüğünü sınırlayan koşullara ve kadere boyun eğmekten hoşlanır. Hayatın kendi dışındaki güçlerle belirlenmesi düşüncesiyle bu güce itaat etmekle mutluluğu bağdaştırır.

Altemeyer (2006) otoriteryen eğilimli kişileri tanımlarken; kendilerini çok az anladıklarını, kendini beğenmiş ve kötü niyetli olma eğiliminde olduklarını belirtmiştir. Gümüş ve Gömleksiz (1999)'in çalışmasında da ailesinin statüsünü yüksek olarak algılayan lise öğrencilerin otoriteryen puanları daha yüksek çıkmıştır. Kişilik değişkenleri ve otoriteryen eğilim ile ilgili çalışmalara bakıldığında evrensel nitelikte olan beş faktör kişilik özellikleri ile otoriteryen eğilim arasındaki ilişki; deneyime açıklık ile negatif, sorumluluk ile pozitifdir (Aydoğan, 2021; Butler, 2000; Duriez ve Soenens, 2006; Ekehammar vd, 2004; Heaven ve Bucci, 2001).

Demir ve Derelioğlu (2010)'nun lisans öğrencileri ile yapmış oldukları çalışmada ise otoriteryen eğilim; kural yönelimli kimlik stili ve bağımlı kimlik statüsü ile pozitif, kararsız kimlik statüsü ile negatif ilişkide olduğu ve bu üç değişkenin otoriteryen eğilimi %40 oranında yordadığı saptanmıştır. Duriez ve Soenens (2006) de otoriteryen eğilimin bilgi yönelimli kimlik stili ile negatif, kural yönelimi stili ile pozitif ilişkide olduğunu, otoriteryen eğilimin kimlik stili ve ırksal önyargı arasında aracılık rolü olduğunu belirtmektedir. Bu araştırmalar sonucunda otoriteryen eğilimin yoğun olduğu kişiler normlara şiddetli şekilde bağlı, yeni bilgilere kapalı ve önyargılı olduğu söylenebilir. Otoriteryen eğilimli kişilerin bu özellikleri sistemi meşrulaştırma güdüsüne hizmet etmektedir. Sistemi meşrulaştırıcı işlev gören adil dünya inancı ile otoriteryen eğilim arasında kişilik faktörlerinin aracı rolü vardır (Aydoğan, 2021).

2.2.3.3. Kişiler arası ilişkiler ve otoriteryen eğilim

Otoriteryen eğilimin kişiler arası ilişkiler üzerine etkisinin anlayabilmek adına ilk araştırmalara bakıldığında tarihsel ve siyasal koşulların etkisi (2. Dünya savaşı) nedeniyle otoriteryen eğilimi yüksek kişilerin oldukça sert şekilde betimlenmekte olduğu görülmektedir. Maslow (1943)'göre otoriteryen karakterin yoğun güvenlik ihtiyacı ve korkuları diğer insanlara sevgi ve saygı duymalarına engel olur. Kendilerini yeterince güçlü algılamıyorsa güvenlik ihtiyacını giderecek başka kişiyle psikolojik sözleşme yapar. İnsanları içsel özellikleri yerine dışsal sembollere (unvan, soyadı) göre otomatik olarak yargırlar. İnsanları, kalıp yargılar ile üstün ya da aşağı olarak ayırtırmaya ve kendi amaçları için araçlaştırmaya eğilimlidir. Nazik davranışları güçsüz, kaba davranışları güçlü algırlar, saldırgan davranışlar gözlenir. Duruma göre sadist ya da mazoşist eğilimlidir. Düşmanlık ve suçluluk duyguları

çatışma halinde olabilir. Kültüre göre farklı olmakla birlikte dar değer ölçeğine sahiptirler.

Fromm (2019) otoriteryen eğilimli kişilerin eşitlik ve dayanışma içinde olmadıklarını belirtir. Güncel çalışmalara bakıldığında bireyin sosyal gruplara karşı eşitsizliği tercih etme düzeyi anlamına gelen sosyal baskınlık yöneliminin otoriteryen eğilim ile pozitif ilişkili olduğu bilinmektedir (Gürbüz, 2019; Kablanoğlu ve Kuşdil Şeker ve Direkçi, 2022). Altemeyer (2006) de yüksek otoriteryen eğilimli bireylerin ırk, inanç ve renkten bağımsız olarak kendilerinden farklı tüm insanlardan hoşlanmadıklarını ve çifte standart uyguladıklarını izah etmektedir. Yukay Yüksel ve arkadaşlarının (2019) çalışmasında ise empati ve otoriteryen eğilim arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Fromm (2019)'a göre kişi yalnızlık, kaygı ve güçsüzlük duygularına galip gelebilmek için otoriteye boyun eğmesiyle çelişki yaşamaktadır. Bilincinde güvenli hisseder, bilinçdışında bunun karşılığında benliğin bütünleşmesinden vazgeçer. Esasen boyun eğme güvensizlik ve düşmanlık yaratır. Bu durumda öfke ve kıskançlık gibi olumsuz duygular ortaya çıkar. Oluşan bu duygular saldırganlık eğilimini artırır fakat tek başına eyleme neden olmaz nedeni ise saldırganlığın ahlaki ve maddi yaptırımlarının olmasıdır. Bu yaptırımlar ortadan kalktığında ise saldırganlık davranışı gözlemlenebilir (Altemeyer, 2006).

Otoriteryen eğilim, kişiler arası ilişkilerde daha kaygılı olmaya (Eigenberger, 1998) ve yakınlıktan kaçınmaya (Pettigrew, 2015) neden olabileceği gibi yaptırımların ortadan kalkmasıyla itaat etmenin bireylere kendilerini eylemlerinden sorumlu olmadıklarını hissettirmektedir (Houghton, 2015). Bu durum ise zararlarının telafi edilemeyeceği birtakım olaylara neden olabilir. Bir sonraki bölümde otoriteryen eğilim ile ilişkisi incelenecek olan bilişsel esneklik açıklanacaktır.

2.3. Bilişsel Esneklik

“Biliş terimi Latince “cognoscere” yani “bilmek” anlamına gelmektedir. Bilme fonksiyonu bilgi işleme modeli ile şu şekilde süreç alır; duyuşsal alıcılarla toplanan veriler bir dizi işleme tabi tutulur kimi tekrar kullanılmak üzere saklanır kimi ise bir süre sonra kaybolur. Bir nevi saklı olan veriler bilinen verilerdir. Algılama, dikkat, hafıza gibi fonksiyonlardan ve bunların örgütlenmesiyle oluşan

düşünme, plan yapma, karar vermeye kadar birçok işlem bilişin kapsamına girmektedir (Solso ve ark., 2014). Biliş, bir eylemin istenen sonucunu gerçek sonucuyla karşılaştırmamızı ve buna bağlı olarak eylemlerimizi değiştirebilmemize olanak verir (Cohen, 2017). Biliş ile ilgili son yıllarda yaygınlaşmış bir kavram olan bilişsel esneklik ise en genel olarak bilişin, esneklik yeteneğidir.

İşlevsel manada bilişsel esneklik, yeni semantik bağlantıların biçimlendirilmesi ve düzenlenmesine yardımcı olan yapılandırıcı bir mekanizma görevi görmektedir. Bu görevin yerine getirilmesi ise nöral sistemlere bağlıdır (Şirin Ayva, 2018). Bilişsel esneklik aracılığıyla kişi beklenmedik olay ya da durumlara karşı çok yönlü şekilde düşüncelerini (bilişlerini) değiştirebilme, farklı çözüm yolları geliştirebilme ve bu koşullar doğrultusunda kendini yetkin algılamasıyla uyum becerisi sağlamaktadır (Sapmaz ve Doğan, 2013; Şirin Ayva, 2018).

Bilişsel esnekliğin gelişimi ise erken çocukluk evresinde bilişsel yapıların gelişimine paralel olarak başlamaktadır. Bireysel farklılıklar olmakla birlikte kritik gelişim dönemi ergenlik olup geç yetişkinlik dönemi ve sonrası gerileme gözlemlenebilmektedir (Şirin Ayva, 2018). Bilişsel psikoloji alanının öncü ismi olan Jean Piaget'in bilişsel gelişim kuramında, bilişsel şemalar çevreye uyum aşamasında tekrarlı şekilde kullanılabilir ve farklı durumlar için genellenebilir. Şemalar kısaca davranışa sebep olan örüntülerdir. Basit şemaların bir araya gelmesiyle karmaşık şemaların oluşmasına örgütlenme, çevre ile etkileşimi sırasında var olan şemalarını kullanma durumuna özümleme denir. Özümleme sürecinde dış dünya ile uyumsuzluk olduğu takdirde bilişsel yapılarda değişiklik yapılmasına ise uyma denir. 'Bilişsel gelişim' organizmanın çevre ile uyum sürecinde denge arayışının sonucunda gerçekleşir (Gürgân, 2019).

Uyum kavramını gerekli kılan esasen çevresel uyarıcılardır. Çevresel uyarıcıların etkisini en şiddetli şekilde ortaya koyan davranışçılık ekolüne göre uyum sürecinde kişi bir otomat gibi uyarıcılara tepki verir. Davranışçı yaklaşım, bilişsel faktörleri göz ardı eder ve kişinin içsel faktörlerinin çevresel uyarılara bağlı olduğunu savunur. Tolman, fareler ile yaptığı deneyde gözlemlenebilir davranışta bilişin rolünü vurgulayarak, farenin uyarana tepki vermeden önce bilişinde oluşturduğu harita ile davranışında değişiklik yaptığını göstermiştir (Tolman ve Dönmez, 1992).

2.3.1. Bilişsel esneklik ve otoriteryen eğilim

20. yüzyılın ilk yarısında biliş ile otoriteryen eğilimler arasındaki ilişki incelenmeye başlanmıştır (Duriez ve Soenens, 2006). Güncel çalışmalara bakıldığında ise Lepage ve diğerlerinin (2020) yapmış oldukları araştırmada stresli durumlarda önemli bir görevi olan parasempatik sinir sistemi aktivitesi yani iyileşmenin, otoriteryen eğilimlerin artmasıyla azaldığı bildirilmiştir. Liuzza ve diğerlerinin (2018) araştırmasında ise insan davranışını belirleyen önemli faktörün bağışıklık sistemi olduğunu ve bunun temelinde de hayatta kalma - korunma içgüdüsünün bulunduğu belirtilmektedir. Bu doğrultuda kişiler koklama algısı ile kontaminasyonlu maddelere karşı iğrenme duygusu geliştirmektedir. Araştırma sonucunda vücut kokusu iğrenme duyarlılığının otoriteryen eğilim ile pozitif ilişkide olduğu saptanmıştır. Diğer çalışmalar otoriteryen eğilimler ile bilişsel farkındalık düzeyi (İflazoğlu Saban ve Saban, 2009), bilişsel kapanma ihtiyacı (Lyle ve Grillo, 2020; Şeker ve Direkçi, 2022; Van Hiel ve ark., 2004), zihinsel yetenek (Thompson ve Michel, 1972) ve bilişin ideolojiler (Zmigrod, 2021; Zmigrod ve ark., 2018) ile ilişkilerinin incelendiği gözlemlenmektedir.

Altemeyer (2006) otoriteryen eğilimleri belirleyen en önemli faktörün deneyimler olduğunu belirtmektedir. Öğrencilerin eğitim dönemi sonunda otoriteryen eğilimlerindeki azalma oranının sebebini ailelerinden uzak farklı deneyim tecrübe etmelerinden kaynaklandığını belirtmekteydi. Deneyimlerin bilişsel esneklik üzerinde de önemli etkisi bulunmaktadır (Canas ve ark., 2006). Kişiler farklı deneyimler ile farklı bilişsel temsiller edinmektedir. Deneyimler kişilerin dış dünya ile bağlantıları sonucunda oluşur ve iç yapılarında yani bilişlerinde farklılıklar meydana getirir ve olağan dışı deneyim yaşamının bilişsel esnekliği geliştirdiği söylenebilir (Ritter ve ark., 2012). Deneyime açıklık ise otoriteryen eğilim ile negatif ilişkiindedir (Aydoğan, 2021; Butler, 2000; Duriez ve Soenens, 2006; Ekehammar vd, 2004; Heaven ve Bucci, 2001). Kapalı ve sıradan yaşam tarzına sahip kişiler ise yoğun otoriteryen eğilime sahipken farklı deneyim yaşama ile otoriteryen eğilimler azalabilmektedir (Altemeyer 2006). Bilişsel esnekliği yüksek kişiler ise rutinden farklı deneyim yaşamaya daha isteklidirler (Bertiz, 2018).

Deneyimlerimizin çoğunluğu kişiler arası ilişkiler aracılığıyla gerçekleşmektedir. Yapılan çalışmalara göre bilişsel esnekliği daha yüksek olan

kişiler daha az kişiler arası sorunlar yaşamaktadır (Martin ve ark., 1998; Ciairano ve ark., 2006). Otoriteryen eğilim ise kişiler arası ilişkilerde yakınlıktan kaçınma (Pettigrew, 2015) ve kaygı (Eigenberger, 1998) ile paralel şekilde ilerlemektedir.

Altemeyer (2006) otoriteryen eğilimi daha kapsamlı tanımlamak için bilişsel çerçevede, nicel verilere dayalı açıklamalar getirmiştir. Kısaca bu açıklamaların başlıkları; mantıksız düşünme, birbiriyle tutarsız düşünceler, dogmatik ve eleştirel olmayan düşünmedir. Dogmatik düşünme bilgilerin kesinliğine mutlak inancı sağladığından eleştirel düşünme yeteneğini olumsuz etkilemektedir. Eleştirel düşünme ise bilişsel esnekliği olumlu yordayan değişkenler arasında bulunmaktadır (Çuhadaroğlu, 2013; Baysal Doğruluk, 2021). Bilişsel esneklik yeni ve farklı düşünmeyi gerektirirken otoriteryen eğilim gelenekselliği içerdiğinden var olanı sürdürme çabası geliştirmektedir.

Öte yandan bilişsel esnekliğin gelişiminin otoriteryen eğilimin yoğun bulunduğu ortamlarda olumsuz etkileneceği öngörülmektedir. Horkheimer (2012, s.267) otorite ve aile çalışmaları yazısında çocuğun hayal gücünün itaat etme düşüncelerinin egemenliğinde olduğunu belirtmektedir. Yoğun itaat eğilimi bireylerin kendi davranışlarını yönlendirme, tasarlama ve koordine etme gibi bilişsel yürütücü işlevlerin bağımlı şekilde işlemesine neden olarak bilişsel esnekliğin gelişimini etkilemektedir.

Otoriteryen eğilimli kişiler belirsizliğe karşı hoşgörüsüz olarak nitelendirilirler (Adorno ve ark., 1950; Altemeyer, Güldü ve Dönmez, 2009). Bilişsel esneklik ise değişen belirsiz şartlarda bireyin kendini yetkin hissetmesi ve alternatif seçeneklerin farkında olmasının vermiş olduğu avantajla belirsizliğe tahammülsüzlük durumu ile olumsuz ilişkiindedir (Bayram ve ark., 2021; Berdan, 2021). Kişilerin belirsiz durumlardan kaçınma, sabit durumlara imrenme motivasyonu, bilişsel kapanma (tamamlanma) ihtiyacı olarak kavramlaştırılmıştır (Atak ve ark., 2016). Van Hiel ve arkadaşları (2004) kapanma ihtiyacının muhafazakâr inanç ve ırkçılığı yordamada otoriteryenliğin tam olarak aracılık ettiğini bulgulamıştır.

Bilişsel kapanma ihtiyacını kapsayan bilişsel muhafazakârlık kavramı, yeni bilgilerin işleme motivasyonunun düşük olmasıyla karakterizedir. Muhafazakâr ideolojinin tercih edilmesinde de payı oldukça fazladır. (Van Hiel ve ark., 2004).

Otoriteryen eğilim aynı zamanda ideolojik tutum şeklinde de ele alınabilmekteydi. (Duckitt, 2015; Liuzza vd. 2018; Van Hiel ve ark., 2004). Zmigrod (2021) bireylerde ideolojilerin gelişiminde nörobilişsel öncüllerin etkili olduğunu, ideolojilerinde bilişsel sistemleri şekillendirdiğini belirtmektedir. Bu amaçla İdeolojik Davranışın Nörobilişsel Modeli'ni önermektedir. Bu modelde kısaca bilişsel faktörlerin ideolojik etmenlerle karşılıklı etkileşim halinde olduğu savunulur. Şeker ve Direkçi (2022) bilişsel kapanma ihtiyacı ve otoriteryen eğilimin sistemi meşrulaştırmayı yordadığına dair bulgulara ulaşmıştır. Bir sonraki bölümde bu çalışmanın bir diğer değişkeni olan sistemi meşrulaştırma konu edinecektir.

2.4. Sistemi Meşrulaştırma

Sistemi meşrulaştırma kuramı Jost ve Banaji (1994) tarafından temellendirilmiştir. Kuramın ortaya çıkış süreci şu şekildedir. Önyargı ve ayrımcılığa sebep olabilen kalıp yargılara ilişkin genel olarak iki açıklama bulunmaktaydı. İlki ego yani benliğin meşrulaştırılması ikincisi ise grubun meşrulaştırılması nedeniyle kalıp yargıların kullanıldığıdır. Jost ve Banaji araştırmalarında kalıp yargıların sistemi meşrulaştırmak amacıyla da kullanılabileceğini belirtmektedir. Genel olarak sistemi meşrulaştırma, sosyal ve siyasi kurumlar, grup ve hükümetler yani toplum içerisindeki doğal ve sosyal düzenlemelerin sadece var olmaları sebebiyle desteklendiği psikolojik süreçtir. Sistem kavramı, herhangi bir sosyal, ekonomik veya politik sistemlerden, ulus devlet veya kapitalist ekonomi gibi tüm yerleşik düzenlemeleri içermektedir (Van der Toorn ve Jost, 2014).

Dezavantajlı bireylerin sistemi meşrulaştırma eğiliminde bulduklarına dair birçok araştırma mevcuttur (Jost ve Banaji, 1994; Jost ve Hunyady, 2003; Jost ve ark., 2018; Altop ve Solak, 2021). O halde, ego ve grubun meşrulaştırılması benlik saygısını arttırdığı yani bireyin yararına ise özellikle dezavantajlı bireyler sistemi neden meşrulaştırmaktadır? Jost ve Banaji (1994) bu soruyu detaylıca açıklamaktadır. Çalışmalarda görülüyor ki dezavantajlı bireyler dış grup tarafgirliği tutumunda olup iç gruba karşı olumsuz kalıp yargıları kabul etmektedir. Fakat bu durum iç grup meşrulaştırma ile çelişmektedir. Sosyal kimlik teorisyenleri bu durumu sistemin meşru algılanması ve istikrarlığı başlığı altında açıklamıştır. Açıklamaya göre genel kabul görmüş, değiştirilemeyen bir kalıp yargının içselleştirilmesi sonucu oluşmaktadır. Şöyle ki değiştirilemeyen herhangi bir kalıp

yargı iç grubu dışlasa da zamanla değiştirilemeyip içselleştirildiği için kabul edilmektedir. Buna benzer birçok kalıp yargının kabul edilmesi sonucu sistemi meşrulaştırma durumu gerçekleşmektedir. Sistemi meşrulaştırma eğilimi, birey ve grup çıkarından daha baskın olmaktadır. Sistemi meşrulaştırma kuramı adil dünya inancı (sistemi meşrulaştırma ile pozitif ilişkidir bkz. Öztürk Sever, 2021; Yıldırım ve Akgün, 2013), sosyal kimlik, bilişsel çelişki, Marksizm-feminizm olgularının katkılarıyla açıklanmaktadır.

Marksist düşünceye göre, üretim araçlarına sahip grup, ideolojileri de kontrol etmektedir. Böylece adil dünya inancı, muhafazakârlık, cinsiyetçilik, Protestan ahlakı, meritokratik gibi mevcut düzeni savunan ideolojiler dezavantajlı gruplarca onaylanır. Toplumdaki eşitsizlikler pekiştirilir, içselleştirilir ve meşrulaştırılır. Ayrıca dezavantajlı gruplar sistemi meşrulaştırarak kendilerinde oluşabilecek olumsuz psikolojik süreçleri engellerler. Çünkü birey sistemin aksaklıklarıyla baş edememe, onları düzeltmemeye durumu ile baş başa kaldığında kaygı ve çelişki yaşayacağı öngörülmektedir. Bilinçli ya da bilinçsiz sistemi meşru algılanmasıyla olumsuz duygulardan sıyrılmaktadır (Dirilen Gümüş, 2015; Jost ve Hunyady, 2003). Altop ve Solak (2021)'in araştırmalarında düşük sosyo-ekonomik statülü ergenlerin ekonomik sistemi meşrulaştırma düzeyleri ile psikolojik iyi oluşları arasında pozitif, öfke ile negatif ilişkili olduğu bulunmuştur. Avantajlı bireylerde ise sistemi meşrulaştırma durumu yaşanacak olan suçluluk duygusunu azaltmaktadır (Şeker ve Direkçi, 2022).

Bireylerde sistemi meşrulaştırma kendini çeşitli şekillerde göstermektedir. Stereotipleştirme, eşitsizliğin inkârı veya rasyonelleştirilmesi, siyasi ve dini inanç sistemlerinin onaylanması ve toplumsal cinsiyet ayrımı. Sistemi meşrulaştırma kuramı terör yönetimi, sosyal baskınlık ve paylaşılan gerçeklik teorileri dahil olmak üzere psikolojik perspektifleri genişletmektedir (Van der Toorn ve Jost, 2014).

Liviatan ve Jost (2014) birçok anket ve deneysel araştırmalar ile desteklendiği, sistemi meşrulaştırma teorisinin hipotezlerini sosyo-bilişsel bakış açısıyla incelemek için deneysel bir araştırma tasarımı kullanmışlardır. Bu tasarımda; sistemin kusurlarına karşın meşru algılama motivasyonu sadece sistem düzeyindeki otoritelerin zorlama veya baskın ideolojilerin pasif kabulü değil bilişsel süreçlerin de aktif şekilde rol oynadığı yönündedir. Araştırmaya göre, sistemi meşrulaştırma bir amaç olduğunda sistem ile ilgili zihinsel bilgi temsillerine erişilebilirlik arttıracaktır.

Deney sonuçlarına göre; sistemi meşrulaştırma süreci, temel bilgi işleme, bilişsel erişilebilirlik ve otomatik değerlendirme mekanizmalarını şekillendirmektedir. Bu çalışma sistemi meşrulaştırmanın hedefe yönelik bir süreç olduğu yönündeki teorik iddia için doğrudan kanıt sağlayan ilk çalışmalar arasındadır.

2.4.1. Sistemi meşrulaştırma ve otoriteryen eğilim

Milgram'ın deneyleri sorumluluğun çok kişiyle paylaşıldığında itaat davranışının arttığını ve çoğumuzun temel değer yargıları ve inançları ihlal etmek pahasına yasalara bağlılık duyduğumuz düşüncesini desteklemektedir (Akt. Houghton, 2015). Yasalar ve sistemin geçmiş zamandan bu yana kabul edilerek süregelen olmaları, sistem sonuçlarının sorumluluğu sayılamayacak kadar fazla kişiler tarafından paylaşılması sistem ve otoritelere olan itaati arttırmaktadır. Bağlı bulunan sistemler tarafından belirlenen yasaların temel değer ve inançların önünde olması, sistemi meşrulaştırma eğilimini ortaya çıkarmaktadır.

Norm ve yasalar dışında kişinin davranışlarını düşünme süreçleri vasıtasıyla ideolojiler de etkilemektedir. İdeolojiler ise sistemi meşrulaştırma ve otoriteryen eğilimler ile yakından ilişkilidir (Adorno ve ark., 1950). İdeolojilerden temsil olarak muhafazakâr ideoloji geçmişten gelen dini ve toplumsal normları sürdürmektedir. Otoriteryen eğilimin başat özelliği olan geleneksellik sosyal değişime ve yeniliğe karşıdır (Duckitt, 2015). Sistemi meşrulaştırma muhafazakâr, geleneksel nitelikteki norm ve değerlerin kökeni olan din kurumuna dayanmaktadır. Dindarlık ile sistemi meşrulaştırma (Sönmez ve Hasta, 2021; Karaçay, 2011; Dirilen Gümüş, 2011; Jost ve Banaji, 1994) ve otoriteryen eğilim pozitif ilişkidir (Gümüş ve Gömlüksiz, 1999; Korkmaz Çalışkan, 2021).

Din kurumu kişileri varoluşsal ihtiyaçlarını karşılayarak kaygı düzeylerini azaltmaktadır. Sosyal koşulların istikrarsızlıkları ise kaygı ve tehdit algısını arttırmaktadır. Tehdit altında bireylerin otoriteryen eğilim düzeyinin arttığı bilinmektedir (Eigenberger, 1998; Hetherington ve Suhay, 2011; Peker ve ark., 2017; Riek vd., 2006). Ayrıca tehdit durumunda sistemi meşrulaştırma süreçleri devreye girmektedir. Bireyler tehdit durumunda kaygı ve korku duygusu hissetmektedir. Güvenlik ihtiyacını karşılamak amacıyla “güç” olarak algıladığı herhangi bir otorite figürüyle psikolojik sözleşme gerçekleştirmektedir. Bilhassa bu durum dezavantajlı

grup üyelerinin iç gruba çatışmacı, avantajlı dış gruba karşı olumlu tutumlarını açıklamaktadır (Jost ve Burgers, 2000).

Özellikle toplumsal cinsiyet kavramı kadınlara birçok yönden zarar vermektedir. Doğan (2016)'nın çalışmasında korumacı cinsiyetçiliğin sistemi meşrulaştırıcı etkiye sahip olduğu gösterilmektedir. Mevcut sistemde korumacı cinsiyetçilik kadınların kendi dış görüşlerine odaklanmalarına ve bunun sonucunda birey beden arasındaki bağı olumsuz etkilemektedir.

Elbette kalıp yargılarının kabulüyle oluşan bu önyargılar sadece kadınlara karşı değildir. Erdoğan ve Vatandaş (2020)'in çalışmasına göre önyargılar daha çok etnik kökene, yaşlı insanlara, engelli kişilere ve cinsiyetçiliğe dayanmaktadır. Özellikle ırklar arasındaki olumsuz önyargılar toplumlar içerisindeki güvenlik duygusunu tahrip etmektedir. Güvenlik duygusunun tatmini için ise kabul ettikleri otorite ve mevcut sistemleri gerekliliğin ötesinde meşru algılayarak bağlılık sergilemektedirler. Bu bağlılığın bilişsel sistemlerle etkileşim içerisine girmesi değerlerle çakışan otorite yaptırımlarına karşı çelişki yaşamaya itmektedir. Bu çelişki durumuysa kişilerde sırasıyla suçluluk ve öfke duygusu oluşturmaktadır. Öfkenin dış gruplara yönlendirilmesiyle saldırganlık davranışının açığa çıkması sürecin olumsuz sonuçlarından en somutudur.

Bireyin otoriteyi meşru algılamasıyla otoriteryen eğilim gözlemlenirken sistemi meşru algılamasıyla sistemi meşrulaştırma motivasyonunu ortaya çıkmaktadır. Her iki olguda da bilişsel süreçler devrededir. Jost ve Banaji (1994) dezavantajlı bireylerin sistemi meşrulaştırma güdülerinin birey ve grup çıkarından daha baskın olmasını yanlış bilinç kavramıyla bilişsel süreçlere işaret etmektedir.

2.5. Araştırma Modeli ve Hipotezleri

Bu araştırma üniversite öğrencilerinin otoriteryen eğilimleri ile bilişsel esneklik ve genel sistemi meşrulaştırma düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla nicel ve ilişkisel tarama modeline uygun şekilde yürütülmüştür.

Hipotezler:

H1: Üniversite öğrencilerinin otoriteryen eğilim düzeyi ile bilişsel esneklik düzeyi arasında negatif yönde anlamlı düzeyde bir ilişki vardır.

H2: Üniversite öğrencilerinin otoriter eğilim düzeyi ile sistemi meşrulaştırma düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde bir ilişki vardır.

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırma için konu ile ilgili literatür taraması (Google Akademik, VETİS, Dergipark vb. web siteleri, yerel kütüphanelerdeki bilimsel içerikli kitap ve dergiler) yapıp araştırma tasarımı oluşturulmuştur. Veri toplama araçları ve örneklem yöntemi belirlenmiştir. Veri toplama, verilerin analizi ve yorumlanması ardından sonuca ulaşılmıştır.

3.1. Araştırma Örneklemi

Araştırmanın evrenini 2022-2023 güz dönemi, İstanbul Topkapı Üniversitesi öğrencileri oluşturmaktadır. Kurumlarda kişisel verilerin korunması kanunu gereği evren çerçevesine ulaşamadığından katılımcılar uygun örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Çalışma grubu 284 kişiden oluşmaktadır. Anket formu elden (261 kişi) ve Google Formlar aracılığı ile (23 kişi) toplanmıştır. Anket formunun ilk bölümünde bilgilendirilmiş onam formu (Ek-2’de belirtilmiştir) bulunmakta olup gönüllük esas alınmıştır.

3.2. Veri Toplama Araçları

Katılımcıların sosyo-demografik özellikleri Sosyo-Demografik Bilgi Formu ile, otoriteryen eğilim düzeyleri Sağ Kanat Yetkencilik Ölçeği ile, bilişsel esneklik düzeyleri Bilişsel Esneklik Envanteri ile, genel sistemi meşrulaştırma düzeyleri Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği ile ölçülmüştür. Sosyo- Demografik Bilgi Formundaki kapalı uçlu sorular ve kullanılan likert tipi ölçekler ile toplam 55 madden oluşmaktadır. Öğrencilerin yorgunluk etkisinden kaynaklanabilecek tesadüfi hataları önlemek amacıyla şu yöntem izlenmiştir: verilerin toplanacağı üç adet ölçeğin 6 farklı sıralama olasılığı bulunmaktadır. Bu 6 sıralama içerisinde el ile rastgele yöntem kullanılarak 3 sıralama şekli seçilmiştir. Tüm örneklem bu 3 sıralama şekliyle oluşturulmuş formlara rastgele şekilde atanmıştır. Böylece araştırmanın güvenilirliğinin artırılması amaçlanmıştır.

3.2.1. Sosyo-demografik bilgi formu

Sosyo-Demografik Bilgi Formu araştırmacı aracılığıyla oluşturulmuştur. Öğrencilerin yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, öğrenim alanı, ekonomik durumları, dini bağlılık düzeyi ve siyasi görüş olarak toplam 7 adet kapalı uçlu sorudan oluşmaktadır. Politik kimlik tanımlamada kullanılan sol-sağ iki uçlu ayrımı bilimsel araştırmalarda uygun görölmekte olup yetersiz kaldığı durumlarda bulunmaktadır. Sol siyasi kimlik, liberal, radikal, eşitlik uluslararası barış, bağlamcı, dış gruplara hoşgörü, hiyerarşıye karşı; sağ siyasi kimlik, muhafazakâr, milliyetçi, mutlakçı (katı) olarak tanımlanmaktadır. (Dirilen Gümüş, 2015). Bu çalışma kapsamında sol-sağ ve ilgilenmiyorum seçenekleri uygun görölmüştür. Ek-3' de belirtilmiştir.

3.2.2. Sağ kanat yetkeciligi ölçeği

Katılımcıların otoriteryen eğilim düzeyleri, Altemeyer (2006) tarafından geliştirilen Sağ Kanat Yetkeciligi Ölçeği (Right-Wing Authoritarianism Scale, 2006 sürümü) ile ölçölmüştür. 9'lu likert tipinde (Kesinlikle katılmıyorum: 1, .. Kesinlikle katılıyorum: 9 puan) toplam 22 maddeden oluşan ölçeğin özgün halinde ilk iki soru katılımcıları alıştırma amaçlı olup puanlanmamaktadır. 4, 6, 8, 9, 11, 13, 15, 18 ve 21. maddeler ters puanlanmakta ve en düşük 20, en yüksek 180 puan alınabilmektedir. Cronbach alfa değeri .90 dır.

Bu çalışmada ölçeğin Güldü (2011) tarafından uyarlanan versiyonu kullanılmıştır. Bu halinde madde analizleri neticesiyle 14. ve 20. Maddeler ölçekten çıkarılmış, Yüksek Düzey Yetkecilik (Y-SKY) ve Düşük Düzey Yetkecilik (D-SKY) olmak üzere iki faktörlü yapıdan oluştuğu belirtilmektedir. Y-SKY saldırganlık-boyun eğicilik ile ilişkiliyken D-SKY ise geleneksellik-boyun eğicilik ile ilişkilidir. 3, 5, 7, 10, 12, 15, 16, 18 ve 20. maddeler Y-SKY ile geriye kalan diğer maddeler ise D-SKY ile ilişkilidir. 4, 6, 8, 9, 11, 13, 14, 17 ve 19. maddeler ters kodlanmaktadır. En düşük 18, en yüksek 162 puan alınabilecektir. Ölçekten alınan toplam puan arttıkça otoriteryen eğilim düzeyi artmaktadır. Tüm ölçeğin cronbach alfa değeri .85, Y-SKY alt ölçeğinin .82 ve D-SKY alt ölçeğinin .78'dir. Bu çalışmada ise cronbach alfa değeri ölçeğin tümü için .93, Y-SKY alt boyutu .94, D-SKY alt boyutu .88 ölçölmüştür. Ölçek Ek 4'te belirtilmiştir.

3.2.3.Bilişsel esneklik envanteri

Dennis ve Wal'ın 2010 yılında geliştirmiş olduğu Bilişsel Esneklik Envanteri (CFI, Cognitive Flexibility Inventory) insanların zor durumlara uyumlu düşünceler geliştirme yeteneğini ölçmektir. Son ölçümde alternatifler alt ölçeği Cronbach alfa değeri .91, kontrol alt ölçeği .84, ölçeğin tümü için ise .91 bulunmuştur. Gülüm ve Dağ (2012) tarafından Türkçe uyarlaması yapılan envanter 5'li likert tipinde alternatifler ve kontrol olmak üzere iki adet alt ölçeği ve 20 maddesi bulunmaktadır. Cronbach alfa değeri .90, alternatifler alt ölçeğinin .89, kontrol alt ölçeğinin ise .85 olup bilişsel esnekliği ölçmede güvenli ve geçerli olduğu belirtilmiştir. "Hiç uygun değil: 1, Pek Uygun Değil: 2, Kararsızım: 3, Uygun: 4, Tamamen Uygun: 5" olarak puanlanmaktadır. Alınan toplam puan arttıkça bilişsel esneklik düzeyinin arttığı düşünülür. 2, 4, 7, 9, 11, 15 ve 17. maddeler kontrol boyutuyla diğer maddeler ise alternatifler boyutuyla ilişkilidir. 2, 4, 7, 9, 11 ve 17. maddeler ters şekilde kodlanmaktadır. Toplamda en düşük 20, en yüksek 100 puan alınabilmektedir. Bu çalışmada ölçeği tümü için cronbach alfa değeri .93, kontrol alt boyutu .85, alternatifler alt boyutu .93 ölçülmüştür. Ölçek Ek-5'te belirtilmiştir.

3.2.4. Sistemi meşrulaştırma ölçeği

Ölçek Kay ve Jost (2003) tarafından geliştirilmiştir. Cronbach alfa değeri .88'dir. Türkçe uyarlaması Yıldırım ve Akgün (2013) tarafından yapılmış ve Cronbach alfa değeri .67 olarak hesaplanmıştır. 7 dereceli Likert tipinde (1: Hiç katılmıyorum, .. 7: Kesinlikle katılıyorum) ve toplam 8 adet maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin amacı insanların mevcut sistemi ne kadar meşru algıladıklarını belirlemektir. Toplamda alınabilecek en düşük puan 8, en yüksek puan ise 56'dır. Kişilerin ölçekten aldıkları puan arttıkça mevcut sistemi meşru olarak algılama düzeyleri artmaktadır. Ölçeğin 3. ve 7. maddeleri ters şekilde kodlanmaktadır. Bu çalışma da ise cronbach alfa değeri .94 ölçülmüştür. Ölçek Ek-6'de belirtilmiştir.

3.3.Verilerin Analizi

Verilerin istatistiksel analizi IBM SPSS 26.0 programı aracılığı ile yapılmıştır. Veriler analiz edilmeden önce hatalı veriler tespit edilmiştir. Anket sorularının % 15'ini geçen kayıp veriler veri kümesinden çıkarılmıştır (11 kişi). Geriye kalan kayıp veriler serinin ortalaması alınarak veri ataması yapılmıştır. Çüm ve arkadaşları

(2018) kayıp veri atama yöntemlerinin gerçek veri analiz sonuçlarına çok yakın olduğunu belirtmiştir. Çalışma grubunun sosyo-demografik özelliklerini belirlemek amacıyla frekans; ölçekler için betimsel analizler yapılmıştır. Ölçeklerin çarpıklık-basıklık değerlerine bakıldığında parametrik testlerin kullanımı için uygun olduğu görülmektedir. Sposito ve diğerleri (1983) basıklık çarpıklık değerlerinin ± 3 sınırları içinde 0'a yakın olmasını parametrik testler için uygun olduğunu belirtmektedir. Cevahir (2020)'e göre alt grupların 30'dan az olması normal dağılım sağlama durumunu etkilememektedir. Cinsiyet değişkeni T-test ile incelenmiştir. Varyansların homojenlik durumu ise Levene testiyle incelenmiştir. Gruplar arası varyansın eşit olduğu durumda ANOVA ve Scheffe, eşit olmadığı durumda Brown-Forsythe ve Games-Howell testi kullanılmıştır. Ölçek değişkenleri arasındaki ilişki için ise Pearson korelasyon analizi yapılmıştır.

4. BULGULAR

Araştırmanın var olan değişkenlerine uygulanmış analizlerin sonuçları bu bölümdedir. İstatiksel olarak anlamlılık düzeyi tek yıldız (*) .05 düzeyini, çift yıldız (**) .001 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir.

Örneklemin sosyo-demografik özellikleri hakkında bilgi edinmek amacıyla frekans analizi yapılmıştır. Öğrencilerin sosyo-demografik değişkenlerin frekans analiz sonuçları tablo 4.1’de gösterilmektedir. Sonuçlar içinde dikkat çeken bulgulardan çalışmaya katılan öğrencilerin ifade ettikleri dini bağlılık düzeyleri şu şekildedir. 128 öğrenci dini bağlılık düzeyini (%45,2) normal; 117’si (%41,3) zayıf ve 38’i (%13,4) güçlü olarak ifade etmiştir. Beyan ettikleri ekonomik durumları ise 117’si (%41,5) kötü; 106’sı (%37,6) orta ve 59’u (%20,9) iyidir. Bir diğer değişken olan kardeş sayısı ise 102 öğrenci ile (%37,2) 3 kardeş olma ile en yüksek orandadır.

Tablo 4.1: Sosyo-Demografik Değişkenlerin Frekans Analiz Sonuçları

	Gruplar	n	%
Cinsiyet	Kadın	116	40,8
	Erkek	168	59,2
Yaş	18-22	112	40,1
	23-27	115	41,2
	27 ve üstü	52	18,6
	Kayıp veri	5	-
Alan	İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler F.	62	22,8
	Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık F.	59	21,7
	Mühendislik F.	51	18,8
	Plato Meslek Yüksekokulu	44	16,2
	Lisansüstü Eğitim Enstitüsü	28	10,3
	Spor Bilimleri F.	28	10,3
	Kayıp veri	12	-
Siyasi Görüş	Sağ	88	31,0
	İlgilenmiyorum	117	41,2
	Sol	79	27,8
Dini İnanç	Zayıf	117	41,3
	Normal	128	45,2
	Güçlü	38	13,4
	Kayıp veri	1	-

Tablo 4.1 (Devamı): Sosyo-Demografik Değişkenlerin Frekans Analiz Sonuçları

	Gruplar	n	%
Ekonomik Durum	Kötü	117	41,5
	Orta	106	37,6
	İyi	59	20,9
	Kayıp veri	2	-
Kardeş Sayısı	Tek çocuk	33	12,0
	İki	94	34,3
	Üç	102	37,2
	Dört ve fazlası	45	16,4
	Kayıp veri	10	-
<i>Toplam</i>		284	100

Ölçeklerin betimsel analiz sonuçları tablo 4.2’de belirtilmektedir. Çalışmaya katılan öğrencilerin toplam sağ kanat yetkenciliği ölçeği puan ortalaması $4,74 \pm 2,03$ ’tür. Ölçeğin maddeleri 1 ile 9 arasında (9’lu likert) değiştiği göz önünde bulundurulduğunda otoriteryen eğilim düzeyleri orta sınırın 0,26 birim altında kalmaktadır. Bu durumda araştırmaya katılmış olan öğrencilerin otoriteryen eğilim düzeyleri orta seviyede oldukları söylenebilir. Sağ kanat yetkenciliğinin alt ölçeklerine bakıldığında ise D-SKY puanının ortalama düzeyi ($5,51 \pm 2,10$), YSK-Y puan ortalamasından ($3,97 \pm 2,37$) yüksek olduğu görülmektedir. Bu durumda katılımcıların geleneksellik boyun eğici eğilimi, saldırganlık boyun eğici düzeyinden daha yüksek bulunmuştur. Öğrencilerin BE envanterinde ortalama $4,06 \pm 0,61$ düzeydedir. Ölçeğin 5’li likert tipi göz önüne alındığında bilişsel esneklik düzeylerinin yüksek olduğu söylenebilir. Öğrencilerin SM ölçeği puan ortalaması ise $3,06 \pm 1,69$ ’dur. Bu durumda katılımcı öğrencilerin genel sistemi meşrulaştırma düzeyleri orta sınırın altında olduğu söylenebilir.

Tablo 4.2: Ölçeklerin Betimsel Analiz Sonuçları

	Minimum	Maksimum	\bar{X}	Ss	Çarpıklık	Basıklık
SKY	1,00	9,00	4,74	2,03	,423	-,732
Y-SKY	1,00	9,00	3,97	2,37	,658	-,916
D-SKY	1,00	9,00	5,51	2,10	-,250	-,734
BE	1,90	5,00	4,06	,61	-1,057	1,658
BE-A	1,85	5,00	4,18	,64	-1,275	2,016
BE-K	1,29	5,00	3,85	,77	-,759	,319
SM	1,00	7,00	3,06	1,69	,744	-,678

4.1. Ölçek Puanlarının Sosyo-Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi

Öğrencilerin uygulanan ölçeklerden aldıkları puanlar sosyo-demografik değişkenlere göre anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığı sırasıyla incelenmiştir.

4.1.1. Sağ kanat yetkenciliği ölçek puanının sosyo-demografik değişkenlere göre incelenmesi

Öğrencilerin sağ kanat yetkenciliği ölçek puan ortalamasının sosyo-demografik değişkenlere göre ilişkisini değerlendirmek için T-test ve ANOVA testleri kullanılmıştır.

Ölçek puanlarının cinsiyet değişkeni ile arasındaki ilişkiyi incelemek için T-test analizi yapılmıştır. Tablo 4.3'e göre cinsiyete göre toplam SKYÖ puanı anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır, $t(282) = -1.718$, $p = .087$, $p > .05$. Cinsiyete göre Y-SKY alt ölçek puanı da anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır, $t(282) = -.406$, $p = .685$, $p > .05$. Cinsiyete göre D-SKY alt ölçek puanı ise anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır, $t(282) = -2.900$, $p = .004$, $p < .05$. Buna göre erkeklerin (5.80 ± 1.94) D-SKY alt ölçek puanı kadınlardan (5.08 ± 2.24) daha yüksektir.

Tablo 4.3: Sağ Kanat Yetkenciliği T-test Sonuçları

Ölçek	Cinsiyet	N	\bar{X}	t(282)	P
SKY	Kadın	116	4.49	-1.718	.087
	Erkek	168	4.91		
Y-SKY	Kadın	116	3.90	-.406	.685
	Erkek	168	4.02		
D-SKY	Kadın	116	5.08	-2.900	.004
	Erkek	168	5.80		

Çalışmaya katılan öğrencilerin sağ kanat yetkenciliği puanlarının öğrenim gördükleri alana göre değişim gösterme durumunu belirlemek için tek yönlü Anova analizi yapılmıştır. Anova analiz sonuçları gösteriyor ki öğrenim görülen alana göre toplam sağ kanat yetkenciliği ölçek puanı anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır, $F(5,266) = 1.529$, $p = .181$. Aynı zamanda öğrenim alanına göre Y-SKY alt ölçek puanı da anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır, $F(5,266) = 1.853$, $p = .103$. D-SKY alt ölçek puanının farklılaşma durumunu belirleme sürecinde, Levene test sonucu gruplar arası varyans eşit çıkmamıştır ($p < .05$). Bu nedenle Brown-Forsythe analizi yapılmıştır. Bu

durumda öğrenim alanına göre D-SKY alt ölçek puanı öğrenim görülen alana göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır, $F(5,254)=1.933$, $p=.089$.

Öğrencilerin buldukları yaş aralıklarına göre SKY ölçek puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak için Anova testi uygulanmıştır. Tablo 4.4'e göre yaş değişkeni toplam sağ kanat yetkeciliği ölçeği puanını anlamlı düzeyde farklılaştırmamaktadır, $F(2,76)=.864$, $p=.423$. Y-SKY alt ölçek puanı da yaş değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır, $F(2,76)=1.559$, $p=.212$. Aynı şekilde D-SKY alt ölçek puanı da yaş aralığına göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır, $F(2,76)=.887$, $p=.413$.

Tablo 4.4: Sağ Kanat Yetkeciliği ANOVA Sonuçları (Yaş)

Ölçek	18-22 yaş		23-27		27 üstü		F(2,76)	P
	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss		
SKY	4.77	1.92	4.59	2.18	5.04	2.00	.864	.423
Y-SKY	4.17	2.26	3.69	2.42	4.25	2.48	1.559	.212
D-SKY	5.36	2.08	5.50	2.23	5.83	1.91	.887	.413

Çalışmaya katılan öğrencilerin kardeş sayısına göre SKYÖ puanlarının farklılaşma durumunu analiz etmek için Anova testi kullanılmıştır. Tablo 4.5'e göre kardeş sayısı değişkeni toplam sağ kanat yetkeciliği ölçeği puanını anlamlı düzeyde farklılaştırmamaktadır, $F(3,27)=.998$, $p=.394$. Kardeş sayısına göre Y-SKY alt ölçek puanı da anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır, $F(3,27)=.994$, $p=.394$. Benzer şekilde kardeş sayısına göre D-SKY alt ölçek puanı da anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır, $F(3,27)=.743$, $p=.527$.

Tablo 4.5: Sağ Kanat Yetkeciliği ANOVA Sonuçları (Kardeş Sayısı)

Ölçek	Tek çocuk		İki		Üç		Dört ve fazlası		F(3,27)	p
	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss		
SKY	4.25	2.26	4.71	1.82	4.75	2.10	5.04	1.96	.998	.394
Y-SKY	3.46	2.47	3.87	2.25	4.02	2.35	4.35	2.43	.994	.396
D-SKY	5.04	2.39	5.56	1.97	5.49	2.13	5.72	1.96	.743	.527

Katılımcı öğrencilerin belirtmiş oldukları ekonomik durumlarına göre SKYÖ puanlarınınindeğişiklik gösterip göstermediği Anova testi ile incelenmiştir. Tablo 4.6'ya göre öğrencilerin beyan ettikleri ekonomik durum otoriteryen eğilim düzeyini anlamlı olarak farklılaştırmaktadır, $F(2,279)= 6,723$, $p=.001$, $\eta^2=.046$.

Tablo 4.6: Sağ Kanat Yetkenciliği ANOVA Sonuçları (Ekonomik Durum)

Ölçek	Kötü		Orta		İyi		F(2,279)	η^2
	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss		
SKY	5,16	2,06	4,67	1,88	4,00	2,04	6,723*	.046
Y-SKY ^a	4.16	2.53	4.09	2.21	3.37	2.24	2.463	.017
D-SKY	6.17	1.96	5.26	1.93	4.63	2.26	12.666*	.083

* $p<.05$. a: Brown-Forsythe

Bu farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğu ve farklılaşmanın yönünü incelemek Levene testi sonucu izleme testlerinden Scheffe analizi yapılmıştır. Tablo 4.7'ye göre ekonomik durumunu kötü olarak ifade eden öğrencilerin orta olarak ifade eden katılımcılara göre sağ kanat yetkenciliği ölçeği ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılaşma yoktur ($p=.189$, $p>.05$). Ekonomik durumunu orta olarak ifade eden öğrencilerin iyi olarak ifade eden katılımcılara göre sağ kanat yetkenciliği ölçeği ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılaşma yoktur ($p=.119$, $p>.05$). Ekonomik durumunu kötü olarak ifade eden öğrencilerin iyi olarak ifade eden öğrencilere göre sağ kanat yetkenciliği ölçeği ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır ($p=.002$, $p<.05$). Buna göre ekonomik durumunu kötü olarak ifade eden öğrencilerin otoriteryen eğilim düzeyi iyi olarak belirtenlere göre daha yüksektir.

Tablo 4.7: Sağ Kanat Yetkenciliği Ekonomik Durum Post-Hoc Sonuçları

(I) Ekonomik durum	(J) Ekonomik durum	(I-J)	p
Kötü	Orta	.48968	.189
	İyi	1.16117*	.002
Orta	Kötü	-.48968	.189
	İyi	.67148	.119
İyi	Kötü	-1.16117*	.002
	Orta	-.67148	.119

Öğrencilerin belirttikleri dini inanç bağlılığına göre sağ kanat yetkenciliği ölçeği puanı ortalamaları arasındaki farklılık Anova testi ile incelenmiştir.

Tablo 4.8.'e göre otoriteryen eğilim düzeyi dine olan bağlılığa göre ileri düzeyde anlamlı farklılaşma göstermektedir, $F(2,280)= 53.655$, $p=.000$, $\eta^2=.277$.

Tablo 4.8: Sağ Kanat Yetkeçiliği ANOVA Sonuçları (Dini Bağlılık)

Ölçek	Zayıf		Normal		Güçlü		F(2,280)	η^2
	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss		
SKY	3.76	1.68	4.96	1.88	7.07	1.36	53.655**	.277
Y-SKY ^a	2.85	1.84	4.22	2.26	6.64	1.82	55.174**	.266
D-SKY ^a	4.66	2.02	5.70	1.90	7.50	1.38	39.426**	.192

**p<.001. a: Brown-Forsythe

Bu farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğu ve farklılaşmanın yönünü incelemek için Levene testi sonucu izleme testlerinden Scheffe ve Games-Howell analizi yapılmıştır. Tablo 4.9'a göre öğrencilerin dini bağlılık durumuna göre sağ kanat yetkeçiliği ölçeği ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır ($p=.000$, $p<.05$). Buna göre dini bağlılığını zayıf olarak ifade eden öğrencilerden güçlü olarak ifade edenlere doğru otoriteryen eğilim paralel şekilde artmaktadır. Alt ölçekler için de bu sonuç geçerlidir.

Tablo 4.9: Sağ Kanat Yetkeçiliği Bağlılık Post-Hoc Sonuçları

(I) Dini bağlılık	(J) Dini bağlılık	(I-J)	p
Güçlü	Normal	2.10508**	.000
	Zayıf	3.31047**	.000
Normal	Güçlü	-2.10508**	.000
	Zayıf	1.20539**	.000
Zayıf	Güçlü	-3.31047**	.000
	Normal	-1.20539**	.000

**p<.001.

Öğrencilerin belirtmiş oldukları siyasi görüşe göre SKYÖ puanları arasındaki farklılığı tespit etmek için Levene testi uygulanmıştır. Levene testi sonucu gruplar arası varyans eşit değildir ($p<.05$). Bu nedenle Brown-Forsythe testi yapılmıştır. Brown-Forsythe analiz sonucuna göre siyasi görüş değişkeni toplam SKYÖ ($F(2,263)=155.828$, $p<.001$, $\eta^2=.512$), Y-SKY alt ölçek ($F(2,251)= 121.827$, $p<.001$, $\eta^2=.458$) ve D-SKY alt ölçek ($F(2,260)= 96.541$, $p<.001$, $\eta^2=.402$) puanını ileri düzeyde anlamlı farklılaştırmaktadır. Farklılaşmanın yönünü incelemek için post-hoc

analizlerinden Games-Howell testi uygulanmıştır. Tablo 4.10'a göre öğrencilerin siyasi görüşü sol ($\bar{X}=3.32\pm 1.20$) eksenden sağ ($\bar{X}=6.88\pm 1.55$) eksenine doğru otoriteryen eğilim düzeyleri paralel şekilde artmaktadır.

Tablo 4.10: Sağ Kanat Yetkenciliği Siyasi görüş Post-Hoc Sonuçları

(I) Siyasi görüş	(J) Siyasi görüş	(I-J)	p
Sol	İlgilenmiyorum	-.76420**	.000
	Sağ	-3.56084**	.000
İlgilenmiyorum	Sol	.76420**	.000
	Sağ	-2.79664**	.000
Sağ	Sol	3.56084**	.000
	İlgilenmiyorum	2.79664**	.000

4.1.2. Bilişsel esneklik envanteri puanının sosyo-demografik değişkenlere göre incelenmesi

Çalışmaya katılan öğrencilerin bilişsel esneklik düzeylerinin cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiyi incelemek için T-test analizi yapılmıştır. Tablo 4.11'e göre cinsiyete göre toplam BEE puanı $t_{(282)} = -.646$, $p = .519$, $p > .05$, BE-alternatif alt ölçek puanı $t_{(282)} = .299$, $p = .765$, $p > .05$ ve BE- kontrol alt ölçek puanı $t_{(282)} = -1.928$, $p = .055$, $p > .05$ anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır.

Tablo 4.11: Bilişsel Esneklik T-test Sonuçları

Ölçek	Cinsiyet	n	\bar{X}	t(282)	p
BEE	Kadın	116	4.03	-.646	.519
	Erkek	168	4.08		
BE- alternatif	Kadın	116	4.19	.299	.765
	Erkek	168	4.17		
BE- kontrol	Kadın	116	3.74	-1.928	.055
	Erkek	168	3.92		

Öğrencilerin öğrenim gördükleri alana göre bilişsel esneklik düzeylerinin farklılaşma durumu belirlemek için Anova testi uygulanmıştır. Test sonucunda öğrenim görülen alana göre bilişsel esneklik puanları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır, $F(5,266) = 4,764$, $p = .001$, $\eta^2 = .082$. Post-Hoc (Scheffe) analizi sonucunda Plato Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin bilişsel esneklik puanları; Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık F. ($p = .038$, $p < .05$), İktisadi, İdari ve Sosyal

Bilimler F. ($p=.006$, $p<.05$) ve Mühendislik F. ($p=.004$, $p<.05$) öğrencilerine göre daha düşük çıkmaktadır.

Çalışmaya katılan öğrencilerin bilişsel esneklik envanterinden aldıkları puan ile yaş değişkeni arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu inceleme sonunda tablo 4.12'ye bakıldığında yaş aralığına göre toplam bilişsel esneklik envanteri puanı ($F_{(2,276)}=2.414$, $p=.091$) ve BE-kontrol alt ölçek puanı ($F_{(2,276)}=2.274$, $p=.105$) anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır. BE- alternatif alt ölçek puanı ise anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır, $F_{(2,276)}=3.092$, $p=.047$, $\eta^2=.022$. Fakat Post-Hoc analizi sonuçlarında ise tablo 4.13'te görüldüğü üzere bu anlamlılık düzeyi kaybolmaktadır.

Tablo 4.12: Bilişsel Esneklik ANOVA Sonuçları (Yaş)

Ölçek	18-22 yaş		23-27		27 üstü		F(2,276)	η^2	p
	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss			
BEE	4.00	.62	4.16	.55	3.98	.70	2.414	.017	.091
BE- alternatif	4.15	.65	4.27	.56	4.01	.77	3.092	.022	.047
BE- kontrol	3.73	.79	3.94	.75	3.91	.81	2.274	.016	.105

Tablo 4.13: Bilişsel Esneklik Yaşa Yönelik Post-Hoc Sonuçları

(I) Yaş	(J) Yaş	(I-J)	p
18-22	23-27	-.12533	.345
	27 ve üstü	.13607	.455
23-27	18-22	.12533	.345
	27 ve üstü	.26140	.055
27 ve üstü	18-22	-.13607	.455
	23-27	-.26140	.055

Öğrencilerin kardeş sayısına göre bilişsel esneklik düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılaşma durumunu belirlemek amacıyla Anova testi uygulanmıştır. Tablo 4.14'te kardeş sayısına göre toplam bilişsel esneklik puanı ($F_{(3,27)}=1.640$, $p=.180$), BE- alternatif puanı ($F_{(3,27)}=2.108$, $p=.100$) ve BE-kontrol puanı ($F_{(3,27)}=1.466$, $p=.224$) anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır.

Tablo 4.14: Bilişsel Esneklik ANOVA Sonuçları (Kardeş Sayısı)

Ölçek	Tek çocuk		İki		Üç		Dört ve fazlası		F(3,27)	p
	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss		
BEE	4.06	.57	3.99	.60	4.09	.62	4.23	.56	1.640	.180
BE- alternatif	4.10	.71	4.14	.62	4.20	.63	4.35	.56	1.466	.224
BE- kontrol	4.00	.64	3.70	.82	3.88	.72	3.99	.81	2.108	.100

Öğrencilerin öznel olarak belirttikleri ekonomik durumlarının bilişsel esneklik puanlarını istatistikî olarak farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla Anava testi yapılmıştır. Tablo 4.15'te ekonomik durum değişkenine göre toplam bilişsel esneklik puanı ($F_{(2,279)} = .429$, $p = .652$), BE- alternatif alt ölçek puanı ($F_{(2,279)} = .088$, $p = .916$) ve BE-kontrol alt ölçek puanı ($F_{(2,279)} = 1.119$, $p = .328$) anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır.

Tablo 4.15: Bilişsel Esneklik ANOVA Sonuçları (Ekonomik Durum)

Ölçek	Kötü		Orta		İyi		F(2,279)	η^2	p
	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss			
BEE	4.03	.65	4.06	.61	4.12	.53	.429	.003	.652
BE- alternatif	4.16	.66	4.17	.67	4.21	.57	.088	.001	.916
BE- kontrol	3.78	.83	3.86	.75	3.96	.71	1.119	.008	.328

Öğrencilerin subjektif olarak beyan ettikleri dini bağlılık düzeylerine göre bilişsel esneklik düzeylerinin değişim durumunu analiz etmek için Anova testi uygulanmıştır. Levene testi sonucunda dini bağlılık değişkenine göre gruplar arası varyans eşit değildir ($p < .05$). Bu nedenle Brown-Forsythe F testi uygulanmıştır. Brown-Forsythe F analiz sonucu Tablo 4.16'da belirtilmektedir. Tablo 4.16'ya göre ifade edilen dini bağlılık düzeyi, bilişsel esneklik envanterinin alternatif alt ölçek puanını ($F_{(2,81)} = 2.699$, $p = .073$) anlamlı düzeyde farklılaştırmamaktadır. Ancak

toplam bilişsel esneklik puanı ($F_{(2,79)}=3.563$, $p=.033$, $\eta^2=.034$) ve kontrol alt ölçek puanı ($F_{(2,99)}=4.437$, $p=.014$, $\eta^2=.037$) anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.

Tablo 4.16: Bilişsel Esneklik ANOVA Sonuçları (Dini Bağlılık)

Ölçek	Zayıf		Normal		Güçlü		F	sd	p
	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss			
BEE	4.16	.54	4.06	.56	3.80	.89	3.563	2,79	.033
BE- alternatif	4.24	.59	4.20	.57	3.92	.93	2.699	2,81	.073
BE- kontrol	4.01	.68	3.78	.76	3.58	.99	4.437	2,99	.014

Farklılaşmanın hangi gruplar arasında ve yönünü incelemek amacıyla post-hoc analizlerinden Games-Howell testi uygulanmıştır. Tablo 4.17'ye göre dini bağlılığı zayıf olarak ifade eden öğrenciler, güçlü ve normal olarak ifade eden öğrencilere göre bilişsel esneklik kontrol alt ölçek puanı anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 4.17: Bilişsel Esneklik Dini Bağlılık Post-Hoc Sonuçları

Ölçek	(I) Dini Bağlılık	(J) Dini B.	(I-J)	p
BEE	Güçlü	Normal	-.25734	.224
		Zayıf	-.35812	.061
	Normal	Güçlü	.25734	.224
		Zayıf	-.10077	.326
	Zayıf	Güçlü	.35812	.061
		Normal	.10077	.326
BE- kontrol	Güçlü	Normal	-.19969	.492
		Zayıf	-.43075*	.042
	Normal	Güçlü	.19969	.492
		Zayıf	-.23106*	.035
	Zayıf	Güçlü	.43075*	.042
		Normal	.23106*	.035

Öğrencilerin ifade ettikleri siyasi görüş değişkenine göre bilişsel esneklik envanterinden aldıkları puanların anlamlı değişim durumu incelemek amacıyla anova testi uygulanmıştır. Tablo 4. 18'de öğrencilerin siyasi görüşüne göre toplam bilişsel

esneklik puanı ($F_{(2,232)}=1.541$, $p=.216$), BE- alternatif alt ölçek puanı ($F_{(2,230)}=1.248$, $p=.289$) ve BE-kontrol puanı ($F_{(2,281)}=1.780$, $p=.171$) anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır.

Tablo 4.18: Bilişsel Esneklik ANOVA Sonuçları (Siyasi Görüş)

Ölçek	Sol		İlgilenmiyorum		Sağ		F	sd	p
	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss			
BEE ^a	4.17	.51	4.03	.55	4.01	.75	1.541	2,232	.216
BE-alternatif ^a	4.27	.53	4.17	.58	4.11	.79	1.248	2,230	.289
BE- kontrol	3.98	.74	3.77	.75	3.84	.83	1.780	2,281	.171

a: Brown-Forsythe F

4.1.3. Sistemi meşrulaştırma ölçek puanının sosyo-demografik değişkenlere göre incelenmesi

Çalışmaya katılan öğrencilerin sistemi meşrulaştırma ölçek puanı ve cinsiyet değişkeni ile yapılan T-test sonucu tablo 4.19’dadır. Buna göre sistemi meşrulaştırma puanları cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır, $t(282)=-1.538$, $p=.125$, $p>.05$.

Tablo 4.19: Sistemi Meşrulaştırma T-test Sonuçları

Ölçek	Cinsiyet	n	\bar{X}	t(282)	p
SM	Kadın	116	2.87	-1.538	.125
	Erkek	168	3.19		

Öğrencilerin sistemi meşrulaştırma ölçek puanları ve yaş değişkeni ile ANOVA testi yapılmıştır. Analiz sonucu tablo 4.20’dedir. Tabloya göre sistemi meşrulaştırma puanları yaşa göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır, $F(2,276)=.203$, $p=.816$.

Tablo 4.20: Sistemi Meşrulaştırma ANOVA Sonuçları (Yaş)

Ölçek	18-22 yaş		23-27		27 üstü		F(2,276)	p
	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss		
SM	3.14	1.64	2.99	1.83	3.07	1.54	.203	.816

Öğrencilerin öğrenim gördükleri alan ve sistemi meşrulaştırma ölçek puanı arasındaki ilişki Anova testi ile incelenmiştir. Buna göre Tablo 4.21’de belirtildiği gibi sistemi meşrulaştırma puanları öğrenim alanına göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır, $F(5,266)=.282$, $p=.923$.

Tablo 4.21: Sistemi Meşrulaştırma ANOVA Sonuçları (Alan)

Ölçek	Öğrenim A.	n	\bar{X}	F(5,266)	p
SM	İktisadi, İdari ve Sosyal B.F.	62	3.07	.282	.923
	Plato Meslek Yüksekokulu	44	3.12		
	Mühendislik F.	51	2.88		
	Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık F.	59	2.93		
	Lisansüstü Eğitim Enstitüsü	28	3.15		
	Spor Bilimleri F.	28	3.27		

Öğrencilerin sistemi meşrulaştırma ölçek puanları kardeş sayısına göre de anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır, $F(3,27)=.360$, $p=.782$. Tablo 4.22’de belirtilmiştir.

Tablo 4.22: Sistemi Meşrulaştırma ANOVA Sonuçları (Kardeş Sayısı)

Ölçek	Tek çocuk		İki		Üç		Dört ve fazlası		F(3,27)	p
	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss		
SM	2.93	1.76	2.93	1.53	3.16	1.79	3.10	1.68	.360	.782

Öğrencilerin belirttikleri siyasi görüşe göre SMÖ puanları arasındaki farklılığı tespit etmek için Levene testi uygulanmıştır. Levene testi sonucu gruplar arası varyans eşit değildir ($p < .05$). Brown-Forsythe analiz sonucuna göre siyasi görüş değişkeni sistemi meşrulaştırma ölçek puanını ileri düzeyde anlamlı farklılaştırmaktadır ($p < .001$). Farklılaşmanın yönünü incelemek için post-hoc analizlerinden Games-Howell testi uygulanmıştır. Tablo 4.23'e göre öğrencilerin siyasi görüşü sol ($\bar{X} = 1.96 \pm .75$) eksenden sağ ($\bar{X} = 4.67 \pm 1.57$) eksenine doğru sistemi meşrulaştırma düzeyleri paralel şekilde artmaktadır.

Tablo 4.23: Sistemi Meşrulaştırma Siyasi Görüş Post-Hoc Sonuçları

(I) Siyasi görüş	(J) Siyasi görüş	(I-J)	p
Sol	İlgilenmiyorum	-.62471**	.000
	Sağ	-2,71173**	.000
İlgilenmiyorum	Sol	,62471**	.000
	Sağ	-2,08701**	.000
Sağ	Sol	2,71173**	.000
	İlgilenmiyorum	2,08701**	.000

Öğrencilerin belirtmiş oldukları ekonomik durum düzeyine göre sistemi meşrulaştırma ölçek puanları arasındaki farklılığı tespit etmek için Levene testi uygulanmıştır. Levene testi sonucu gruplar arası varyans eşit değildir ($p < .05$). Brown-Forsythe analiz sonucuna göre ekonomik durum değişkeni sistemi meşrulaştırma ölçek puanını anlamlı düzeyde farklılaştırmaktadır. Tablo 4.24'te belirtilmektedir.

Tablo 4.24: Sistemi Meşrulaştırma ANOVA Sonuçları (Ekonomik Durum)

Ölçek	Kötü		Orta		İyi		F(2,229)	η^2	p
	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss			
SM	3.38	1.84	2.96	1.47	2.57	1.65	4.917	.033	.008

Bu farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğu ve yönünü incelemek için post-hoc analizlerinden Games-Howell testi uygulanmıştır. Tablo 4.25'e göre ekonomik durumunu kötü olarak ifade eden öğrencilerin sistemi meşrulaştırma puanları iyi olarak ifade eden öğrencilerden anlamlı düzeyde daha yüksektir ($p = .011$, $p < .05$).

Tablo 4.25: Sistemi Meşrulaştırma Ekonomik Durum Post-Hoc Sonuçları

(I) Ekonomik Durum	(J) Ekonomik Durum	(I-J)	p
Kötü	Orta	.41847	.147
	İyi	.80834*	.011
Orta	Kötü	-.41847	.147
	İyi	.38988	.291
İyi	Kötü	-.80834*	.011
	Orta	-.38988	.291

Öğrencilerin belirttikleri dini bağlılık düzeyine göre SMÖ puanları arasındaki farklılığı tespit etmek için Levene testi uygulanmıştır. Levene testi sonucu gruplar arası varyans eşit değildir ($p < .05$). Brown-Forsythe analiz sonucuna göre dini bağlılık değişkeni SMÖ puanını ileri düzeyde anlamlı farklılaştırmaktadır ($p < .001$). Tablo 4.26’da belirtilmektedir.

Tablo 4.26: Sistemi Meşrulaştırma ANOVA Sonuçları (Dini Bağlılık)

Ölçek	Zayıf		Normal		Güçlü		F(2,141)	η^2	p
	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss			
SM	2.27	1.27	3.29	1.64	4.75	1.56	41.110**	.231.	.000

Farklılaşmanın yönünü incelemek için Games-Howell testi uygulanmıştır. Tablo 4.27’e göre öğrencilerin dine olan bağlılığı güçlendikçe sistemi meşrulaştırma ölçeği puanları paralel olarak artış göstermektedir.

Tablo 4.27: Sistemi Meşrulaştırma Dini Bağlılık Post-Hoc Sonuçları

(I) Dini bağlılık	(J) Dini bağlılık	(I-J)	p
Güçlü	Normal	1,45533**	.000
	Zayıf	2,47613**	.000
Normal	Güçlü	-1,45533**	.000
	Zayıf	1,02079**	.000
Zayıf	Güçlü	-2,47613**	.000
	Normal	-1,02079**	.000

4.2. Ölçek Değişkenlerinin Korelasyon Analiz Sonuçları

Öğrencilerin otoriteryen eğilim, bilişsel esneklik ve sistemi meşrulaştırma düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek için Pearson korelasyon analizi yapılmıştır.

Tablo 4.28'e göre sağ kanat yetkenciliği ölçeği ile sistemi meşrulaştırma arasında ileri düzeyde anlamlı, pozitif yönlü, çok yüksek şiddette korelasyonel ilişki bulunmuştur, $r(282)=.822$, $p<.001$. Sağ kanat yetkenciliği ölçeğinin Y-SKY alt ölçeği ile sistemi meşrulaştırma arasında ileri düzeyde anlamlı, pozitif yönde, çok yüksek şiddette korelasyonel ilişki bulunmuştur, $r(282)=.815$, $p<.001$. Sağ kanat yetkenciliği ölçeğinin D-SKY alt ölçeği ile sistemi meşrulaştırma arasında ileri düzeyde anlamlı, pozitif yönde, yüksek şiddette korelasyonel ilişki bulunmuştur, $r(282)=.673$, $p<.001$.

Tablo 4.28: Ölçeklerin Pearson Korelasyon Sonuçları

Ölçekler	1	2	3	4	5	6	7
¹ SKY	-						
² Y-SKY	.922**	-					
³ D-SKY	.898**	.657**	-				
⁴ BE	-.089	-.034	-.135*	-			
⁵ BE -alternatif	-.083	-.027	-.131*	.929**	-		
⁶ BE-kontrol	-.074	-.035	-.103*	.823**	.555**	-	
⁷ Sistemi meşrulaştırma	.822**	.815**	.673**	-.056	-.029	-.081	-

* $p<.05$ ** $p<.001$ ²Yüksek Düzey Yetkencilik, ³Düşük Düzey Yetkencilik

Sağ kanat yetkenciliği ölçeğinin D-SKY alt ölçeği ile bilişsel esneklik arasında anlamlı düzeyde, negatif yönlü, çok zayıf şiddette korelasyonel ilişki bulunmuştur, $r(282)=-.135$, $p<.05$. D-SKY ile bilişsel esneklik envanterinin alternatifler ($r=-.131$, $p<.05$.) ve kontrol ($r=-.103$, $p<.05$.) alt ölçekleri arasında anlamlı düzeyde, negatif yönlü, çok zayıf şiddette korelasyonel ilişki bulunmuştur.

5. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışmada üniversite öğrencilerinde otoriteryen eğilim ile bilişsel esneklik ve sistemi meşrulaştırma arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonucunda değişkenlerinden otoriteryen eğilim ve sistemi meşrulaştırma ileri düzeyde anlamlı pozitif ilişkidir. Bilişsel esneklik ise sadece otoriteryen eğilimi yansıtan D-SKY ile anlamlı düzeyde, negatif yönde kısmi korelasyonel ilişkidir.

Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin otoriteryen eğilim düzeyi; yaş, öğrenim birimi ve kardeş sayısı değişkenlerine göre anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır. Cinsiyet değişkenine göre ise sadece D-SKY alt ölçek puanı anlamlı farklılık göstermektedir. Buna göre erkek öğrencilerin D-SKY puanı, kadın öğrencilerin D-SKY puanından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Ekonomik durumunu kötü olarak ifade eden öğrencilerin iyi olarak ifade edenlere göre otoriteryen eğilim ve sistemi meşrulaştırma düzeyleri istatistiksel olarak daha yüksektir. Çalışma grubunun otoriteryen eğilim ve sistemi meşrulaştırma düzeyleri dini bağlılığa göre ileri düzeyde anlamlı farklılaşmaktadır. Beyan etmiş oldukları dini bağlılıkları güçlendikçe otoriteryen eğilim ve sistemi meşrulaştırma düzeyleri artmaktadır.

Çalışma grubunun siyasi görüşleri otoriteryen eğilim ve sistemi meşrulaştırma düzeylerini ileri düzeyde anlamlı şekilde farklılaştırmaktadır. Buna göre sağ siyasi yönelimli öğrencilerin otoriteryen eğilim ve sistemi meşrulaştırma düzeyi sol siyasi ve ilgilenmiyorum olarak ifade edenlere göre daha yüksektir. İlgilenmiyorum şeklinde ifade edenler ise sol siyasi yönelimli öğrencilere göre otoriteryen eğilim ve sistemi meşrulaştırma düzeyleri daha yüksektir. Çalışma grubunun sistemi meşrulaştırma düzeyleri cinsiyet, yaş, öğrenim birimi ve kardeş sayısına göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır. Çalışma grubunun bilişsel esneklik düzeyleri cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, ekonomik durum ve siyasi yönetime göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır. Bilişsel esneklik ise dine olan bağlılık ve öğrenim birimine göre anlamlı farklılık göstermiştir.

5.1. Korelasyon Analizi Sonuçlarının Tartışılması

Bu bölümde korelasyon analiz sonuçları ele alınacaktır. Otoriteryen eğilimin bilişsel esneklik ve sistemi meşrulaştırma düzeyleri ile ilişkisi tartışılacaktır.

Topkapı üniversitesi öğrencileri ile yapılan bu çalışmanın bulgularına göre bilişsel esneklik puanı ile sağ kanat yetkeçiliği ölçeğinin sadece D-SKY alt boyutuyla anlamlı düzeyde, zayıf şiddette, negatif yönlü korelasyon ortaya çıkmıştır. Toplam SKYÖ puanı ile BEE arasında anlamlı düzeyde korelasyonel bir ilişki yoktur. Bu nedenle *H1: Üniversite öğrencilerinin otoriteryen eğilim düzeyi ile bilişsel esneklik düzeyi arasında negatif yönde anlamlı düzeyde bir ilişki vardır* hipotezi kabul edilmemiştir. Alan yazına bakıldığında Zmigrod ve arkadaşları (2018) otoriteryen eğilim ile bilişsel esneklik arasındaki ilişkinin negatif yönlü olduğunu bulgulamışlardır. Bilişsel esnekliği yetişkin örneklem üzerinde, nesnel ve subjektif testler kullanarak ölçmüşlerdir (WCST: Wisconsin Kart Eşleme Testi, RAT: Remote Associate Test, Belirsizliğe Tahammülsüzlük ve Rutinlere Bağımlılık Testi). Otoriteryen eğilim WCST ile ölçüldüğünde bilişsel esneklik ile anlamlı negatif ilişkide çıkmıştır. Subjektif ölçme araçlarının kullanıldığı rutinlere bağımlılık ve belirsizliğe tahammülsüzlük değişkenleri ile pozitif ilişkide çıkmıştır. Zmigrod ve arkadaşları (2019) başka bir çalışmada siyasi yönelimden bağımsız partizan aşırılık ile bilişsel esnekliğin negatif yönde ilişkide olduğunu belirtmektedirler. Çalışmalarında gene yetişkin örneklem ve bilişsel esnekliği ölçen nesnel testler kullanmışlardır. Aynı zamanda siyasi bağımlılık muhafazakârlık ile önemli farklılıklar göstermiştir.

Yapılan bu tez çalışmasında bilişsel esneklik sadece D-SKY alt boyutuyla anlamlı düzeyde ilişkidir. Bu negatif yönlü ilişkinin çok zayıf şiddette olması bilişsel esnekliği ölçmede kullanılan testin kişisel, öz bildirim yöntemiyle ölçülmüş olmasından kaynaklanabilmektedir. Zmigrod ve arkadaşları (2019) politik psikoloji kapsamında yapılan çalışmaların bilişsel özellikleri daha çok öz bildirim testleriyle ölçülmekte olduğunu belirtmektedir. Ancak Zmigrod (2020) bilişsel esnekliğin nesnel olarak ölçülmesi gerektiğini savunmaktadır. Buna rağmen bilişsel esnekliği ölçmede kullandıkları nesnel ve subjektif ölçme testleri birbirleriyle yakından bağlantılı olduğunu belirtmektedir. WCST ile belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği anlamlı düzeyde negatif ilişkidir (Zmigrod ve ark. 2018).

Bilişsel esneklik bu çalışmada Dennis ve Wal (2010)'ın geliştirdiği Bilişsel Esneklik Envanteri ile ölçülmüştür. CFI yani bilişsel esneklik envanteri, öz bildirim, 5'li likert tipindedir. Bu durum sosyal istenirlik ve öze ilişkin ön yargıları barındırmaktadır (Zmigrod, 2020). Altemeyer (2006) otoriteryen eğilimli kişilerin kendini beğenmiş olarak tanımladığı tutumlara sahip olduklarını belirtmektedir. CFI testinde de "Durumları tartma konusunda iyiyimdir." ve benzeri maddeler bulunduğundan otoriteryen eğilim ile bilişsel esneklik arasındaki ilişkiyi ölçmede etkinliği azalttığı ön görülmektedir.

Zmigrod ve arkadaşlarının çalışmalarında (2018, 2019) hem örneklem hem de ölçüm teknikleri bu tez çalışmasıyla farklılık göstermektedir. Fakat WCST gibi ölçme testlerinin özellikle büyük örneklemelerde uygulanma zorlukları bulunmaktadır. Ölçeklerin, bilhassa SKYÖ'nin kültürel farklılık faktörlerinden dolayı (norm, gelenek ve değerler) geçerliliği tartışılmaktadır (Düzgün ve ark., 2022). Ayrıca SKYÖ'nin maddelerindeki cümlelerin uzun ve karmaşık yapısı öğrenci örneklemini açısından anlamlandırma zorlukları oluşturmaktadır.

Sağ Kanat Yetkenciliği Ölçeği maddelerinde bulunan yargıların Türk toplum normları ile örtüşmesi otoriteryen eğilim ve bilişsel esneklik arasındaki ilişkiyi etkilediği öngörülmektedir. Bilişsel esneklik ile bağlantılı olan bilişsel kapanma ihtiyacı da otoriteryen eğilim ile ilişkidir. Lyle ve Grillo (2020) bilişsel kapanma ihtiyacının, tutarlılık (el tercihi) ve boyun eğme arasındaki ilişkide aracılık ettiğini belirtmektedir. Tutarlı bireylerin daha yüksek bilişsel kapanma ihtiyacı, otoriteryen itaat ve önyargı düzeylerine sahip olduğu anlaşılmıştır. Van Hiel ve arkadaşları (2004) da bilişsel kapanma ihtiyacının ırkçılık ve muhafazakârlığı yordadığını belirtmektedir. Bu çalışmada aracı değişken ise otoriteryen eğilimdir. Otoriteryen eğilim bilişsel kapanma ihtiyacı ve ırkçılık ile pozitif ilişkidir.

Thompson ve Micheal (1972) zihinsel yeteneği ölçtüğünü belirttikleri SAT (Scholastic Aptitude Test) puanı ile otoriteryen eğilim düzeyi arasında negatif ilişki bulmuşlardır. Şeker ve Direkçi (2022)'nin çalışmasında da otoriteryen eğilim; bilişsel kapalılık, belirsizliğe tahammülsüzlük ve dar görüşlülük ile pozitif ilişkide bulunmuştur. Aynı zamanda bu çalışmada otoriteryen eğilimin artması sistemi meşrulaştırma düzeyini arttırmaktadır.

Topkapı üniversitesi öğrencilerinin otoriteryen eğilim ve sistemi meşrulaştırma düzeyleri ileri düzeyde anlamlı pozitif yönlü ilişkidedir. Bu durumda *H2: Üniversite öğrencilerinin otoriteryen eğilim düzeyi ile sistemi meşrulaştırma düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde bir ilişki vardır* hipotezi kabul edilmektedir. Bu bulgu yapılan çalışmalar ile karşılaştırıldığında paralellik göstermektedir (Aydoğan, 2021; Sönmez, 2014; Sönmez ve Hasta, 2021; Şeker ve Direkçi, 2022; Yücel, 2018).

Sistemi meşrulaştırma, yaşam doyumu (Karaçay, 2011) iyi oluş (Altop ve Solak, 2021) gibi psikolojik olgularla pozitif ilişkisi olduğu ortaya konya da sürdürülebilir bir çevre ve toplumsal yaşam için tehdit oluşturmaktadır. Bu bağlamda Hasta ve Sözen (2017)'in çalışmasına değinilecek olursa fiziksel çevreye olumsuz etkileri olan hidroelektrik santrallerinin özelleşmesiyle mevcut sayılarının artması toplumsal sorunları da beraberinde getirmektedir. Sistemi meşrulaştırma düzeyi arttıkça hidroelektrik santrallerine yönelik olumsuz tutum ve yükleme karmaşıklığı azalmaktadır.

Çevredeki bilgileri işleme sürecinde edinilen bilgi ve açıklama çeşitliliği yükleme karmaşıklığı olarak tanımlanmaktadır. Çevresel sorunlarla ilgili başka bir çalışmada sistemi meşrulaştırma ve otoriteryen eğilim çevresel sorunların farkında olma durumunu negatif yönde etkilemektedir (Yücel, 2018). Yükleme karmaşıklığı ise çevresel sorunların farkında olmayı arttırmaktadır. Sistemi meşrulaştırma ve otoriteryen eğilim çevresel sorunlar kadar bireylerin ifade özgürlüğünü de olumsuz etkileyebilmektedir. İslambay ve arkadaşlarının (2016) çalışmasında bireylerin ifade özgürlüğüne olumlu tutumları sistemi meşrulaştırma ve otoriteryen eğilim düzeyi arttıkça azalmaktadır.

Kişilerin özgeci tutumlara sahip olması diğer insanlar ve çevreye karşı daha duyarlı hale getirebilir. Bu yönde Yıldırım ve Akgün (2013)'ün çalışmasında sosyal yardım gönüllerinin sistemi meşrulaştırma düzeyleri gönüllü olmayanlara göre daha düşüktür. Toplumsal serüvende birçok seçeneğin farkında olarak özgeci tutumlar geliştirmek yaşanması olası tehdit durumlarını bertaraf etmede yardımcı olabilmektedir. Tehdit durumlarının yaşanacak olması ise saldırganlık, önyargı ve katılığı barındıran otoriteryen eğilimlerin artmasına neden olmaktadır (Eigenberger, 1998; Hetherington ve Suhay, 2011; Peker ve ark., 2017; Riek vd., 2006). Bu durumda ise tehditkâr toplumsal yaşamın devamlılığına neden olmaktadır.

5.2. Sosyo Demografik Değişkenler ile İlgili Sonuçların Tartışılması

Ölçek puanları ile sosyo-demografik değişkenler arasındaki ilişkiler irdelenmiştir. Sırasıyla; Otoriteryen eğilim, bilişsel esneklik ve sistemi meşrulaştırma düzeyleri yorumlanacaktır.

Üniversite öğrencilerinin otoriteryen eğilim düzeyi sosyo-demografik değişkenlere göre anlamlı düzeyde farklılaşma göstermekte midir? Araştırma sorusunun cevap vermek maksadıyla otoriteryen eğilim ile sosyo-demografik değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Toplam otoriteryen eğilim ve Y-SKY düzeyi cinsiyete göre anlamlı farklılaşmamaktadır. Geleneksellik boyun eğici boyutunu yansıtan D-SKY puanı erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur. Erkeklerin otoriteryen eğilimi kadınlardan daha yüksek (Aydoğan, 2021; Hasta ve Dönmez, 2009; Gümüş ve Gömleksiz, 1999; Korkmaz Çalışkan, 2021; Yücel, 2018) olduğu çalışmalar kadar herhangi bir ilişkinin olmadığı çalışmalar da mevcuttur (Kablanoğlu ve Kuşdil, 2020; Karayeğen, 2015; Kaygusuz, 1995; M. Bulut, 2017; Sönmez, 2014). Çalışma grubundaki tüm öğrencilerin otoriteryen eğilim boyutlarından geleneksellik boyutu saldırganlık boyutundan daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum çalışmaya katılan öğrencilerin otoriteryen eğilimleri saldırganlık tutumundan daha çok geleneksel değerlere bağlı olmalarından kaynaklandığı sonucuna varılabilir.

Yaş ile otoriteryen eğilim düzeyinin karşılaştırıldığı çalışmalarda farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Yetişkin örnekleme yaşın otoriteryen eğilim düzeyini yordamadığı (Duckitt 1983); öğrenci örnekleminde yaş ile otoriteryen eğilim ile anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir (Demir ve Derelioğlu, 2010). Korkmaz Çalışkan (2021) 18-65 yaş aralığı örneklem gruplu çalışmasında ise yaşın artmasıyla otoriteryen eğilimlerin arttığı bildirilmiştir. Yapılan bu çalışmada yaşa göre otoriteryen eğilim düzeyi anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır. Bu durumun sebebi yaş değişkeninin öğrenci örneklemini itibari ile sınırlı aralıkta kalmasından kaynaklanabilir.

Örneklem bulgularında kardeş sayısına göre otoriteryen eğilim düzeyi anlamlı farklılaşmamaktadır. Gümüş ve Gömleksiz (1999) otoriteryen eğilimi hane büyüklüğü ve aile türüne (çekirdek, geniş) göre farklılaşıp farklılaşmadığını

incelemiştir. Sonuçlara göre otoriteryen eğilim lise örnekleminde hane büyüklüğü ve aile türüne göre anlamlı olarak farklılaşırken üniversite örnekleminde bu değişkenler arasında anlamlı farklılaşma bulunmamaktadır. Yapılan çalışma üniversite örneklemini yansıttığı için bu bulgu ile tutarlıdır.

Öğrenim alanına göre otoriteryen eğilim düzeyi anlamlı farklılaşmamaktadır. Çalışmalarda otoriteryen eğitim düzeyi öğrenim alanına göre farklılaşma göstermektedir (Altemeyer, 2006; Güldü, 2020; Gürses, 2015). Bu durumun sebebi Topkapı Üniversitesinin eğitim niteliğinin bölümler arasında farklılık göstermiyor olması olabileceği gibi kategorik değişkenlerin yapısından kaynaklanabilir. Örnek olarak Güldü (2020) çalışmasında öğrenim alanını 2 kategoride incelemiştir.

Ekonomik durumunu kötü olarak açıklayan öğrencilerin iyi olarak tanımlayan öğrencilere göre otoriteryen eğilimi anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Ekonomik durumunu kötü olarak ifade eden öğrencilerin otoriteryen eğilim düzeyi daha yüksektir. Fromm (2019) ekonomik kaygının otoriteryen eğilimlere sebep olduğunu belirtmektedir. Ayrıca Duckitt (1983) ekonomik durumun kötüye gittikçe otoriteryen eğilim düzeyinin arttığını göstermektedir. Ekonomik durumun kötü olması kişilerin hayatlarını tehditkâr şekilde yaşamasına sebep olabilmektedir.

Örneklemin içerisindeki öğrencilerin dine olan bağlılığı arttıkça otoriteryen eğilim düzeyi artmaktadır. Bu sonuçlar literatürle uyumludur. Bu konuda yapılan çalışmalarda dindarlık ile otoriteryen eğilim düzeyi pozitif ilişkide olduğu görülmektedir (Thompson ve Michel, 1972; Korkmaz Çalışkan, 2021; Gümüş ve Gömleksiz, 1999). Öğrencilerin siyasi görüşü sol eksenden sağ eksene doğru otoriteryen eğilim düzeyi artmaktadır. Bu bulgu literatürle uyumludur. Çalışmalarda sağ/muhafazakâr siyasi yönelimli katılımcıların sol/liberal olanlara göre otoriteryen eğilim düzeyi anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur (Aydoğan, 2021; Hasta ve Karaçanta, 2017; Güldü, 2020; Hasta ve Dönmez, 2009).

Üniversite öğrencilerinin bilişsel esneklik düzeyi sosyo-demografik değişkenlere göre anlamlı düzeyde farklılaşma göstermekte midir? Araştırma sorusunun cevap vermek amacıyla bilişsel esneklik ile sosyo-demografik değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bilişsel esneklik cinsiyete göre farklılaşmamaktadır. Yapılan çalışmaların bir kısmında cinsiyete göre bilişsel

esnekliğin kontrol alt ölçek puanı farklılaşmaktadır (Berdan, 2021; Çiftçi, 2019). Çalışmaların çoğunluğu ise cinsiyete göre bilişsel esneklik puanının farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır (Aktepe, 2019; Bertiz, 2018; Camcı Erdoğan, 2018; Diril, 2011; Öz, 2012). Bu sonuçlar edinilen sonuçla uyumludur. Yaşa göre bilişsel esneklik incelendiğinde anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Bu sonuç yapılan araştırmalarla uyumludur (Asıcı ve İkiz, 2015; Bertiz, 2018; Çiftçi, 2019; Kurt ve Gündüz, 2020; M. Bozkurt, 2019; Turan ve ark., 2019). Çalışmaların azınlığında ise yaşa göre bilişsel esneklik puanının farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır (Bayram ve ark., 2021; Berdan, 2021). Kardeş sayısına göre bilişsel esneklik puanı anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır. Ulaşılan alan yazındaki bulgular bu sonuçla tutarlıdır (Çiftçi, 2019; M. Bozkurt, 2019; Turan ve ark., 2019; Yaşar Ekici ve Balcı, 2019).

Analiz sonuçlarına göre öğrencilerin belirttikleri ekonomik durumuna göre bilişsel esneklik puanı anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir. Paralel şekilde çalışmalarda bu sonuca ulaşmıştır (Bayram ve ark., 2021; Diril, 2011; Erkin ve Göl, 2021; Öz, 2012; Turan ve ark., 2019). Literatürde bu konuda yapılan çalışmaların bir kısmı bu bulguyla uyumlu değildir (M. Bozkurt, 2019; Yaşar Ekici ve Balcı, 2019).

Anova sonuçlarına göre bilişsel esnekliğin kontrol boyutu öğrencilerin belirttikleri dini bağlılık düzeyine göre anlamlı farklılaşmaktadır. Dine olan bağlılığını zayıf olarak ifade eden öğrencilerin bilişsel esnekliğin kontrol alt boyut puanları normal ve güçlü olarak ifade edenlere göre daha yüksektir. Bu değişkenler ile ilgili literatürde herhangi bir sonuca ulaşamamıştır.

Bilişsel esneklik siyasi görüşe göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Hasta ve Dönmez (2009)'i çalışmasında sol siyasi görüşe sahip olanların sağ ve ılımlı olanlara göre siyasi düşüncelerinin karmaşıklık düzeyi daha yüksektir. Arslantürk (2012) çalışmasında ise sağ ve sol görüşlülerin arasında anlamlı farklılık yoktur. Şeker ve Direkçi (2022) bilişsel kapalılık ve belirsizlikten rahatsızlığın siyasi eğilim ile anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bu bulgu çalışma ile uyumludur.

Üniversite öğrencilerinin sistemi meşrulaştırma düzeyi sosyo-demografik değişkenlere göre anlamlı düzeyde farklılaşma göstermekte midir? Araştırma sorusunun cevap vermek maksadıyla sistemi meşrulaştırma ile sosyo-demografik değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Çalışmaya katılan öğrencilerin

cinsiyetlerine göre sistemi meşrulaştırma puanı anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır. Bu bulgu Sönmez (2014)'in çalışmasıyla tutarlıdır. Yapılan çalışmalarda genellikle erkeklerin sistemi meşrulaştırma düzeyleri daha yüksektir (Altop ve Solak 2021; Gürşimşek ve Göregenli, 2005; Karaçay, 2011; Yücel, 2018). M. Bulut (2017)'un sosyal yardım alan bireyler ile yapmış olduğu çalışmada ise kadınların sistemi meşrulaştırma düzeyleri daha yüksektir. Cinsiyet değişkeninin sistemi meşrulaştırma düzeyini etkilemesi sistem içerisinde erkeklerin kendilerini avantajlı konumda görüyor olmalarından kaynaklanabilmektedir. Toplumsal cinsiyet ayırımına karşı yapılan duyarlılık çalışmalarının faydalı olduğu kısmi olarak bu çalışmada gözlemlenmektedir.

Sistemi meşrulaştırma düzeyi yaş değişkenine göre farklılaşmamaktadır. Gürşimşek ve Göregenli (2005) yaşın artmasıyla sistemi meşrulaştırma düzeyinin arttığı sonucuna ulaşmışlardır. Başka çalışmalarda ise yaşa göre farklılaşma gözlemlenmemektedir (M. Bulut, 2017; Eroğlu Şah, 2020). Literatürdeki bilgiler bu konuda uzlaşım göstermemektedir. Ayrıca öğrenci örneklemini yaş grubu açısından sınırlıdır.

Çalışmaya katılan öğrencilerin siyasi görüşü sol ekseninden sağ eksenine doğru sistemi meşrulaştırma düzeyleri artmaktadır. Sistemi meşrulaştırma var olan sosyal ve doğal düzenin olumsuzluklarını göz önüne almaksızın onaylanmasıdır. Sağ siyasi yönelim geleneksel normları sürdürme ideolojisi taşıdığından sonuçlar beklenen yönde çıkmıştır. Literatürdeki çalışmalarda bu sonuçla uyumludur (Dirilen Gümüş, 2011; Eroğlu Şah, 2020; Sönmez, 2014).

Ekonomik durumunu kötü olarak ifade eden öğrencilerin sistemi meşrulaştırma eğilimi iyi olarak ifade eden öğrencilerinden daha yüksektir. Bu sonuç literatür ve kurama uyum sağlamaktadır. Sistemi meşrulaştırma kuramı dezavantajlı bireylerin, sistemin devamını sağlayan kalıp yargılarını içselleştirmesi üzerine oluşturulmuştur. Dirilen Gümüş (2011)'ün çalışmasında da benzer sonuca ulaşılmıştır.

Sistemi meşrulaştırıcı faktörlere bakıldığında din kurumu sorgulanmaz nitelikte normlara sahip olduğundan bu grup içerisine girmektedir. Din kurumu bireylere kadercilik bakış açısı sağlamaktadır (Korkmaz Çalışkan, 2021). Kadercilik bakış açısı sistemi kabullenici bir tutum oluşturmaktadır. Çalışmaya katılan öğrencilerin dine

olan bağıllığı güçlendikçe sistemi meşrulaştırma düzeyleri artış göstermektedir. Çalışmalara bakıldığında edinilen bu sonuç literatürle uyumludur (Dirilen Gümüş, 2011 Sönmez, 2014; Karaçay, 2011).

Yapılan analiz sonucunda öğrencilerin sistemi meşrulaştırma puanları kardeş sayısına göre farklılaşmamaktadır. Benzer şekilde Karaçay (2011)'ın çalışmasında evde yaşayan kişi sayısına göre sistemi meşrulaştırma düzeyinde farklılaşma yoktur. M. Bulut (2017)' un çalışmasında ise evde yaşayan kişi sayısıda daha fazla olduğunda sistemi meşrulaştırma düzeyleri daha yüksek çıkmıştır. Sistemi meşrulaştırma puanı öğrenim görülen alana göre de anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır. Bu değişkenlerle ilgili başka bir çalışmada herhangi bir sonuca rastlanılmamıştır.

5. 3. Öneriler

- Öncelikle sosyal tutum ve düşünme biçimlerini ölçmede kullanılan ölçeklerin titizlikle seçilmesi gerekmektedir.

- Özellikle sosyal ve düşünce biçimlerini ölçmede Türk toplum yapısına uygun ölçeklerin kullanılması önerilir. Türkçe alan yazında otoriteryen eğilimi ölçmede kullanılan test seçenekleri oldukça azdır. Güncel mevcut testlerin ise sonuçları yeterince doğrulanmamış ve güvenilirliği yeterli düzeyde değildir. Bu konuda çalışmaların yapılması önerilmektedir.

- Sosyal tutum ve bilişsel süreçleri ölçmede öz- bildirim testleri kullanılacak ise kesinlikle sosyal istenirlik ile ilgili bir değişkenin daha anket sorularına eklenmesi önerilir.

- Eğer mümkünse öz-bildirim testleri yanında ya da yerine nesnel sonuçlar verebilen ölçme yöntemi kullanılmalıdır.

5.4. Sınırlılıklar ve Sayıtlar

- Araştırmanın nicel verileri 2022-2023 güz dönemi, İstanbul Topkapı Üniversitesi, kayıtlı 284 öğrenci ile sınırlıdır.

- Süre ve imkân sınırlılığı nedeniyle uygun örnekleme yöntemiyle kullanılmıştır. Bu sebeple araştırmanın sonucunun evrene genellenebilirliği sınırlıdır.

- Araştırmaya katılan öğrencilerin anket sorularına içtenlikle ve doğru şekilde yanıt verdikleri varsayılmaktadır.

- Araştırma, kullanılan yöntemlerle sınırlıdır.

KAYNAKÇA

- Adler, A. (2020). *İnsanı tanıma sanatı*. (K. Şipal, Çev.). Say Yayınları (Orijinal eserin basım tarihi 1927).
- Adorno, T. W. (2019). *Otoritaryen kişilik üzerine niteliksel ideoloji incelemeleri* (2.Baskı). (D. Şahiner, Çev.). Sel Yayıncılık (Orijinal eserin basım tarihi 1973).
- Adorno, T. W., Brunswik, E. F., Levinson, D. J. ve Sanford, R. N. (1950). The authoritarian personality, cilt 1. Studies in prejudice series. (Düzenleyen: M. Horkheimer ve S. H. Flowerman) *American Jewish Committee Archives*. Ocak 02, 2022 tarihinde <https://ajcarchives.org/main.php?GroupingId=6490> adresinden alındı.
- Aktepe, R. (2019). Lise öğrencilerinin bilişsel esnekliklerinin cinsiyetlerine ve mizah tarzlarına göre incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 27(6), 2631-2640. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.3489>
- Altemeyer, B. (1998). The other “authoritarian personality”. *Advances In Experimental Social Psychology*, 30, 47-92. [https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(08\)60382-2](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(08)60382-2)
- Altemeyer, B. (2006). *The Authoritarians*. Winnipeg.
- Altemeyer, B. ve Hunsberger, B. (1992). Authoritarianism, religious fundamentalism, quest, and prejudice. *The international journal for the psychology of religion*, 2(2), 113-133. https://doi.org/10.1207/s15327582ijpr0202_5
- Altop, E. ve Solak, N. (2021). Düşük sosyo-ekonomik statüdeki ergenlerde psikolojik iyi oluş: Sistemi meşrulaştırıcı inançların, öfke ve hayranlık duygularının rolü. *AYNA Klinik Psikoloji Dergisi*, 8(3), 444-488. <http://doi.org/10.31682/ayna.743651>
- Apaydın, H. (2010). Ruh sağlığı-din ilişkisi araştırmalarına bir bakış. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 10(2), 59-77.
- Arslantürk, G. (2012). *Değerler, siyasal ideoloji ve bilişsel karmaşıklık düzeyi değişkenlerinin oy verme davranışı ile ilişkisi* (Tez no:312505) [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Asıcı, E. ve İkiz, F. (2015). Mutluluğa giden bir yol: Bilişsel esneklik. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(35), 191-211. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/pub/maeuefd/issue/19408/206375>

- Atak, H., Syed, M., Çok, F. ve Tonga, Z. (2016). Yeni bir nöropsikolojik kavram olarak tamamlanma ihtiyacı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 8(3), 290-299. <http://doi.org/10.18863/pgy.238190>
- Aydoğan, E. (2021). *Kişilik, kültür, sağ kanat yetkeciliği, siyasal ideoloji ve adil dünya inancı arasındaki ilişkiler* (Tez no: 698934) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Baştemur, Ş. ve Kurşuncu, M. A. (2020). Ruh sağlığı alanında genetik ve çevre: İkiz araştırmaları. *Ayna Klinik Psikoloji Dergisi*, 7(1), 41-56. <https://doi.org/10.31682/ayna.551379>
- Batmaz, V. (Der.). (2006). *Sanford, Milgram, Şerif ve Asch otoriteriyen kişilik ve uyma*. Salyangoz Yayınları.
- Bayram, F., Özkamalı, E. ve Çiftçi, S. (2021). Tercih sürecindeki üniversite adaylarının belirsizliğe tahammülsüzlük ve bilişsel esneklik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(77), 98-120. <http://doi.org/10.17755/esosder.735689>
- Baysal Doğruluk, S. (2021). Öğretmen adaylarında bilişsel esnekliğin yordanmasında üstbilişsel farkındalık ve eleştirel düşünme eğilimlerinin rolü. *Uluslar arası İnovatif Eğitim Araştırmacısı*, 1(2), 1-14. <https://scholar.archive.org/work/rvjjmrjyivduzf4guh4qb2ncuu/access/wayback/https://iedres.com/files/iedres/91cc637f-96db-4f20-9116-adb7bbe4a8a5.pdf>
- Berdan, N. (2021). *Belirsizliğe tahammülsüzlük ile bilişsel esneklik düzeylerinin psikolojik semptomlar üzerindeki yordayıcı etkisinin incelenmesi* (Tez no: 675442) [Yükseklisans Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Bertiz, Y. (2018). *Farklı bilişsel esneklik düzeyine sahip öğrencilerin uzaktan eğitime karşı motivasyon düzeylerinin incelenmesi* (Tez no: 532709) [Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Bilgiç, R. ve Bilgin, M. (2016). Ergenlerin cinsiyet ve öğrenim kademesi düzeylerine göre bilişsel esneklik düzeyleri ile karar stratejileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(2). 39-55. <https://doi.org/10.29065/usakead.232432>
- Bozkurt N. (2019). *Ergenlerde psikolojik sağlamlık ve bilişsel esneklik düzeylerinin sınav kaygısı ile ilişkisi* (Tez no:553887) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Bozkurt, B., Kiran, B. ve Alıcı, D. (2020). Öğretmen adaylarının çokkültürlü eğitime yönelik tutumlarının yordayıcıları olarak Suriyelilere yönelik toplumsal uzaklık ve bilişsel esneklik. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(2), 383-393.
- Bulut, M. (2017). *Sosyal yardım alan bireylerde sistemi meşrulaştırma, yetkecilik ve ahlaki temeller* (Tez no:480650) [Yüksek Lisans Tezi, Nişantaşı Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

- Bulut, Y. (b.t.). Toplum ve eğitim. *Sosyolojiye Giriş 2*, içinde. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi. Erişim tarihi: 01.12.2022 <http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/kok/sosyolojiyegiris2.pdf>
- Butler, J. C. (2000). Personality and emotional correlates of right-wing authoritarianism. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 28(1), 1-14. <https://doi.org/10.2224/sbp.2000.28.1.1>
- Camcı Erdoğan, S.(2018). Üstün zekalılar öğretmenliği adaylarının bilişsel esneklik düzeylerinin incelenmesi. *MCBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(3), 77-96. <https://doi.org/10.18026/cbayarsos.465710>
- Canas, J. J., Fajardo, I. ve Salmeron, L. (2006). Cognitive flexibility. *International Encyclopedia of Ergonomics and Human Factors*, 1(3), 297-301. <http://doi.org/10.13140/2.1.4439.6326>
- Cevahir, E. (2020). *SPSS ile nicel veri analizi rehberi*. Kibele Yayınları. https://books.google.com.tr/books?id=o8_xDwAAQBAJ&lpg=PA1&ots=bpSqEN2D2r&dq=her%20gruptaki%20denek%20say%C4%B1s%C4%B1%2015%E2%80%99ten&lr&hl=tr&pg=PP2#v=onepage&q=Brown-Forsythe%20&f=false
- Ciairano, S., Bonino, S. ve Miceli, R. (2006). Cognitive flexibility and social competence from childhood to early adolescence. *Cognition, Brain, Behavior*, 10(3), 343-366.
- Cohen, L. J. (2017). *A'dan Z'ye Psikoloji*. (M. Doğan, Çev.). Say Yayınları (Orijinal eserin basım tarihi 2015).
- Çetin, H. (2003). Siyasetin evrensel sorunu: İktidarın meşruiyeti-meşruiyetin iktidarı. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 58(3), 61-88. Erişilen adres: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/36170>
- Çiftçi, M. C. (2019). *Üniversite öğrencilerinin, yetişkin ayrılma anksiyetesi ve bilişsel esneklik düzeyleri ile sosyal anksiyete düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Tez no:583693)[Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Çuhadaroğlu, A. (2013). Bilişsel esnekliğin yordayıcıları. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 2(1), 86-101. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/48648>
- Çüm, S., Demir, E. K., Gelbal, S. ve Kışla, T. (2018). Kayıp veriler yerine yaklaşık değer atamak için kullanılan gelişmiş yöntemlerin farklı koşullar altında karşılaştırılması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (45), 230-249. <https://doi.org/10.21764/maeuefd.332605>
- Dedeoğlu, M. M. (2017). Bir zihniyet tutumu ve düşünme formu olarak dogmatizm ve dogmatik tutum. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 7(13), 800-823. <https://doi.org/10.26466/opus.303769>
- Demir, İ. ve Derelioğlu, Y. (2010). Gençlerde otoriteriyenizmin yordayıcıları olarak kimlik statüleri ve kimlik stillerinin incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(1), 99-119.

- Demirdağ, A., Hasta, D. ve Çavdar, A. (2016, Kasım, 17-18-19). Siyasal görüş ve tehdit algısı arasındaki ilişkide sistemi meşrulaştırmanın aracı rolü. [Sözlü sunum]. D. Kökdemir (Oturum başkanı), *I. Sosyal Psikoloji Kongresi Bildiri Özetleri Kitapçığı içinde* I. Sosyal Psikoloji Kongresi, Ankara, Türkiye.
- Dennis, J. P. ve Wal, J. S. V. (2010). The cognitive flexibility inventory: Instrument development and estimates of reliability and validity. *Cognitive Therapy and Research*, 34(3), 241-253. <https://doi.org/10.1007/s10608-009-9276-4>
- Diril, A. (2011). *Lise öğrencilerinin bilişsel esneklik düzeylerinin sosyodemografik değişkenler ve öfke düzeyi ile öfke ifade tarzları arasındaki ilişki açısından incelenmesi* (Tez no:299894) [Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Dirilen Gümüş, Ö. (2011). Differences in system justification with respect to gender, political conservatism, socio-economic status and religious fundamentalism. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 30, 2607-2611. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.10.510>
- Dirilen Gümüş, Ö. (Ed.). (2015). *Siyaset Psikolojisi* (1. Cilt). (1.Baskı). Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık
- Doğan, G. (2016). Bir sistemi meşrulaştırma pratiği olarak kendini nesneleştirme. *Türk Psikoloji Yazıları*, 19(37), 35-45.
- Duckitt, J. (1983). Culture, class, personality, and authoritarianism among white south africans. *The Journal of Social Psychology*, 121(2), 191-199. <https://doi.org/10.1080/00224545.1983.9924488>
- Duckitt, J. (2015). Authoritarian personality. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 2(2), 255–261. <https://doi.org/10.1016/B978-0-08-097086-8.24042-7>
- Duriez, B., Soenens, B. ve Vansteenkiste, M. (2007). In search of the antecedents of adolescent authoritarianism: The relative contribution of parental goal promotion and parenting style dimensions. *European Journal of Personality*, 21(4), 507–527. <https://doi.org/10.1002/per.623>
- Duriez, B. ve Soenens, B. (2006). Personality, identity styles and authoritarianism: An integrative study among late adolescents. *European Journal of Personality*, 20(5), 397-417. <https://doi.org/10.1002/per.589>
- Düzgün, M., Cingöz-Ulu, B. ve Sayılan, G. (2022). Sağ kanat yetkeciliği: kavramsallaştırma, ölçüm ve Türkiye’deki bulgulara dair sistematik bir derleme. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 62(1), 25-51. <https://doi.org/10.33171/10.33171/dtcjournal.2022.62.1.2>
- Eigenberger, M. E. (1998). Fear as a correlate of authoritarianism. *Psychological Reports*, 83, 1395-1409. <https://doi.org/10.2466/pr0.1998.83.3f.1395>
- Ekehammar, B., Akrami, N., Gylje, M. ve Zakrisson, I. (2004). What matters most to prejudice: Big five personality, social dominance orientation, or right-wing authoritarianism? *European Journal of Personality*, 18(6), 463-482. <https://doi.org/10.1002/per.526>

- Erdoğan, M. ve Vatandaş, C. (2020). Bireysel ve toplumsal dışlanma pratiği: Önyargı ve ayrımcılık. *Journal of Human and Social Sciences*, 3(1), 474-485. <https://dergipark.org.tr/en/pub/johass/issue/54512/724821>
- Erkin, Ö. ve Göl, İ.(2021). Sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinin bilişsel esneklik ve yaratıcılık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 8(2), 97-102. <https://dergipark.org.tr/en/pub/sagakaderg/issue/62334/800120>
- Eroğlu Şah, D. (2020). *Erkeklerde toplumsal cinsiyete dayalı stres, sistemin meşrulaştırılması ve cinsiyetçilik ilişkisinin incelenmesi* (Tez no:660331) [Doktora Tezi, Maltepe Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Fromm, E. (2019). *Özgürlükten Kaçış* (4. B.). (Ş. Yeğin, Çev.). Say Yayınları (Orijinal eserin basım tarihi 1941).
- Güldü, Ö. (2011). Sağ kanat yetkeçiliği ölçeği: Uyarlama çalışması. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 27-51. https://doi.org/10.1501/sbeder_0000000033
- Güldü, Ö. (2020). Relations between right-wing authoritarianism, social dominance orientation, individualism-collectivism and political identities. *Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi*, 3(6), 283-299. <https://doi.org/10.35235/uicd.741173>
- Gülüm, İ. V. ve Dağ, İ. (2012). Tekrarlayıcı düşünme ölçeği ve bilişsel esneklik envanterinin Türkçeye uyarlanması, geçerliliği ve güvenilirliği. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 13(3), 216-223.
- Gümüş, A. ve Gömleksiz, M. (1999). *Din milliyetçilik ve otoriteriyenizm lise ve üniversite gençliği üstüne 1945'lerden günümüze toplumlararası karşılaştırmalı bir araştırma*. Eğitim-Sen Yayınları.
- Gürbüz, H. C. (2019). *Sosyal baskınlık yönelimi, otoriteriyenizm ve değerlerin savaşa yönelik tutumlarla ilişkisi* (Tez no:593355) [Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Gürgân, U. (Ed.). (2019). *Gelişim Psikolojisi I*. Nobel Akademik Yayıncılık
- Gürses, İ. (2015). Research on the relationship between religious education and authoritarianism. *Kayı Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, (25), 19-27.
- Gürşimşek, I. ve Göregenli, M. (2005). Humanistic attitudes, values, system justification, and control beliefs in a Turkish sample. *Social Behavior and Personality*, 34(7), 747-758. <https://doi.org/10.2224/sbp.2006.34.7.747>
- Hasan, Q. (1985). Dogmatism, values and intergroup orientations. *The High School Journal*, 68(4), 341-347. <http://www.jstor.org/stable/40364951>
- Hasta, D. ve Dönmez, A. (2009). Yetkeçilik ve bilişsel karmaşıklık düzeyi ile siyasal ideoloji arasındaki ilişki. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(64), 19-29. Erişilen adres:<http://www.psikolog.org.tr/tr/yayinlar/dergiler/1031828/tpd1300443320090000m000115.pdf>

- Hasta, D. ve Karaçanta, H. (2017). Yetkecilik, sosyal baskınlık yönelimi ve siyasal görüş. *Türk Psikoloji Yazıları*, 20(40), 23-34. Erişilen adres: <http://bursa.psikolog.org.tr/tr/yayinlar/dergiler/1031828/tpy1301996120170000m000016.pdf>
- Hasta, D. ve Sözen, A. I. (2017). Hidroelektrik santrallerine ilişkin tutumlar: Sistemi meşrulaştırma, kontrol odağı ve yükleme karmaşıklığı açısından bir değerlendirme. *Türk Psikoloji Dergisi*, 32(79), 36-47. <http://psikiyatridizini.net/Default.aspx>
- Heaven, P. C. ve Bucci, S. (2001). Right-wing authoritarianism, social dominance orientation and personality: An analysis using the IPIP measure. *European Journal of Personality*, 15(1), 49-56. <https://doi.org/10.1002/per.389>
- Hetherington, M. J. ve Suhay, E. (2011). Authoritarianism, threat, and Americans' support for the war on terror. *American Journal of Political Science*, 55(3), 546-560. <https://doi.org/10.1111/j.1540-5907.2011.00514.x>
- Heywood, A. (2012a). *Siyasetin temel kavramları*. (H. Özler Çev.). Adres Yayınları (Orijinal eserin basım tarihi 2000).
- Heywood, A. (2012b). *Siyaset*. (7. b.). (B. B. Özipek, B. Şahin, M. Yıldız, Z. Kopuzlu, B. Seçilmişoğlu, A. Yayla, Çev.). Adres Yayınları (Orijinal eserin basım tarihi 1997).
- Horkheimer, M. (2012). *Geleneksel ve eleştirel kuram* (2.b.). (M. Tüzel, Çev.). Yapı Kredi Yayınları (Orijinal eserin basım tarihi 1936).
- Horkheimer, M. (Ed.). (1936). Studien über Autorität und Familie [Öz]. *Schriften des Instituts für Sozialforschung*, 5, 947. Öze erişilen adres: <https://psycnet.apa.org/record/1937-04654-001>
- Houghton, D. P. (2015). *Siyaset psikolojisi- durumlar, bireyler, olaylar*. (H. İnaç ve D. Şekeroğlu, Çev.). Bilge Kültür Sanat.
- İflazoğlu Saban, A. ve Saban, A. (2009, Mayıs, 28-30). *Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin bilişsel farkındalık düzeyleri ile demokratik tutumları ve otoriteryen tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Sempozyum]. Uluslararası Avrupa Birliği, Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu, Uşak, Türkiye.
- İslambay, D., Fidan, M., Türkoğlu, B. ve Sayılan, G. (2016, Kasım, 17-18-19). Türkiye'de politik psikoloji manzaraları: İfade özgürlüğü, toplumsal barış ve gruplararası ilişkiler. [Sözlü sunum]. D. Kökdemir (Oturma başkanı), *I. Sosyal Psikoloji Kongresi Bildiri Özetleri Kitapçığı* içinde I. Sosyal Psikoloji Kongresi, Ankara, Türkiye.
- Jost, J. T. ve Banaji, M. R. (1994). The role of stereotyping in system-justification and the production of false consciousness. *British Journal of Social Psychology*, 33(1), 1-27.
- Jost, J. T. ve Burgess, D. (2000). Attitudinal ambivalence and the conflict between group and system justification motives in low status groups. *Personality and*

- Jost, J. T. ve Hunyady, O. (2003) The psychology of system justification and the palliative function of ideology, *European Review of Social Psychology*, 13(1), 111-153. <http://doi.org/10.1080/10463280240000046>
- Jost, J. T., Badaan, V., Goudarzi, S., Hoffarth, M. ve Mogami, M. (2018). The future of system justification theory. *British Journal of Social Psychology*, 58(2), 1-11. <https://doi.org/10.1111/bjso.12309>
- Kablanoğlu, A. ve Kuşdil, M. E. (2020). Liderlik etme motivasyonu, karanlık üçlü, değerler, sosyal baskınlık yönelimi ve sağ-kanat yetkeçiliği arasındaki ilişkilere yönelik bir inceleme. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 18(70), 84-109. https://egitimsen.org.tr/wp-content/uploads/2021/05/84-109_Liderlik-Etme-Motivasyonu-ve-Liderlikle-%C4%B0li%C5%9Fkili-Ki%C5%9Filik.pdf
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1973). *Gençlerin tutumları ve kültürler arası bir karşılaştırma*. O.D.T.Ü. Geliştirme Vakfı Yayınları.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2016). *Benlik aile ve insan gelişimi kültürel psikoloji* (3. b.). Koç Üniversitesi Yayınları.
- Kalgı, M. E. ve Kayıklık, H. (2020). Dindarlık ile kişilik ilişkisi üzerine bir saha araştırması (Siverek örneği). *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)*, 20(2), 552-569. <https://doi.org/10.30627/cuilah.721696>
- Kalkan, B. ve Başdemir, H. A. (Ed.). (2017). *Siyasi ideolojiler*. Adres Yayınları.
- Karaçay, G. (2011). *İşsiz bireylerde yaşam doyumu: Eğitim, dini duygulanım ve sistemi meşrulaştırma bakımından bir inceleme* (Tez no:289572) [Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Kay, A. C. ve Jost, J. T. (2003). Complementary justice: Effects of “poor but happy” and “poor but honest” stereotype exemplars on system justification and implicit activation of the justice motive. *Journal of Personality and Social Psychology*, 85(5), 823-837. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.85.5.823>
- Kaya, M. (1997). Ailede anne-baba tutumlarının çocuğun kişilik ve benlik gelişimindeki rolü. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(9), 193-204. Erişilen adres: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/188683>
- Kaygusuz, C. (1995). *Öz-otoriteryanizm ile bazı psikolojik ve ailesel değişkenler arasındaki ilişkiler* (Tez no:42625) [Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Kımtır, N. (2017). Yetişkinlerde ölüm kaygısı ile dindarlık arasındaki ilişki üzerine bir inceleme. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 19(36), 55-82. <https://doi.org/10.17335/sakaifd.327235>
- Kırkık, M. (2020). *Ergenlerde üstbiliş ve sınav kaygısı arasındaki ilişkide ruminasyon ve bilişsel esnekliğin aracılık rolü* (Tez no: 632224) [Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

- Korhan, M., Engin, E. ve Güloğlu, B. (2021). Covid-19 sürecinde üniversite sınavına girecek gençlerin sınav kaygısı: Bilişsel esneklik ve öz-düzenleme. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 12(5), 212-231. <https://doi.org/10.19160/e-ijer.1009653>
- Korkmaz Çalışkan, B. (2021). *Kader algısı ve otoriteriyen kişilik arasındaki ilişki üzerine bir inceleme* (Tez no:701054) [Yüksek Lisans Tezi, İbn Haldun Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Kuloglu, A. ve Orhan, F. G. (2021). Examination of test anxiety and cognitive flexibility levels of students preparing for the university exam. *International Online Journal of Educational Sciences*, 13(4) 996-1009. <https://doi.org/10.15345/iojes.2021.04.004>
- Kurt, A. A. ve Gündüz, B. (2020). The investigation of relationship between irrational relationship beliefs, cognitive flexibility and differentiation of self in young adults. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 49(1) 28-44. <https://doi.org/10.14812/cufej.658628>
- Leak, G. K. ve Randall, B. A. (1995). Clarification of the link between right-wing authoritarianism and religiousness: The role of religious maturity. *Journal for the scientific study of religion*, 34(2), 245-252.
- Lepage, J., Begue, L., Zerhouni, O., Dambrun, M., Vezirian, K., Besson, T., Bonnetterre, S., ve Mermillod, M. (2020). Authoritarian attitudes are associated with higher autonomic reactivity to stress and lower recovery. *Emotion*. <https://doi.org/10.1037/emo0000775>
- Liuzza, M. T., Lindholm, T., Hawley, C. B., Gustafsson Sendén, M., Ekström, I., Olsson, M.J. ve Olofsson, J. K. (2018). Body odour disgust sensitivity predicts authoritarian attitudes. *Royal Society Open science*, 5(171091), 1-17. <http://doi.org/10.1098/rsos.171091>
- Liviatan, I. ve Jost, J. T. (2014). A social-cognitive analysis of system justification goal striving. *Social Cognition*, 32(2), 95-129. <https://doi.org/10.1521/soco.2014.32.2.95>
- Lyle, K. B. ve Grillo, M. C. (2020). Why are consistently-handed individuals more authoritarian? The role of need for cognitive closure. *Laterality: Asymmetries of Brain, Behaviour and Cognition*, 25(4), 490-510. <https://doi.org/10.1080/1357650X.2020.1765791>
- Martin, M. M., Anderson, C. M. ve Thweatt, K. S. (1998). Aggressive communication traits and their relationship with the cognitive flexibility scale and the communication flexibility scale. *Journal of Social Behavior and Personality*, 13(3), 34-45.
- Maslow, A. H. (1943). The authoritarian character structure. *The Journal of Social Psychology*, 18 (2), 401-411. <https://doi.org/10.1080/00224545.1943.9918794>
- McCleary, D. F., Quillivan, C. C., Foster, L. N. ve Williams, R. L. (2011). Meta-analysis of correlational relationships between perspectives of truth in

- religion and major psychological constructs. *Psychology of Religion and Spirituality*, 3(3), 163-180. <https://doi.org/10.1037/a0022208>
- Norris, G. (2005). *The authoritarian personality in the 21st century* [Doktora Tezi, Bond University]. <https://research.bond.edu.au/en/studentTheses/the-authoritarian-personality-in-the-21st-century>
- Onur, B. (1995). *Gelişim psikolojisi yetişkinlik yaşlılık ölüm* (3. b.). İmge Kitapevi.
- Öz, S. (2012). *Ergenlerin cinsiyet, sosyo-ekonomik ve öğrenim kademesi düzeylerine göre bilişsel esneklik, uyum ve kaygı puanları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Tez no:327682) [Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi].YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Öztürk Sever, K. (2021). *Sosyal üstünlük yönelimi, sistemi meşrulaştırma, adil dünya inancı ve işyerinde engelli çalışanlara yönelik tutumların ilişkisi: Kamuda bir işyeri örneği* (Tez no:734273) [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi].YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Peker, M., Booth, R. W. ve Dikçe, U. (2017). Muhafazakarlık, kaygı ve tehdit edici uyarıcılara karşı dikkat yanlılığı. *Türk Psikoloji Yazıları*, 20(Özel Sayı), 62-74. <http://openaccess.mef.edu.tr/handle/20.500.11779/305>
- Pettigrew, T. F. (2015). Authoritarian personality. *The Wiley Blackwell Encyclopedia of Race, Ethnicity, and Nationalism*, 1-3. <https://doi.org/10.1002/9781118663202.wberen114>
- Riek, B. M., Mania, E. W. ve Gaertner, S. L. (2006). Intergroup threat and outgroup attitudes: A meta-analytic review. *Personality and social psychology review*, 10(4), 336-353. https://doi.org/10.1207/s15327957pspr1004_4
- Ritter, S. M., Damian, R.I., Simonton, D.K., van Baaren, R.B., Strick, M., Derks, J., ve Dijksterhuis, A. (2012). Diversifying experiences enhance cognitive flexibility. *Journal of Experimental Social Psychology*, 48(4), 961-964. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2012.02.009>
- Sapmaz, F. ve Doğan, T. (2013). Bilişsel esnekliğin değerlendirilmesi: Bilişsel esneklik envanteri Türkçe versiyonunun geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 46(1), 143-161.
- Satıcı, B. , Göçet Tekin, E. ve Deniz, M. E. (2020). Cognitive flexibility and mental well-being: Fear of negative evaluation and academic perfectionism as serial mediators. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2), 386-396. <http://doi.org/10.17556/erziefd.632776>
- Schultz, D. P. ve Schultz, S. E. (2007). *Modern psikoloji tarihi*. (Y. Asalay, Çev.). Kaknüs Yayınları.
- Sennet, R. (2021). *Otorite*. (6. b.). (K. Durand, Çev.). Ayrıntı Yayınları. (Orijinal eserin basım tarihi 1980).
- Solso, R. L., Maclin, M. K. ve Maclin, O. H. (2014). *Bilişsel Psikoloji* (7. b.). (A. Ayçiçeği-Dinn, Çev.). Kitabevi.

- Sönmez, B. (2014). *Politik güven: Dindarlık, yetkecilik, sistemi meşrulaştırma ve değerler açısından bir inceleme* (Tez no: 366431) [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Sönmez, B. ve Hasta, D. (2021). Dindarlık ile politik güven arasındaki ilişkide yetkecilik ve sistemi meşrulaştırmanın aracı rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 36(87), 1-15. <https://doi.org/10.31828/tpd1300443320190827m000025>
- Sposito, V. A., Hand, M. L. ve Skarpness, B. (1983). On the efficiency of using the sample kurtosis in selecting optimal lpestimators. *Communications in Statistics - Simulation and Computation*, 12(3), 265–272. <https://doi.org/10.1080/03610918308812318>
- Şeker, B. D. ve Direkçi, E. A. (2022). Bilişsel yapının ve sosyal tutumların sistemi meşrulaştırma eğilimine etkisi. *Border Crossing*, 12(1), 45-64. <https://doi.org/10.33182/bc.v12i1.2098>
- Şirin Ayva, A. B. (2018). *Macera terapisi temelli grupla danışmanlığın üniversite öğrencilerinde bilişsel esneklik ve belirsizliğe tahammülsüzlüğe etkisi* (Tez no: 490649) [Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Thompson, R. C. ve Michel, J. B. (1972). Measuring authoritarianism: A comparison of the F and D Scales. *Journal of Personality* 40(2), 180–190. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1972.tb00997.x>
- Tolman, E. C. ve Dönmez, A. (2019). Fare ve insanlarda bilişsel haritalar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi (JFES)*, 25(2), 339-364. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000581
- Turan, N., Durgun, H., Kaya, H., Ertaş, G. ve Kuvan, D. (2019). *Hemşirelik öğrencilerinin stres durumları ile bilişsel esneklik düzeyleri arasındaki ilişki*. *JAREN*, 5(1), 59-66. <https://doi.org/10.5222/jaren.2019.43265>
- Van der Toorn, J. ve Jost, J. T. (2014). Twenty years of system justification theory: Introduction to the special issue on “Ideology and system justification processes”. *Group Processes & Intergroup Relations*, 17(4), 413-419. <http://doi.org/10.1177/1368430214531509>
- Van Hiel, A., Pandelaere, M. ve Duriez, B. (2004). The impact of need for closure on conservative beliefs and racism: Differential mediation by authoritarian submission and authoritarian dominance. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 30(7), 824-837. <http://doi.org/10.1177/0146167204264333>
- Wink, P., Dillon M. ve Larsen, B. (2005). Religion as moderator of the depression-health connection: Findings from a longitudinal study. *Research on Aging*, 27(2), 197-220. <https://doi.org/10.1177/0164027504270483>
- Wink, P., Dillon, M. ve Prettyman A. (2007). Religiousness, spiritual seeking, and authoritarianism: Findings from a longitudinal study. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 46(3), 321–335. <http://www.jstor.org/stable/4621983>

- Yaşar Ekici F. ve Balcı S. (2019). Okul öncesi öğretmen adaylarının bilişsel esneklik düzeyleri ve duygusal tepkisellik düzeylerinin incelenmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi / Journal of Higher Education and Science*, 9(1), 65-77. <https://doi.org/10.5961/jhes.2019.310>
- Yıldırım, N. ve Akgün, S. (2013). Sivil toplum kuruluşu gönüllülerinin sosyal sistemin meşruiyetine ilişkin algıları, adil dünya inançları ve sosyal baskınlık yönelimleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 24(1), 115-128. <https://dergipark.org.tr/en/pub/tsh/issue/48410/613377>
- Yılmaz, A., İnce, G. ve Kırımoğlu, H. (2020). Beden eğitimi ve çocuk gelişimi öğrencilerinin bilişsel esneklik ve kaynaştırma eğitimine bakış açıları. *Trakya Eğitim Dergisi*, 10(1), 207-220. <https://doi.org/10.24315/tred.602942>
- Yukay Yüksel, M., Parlak S. ve Demir Çelebi, Ç. (2019). Ebeveyn tutumları, empati ve otoriteryen eğilimler arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (87).371-382. <http://doi.org/10.16992/ASOS.14659>
- Yücel, M. B. (2018). *Çevrecilik: Yetkecilik, yükleme karmaşıklığı ve sistemi meşrulaştırma açısından bir değerlendirme* (Tez no: 533541) [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Zmigrod, L. (2020). The role of cognitive rigidity in political ideologies: theory, evidence, and future directions. *Current Opinion in Behavioral Sciences*, 34, 34-39. <https://doi.org/10.1016/j.cobeha.2019.10.016>
- Zmigrod, L. (2021). A neurocognitive model of ideological thinking. *Politics and The Life Sciences*, 40(2), 224-239. <https://doi.org/10.1017/pls.2021.10>
- Zmigrod, L., Rentfrow, P. J. ve Robbins, T. W. (2018). Cognitive underpinnings of nationalistic ideology in the context of Brexit. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 115(19), E4532–E4540. <https://doi.org/10.1073/pnas.1708960115>
- Zmigrod, L., Rentfrow, P. J., ve Robbins, T. W. (2019). The partisan mind: Is extreme political partisanship related to cognitive inflexibility? *Journal of Experimental Psychology: General*, 149(3), 407–418. <http://doi.org/10.1037/xge0000661>

Ekler

EK 1: Etik Kurul Kararı

EK 2: Bilgilendirilmiş Onam Formu

EK 3: Sosyo-Demografik Bilgi Formu

EK 4: Sağ Kanat Yetkenciliği Ölçeği

EK 5: Bilişsel Esneklik Envanteri

EK 6: Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği

EK 1: Etik Kurul Kararı

T.C.
İSTANBUL TOPKAPI ÜNİVERSİTESİ
REKTÖRLÜK

Sayı : E-31675095-100-2200007295
Konu : Etik Kurul Raporu (Kevser
KAVAK)

01.07.2022

Sayın Araştırmacı Kevser KAVAK

"Üniversite Öğrencilerinin Otoriteriyen Eğilimleri İle Bilişsel Esneklik ve Genel Sistemi Meşrulaştırma Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu çalışmamız 26.06.2022 tarih 2022/05 sayılı Akademik Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunda görüşülmüş olup; Akademik Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu üyelerinin değerlendirmesi sonucunda söz konusu çalışmanın etik ilkelere uygun olduğuna karar verilmiştir.

Prof. Dr. Emine Dilay Güney
Komisyon Başkanı a.
Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Dekanı

Doğrulama Kodu: 67AA19D

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Adresi: <https://ebys.topkapi.edu.tr/BelgeDogrulama>

Ayrıncısaray Caddesi, No:45, 34087, Beşiktaş - İstanbul
Tel: 4447696 Faks: +90 212 6214503
E-Posta: info@topkapi.edu.tr Elektronik Ağ: www.topkapi.edu.tr
Köp Adresi: istanbultopkapıunivrsitesi@hs01.kep.tr

Bilgi: İpek FURTUN
Yaz İşleri Uzmanı
Tel: 4500000 Dahili: 508

EK 2: Bilgilendirilmiş Onam Formu

Sayın katılımcı,

Bu çalışma İstanbul Topkapı Üniversitesi Psikoloji bölümü Yüksek Lisans öğrencisi Kevser Kavak'ın Dr. Melike Ceylan danışmanlığında yürüttüğü tez çalışmasıdır. Çalışmanın amacı üniversite öğrencilerinin otoriteryen eğilimleri, bilişsel esneklik ve genel sistemi meşrulaştırma düzeyleri arasındaki ilişkileri incelemektir. Araştırma sizlerin gönüllü katılımı sayesinde gerçekleştirilecektir. Çalışmaya katılmayı kabul ettiğinizde katılım sırasında herhangi bir sebepten dolayı rahatsızlık hissederseniz araştırmadan ayrılabilirsiniz. Araştırmada sizi tanımlayacak kimlik bilgileriniz sorulmayacaktır. Cevaplarımız gizli tutulacak ve araştırma sonucunda elde edilecek bilgiler sadece bilimsel yayımlarda kullanılacaktır. Soruların doğru ya da yanlış cevapları bulunmamaktadır. İçtenlikle ve size en uygun yanıtları vermeniz araştırma sonuçlarının geçerliği açısından önem taşımaktadır. Soruların eksiksiz yanıtlanması yaklaşık 10-15 dakika sürmektedir.

Araştırma hakkında detaylı bilgi almak isterseniz topkapi.edu.tr adresiyle iletişime geçebilirsiniz. Çalışmaya ve bilime sunduğunuz katkılar için teşekkür ederiz.

İstanbul Topkapı Üniversitesi Psikoloji Yüksek Lisans Programı Öğrencisi
Kevser Kavak

Bu araştırma ile ilgili yukarıda sunulan bilgileri okudum ve bu araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul ediyorum.

Onaylıyorum.

EK 3: Sosyo-Demografik Bilgi Formu

SOSYO-DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU	
Lütfen aşağıdaki soruları yanıtlayınız.	
1	Cinsiyetiniz: ☐ Kadın ☐ Erkek
2	Öğrenim Biriminiz: ☐ İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi ☐ Plato Meslek Yüksekokulu ☐ Mühendislik Fakültesi ☐ Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi ☐ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü ☐ Spor Bilimleri Fakültesi
3	Yaşınız: ☐ 18-22 ☐ 23-27 ☐ 27 üzeri
4	Kardeş sayınız: ☐ Tek çocuk ☐ İki ☐ Üç ☐ Dört ve fazlası
5	Hangisi ekonomik durumunuzu ifade etmektedir? ☐ Kötü ☐ Orta ☐ İyi
6	Hangisi dine olan bağlılığınızı ifade etmektedir? ☐ Güçlü ☐ Normal ☐ Zayıf
7	Hangisi siyasi görüşünüzü ifade etmektedir? ☐ Sol ☐ İlgilenmiyorum ☐ Sağ

EK 4: Sağ Kanat Yetkeliği Ölçeği

Aşağıda katılabileceğiniz ya da karşı olabileceğiniz bir grup ifade verilmiştir. Lütfen okuduktan sonra her bir ifadeye katılıp katılmama düzeyinizi cümlelerin yanlarında verilen rakamlardan birini daire içine alarak belirtiniz. İlk düşündüğünüz yanıtın en uygun yanıt olduğunu unutmayınız.		Kesinlikle Katılmıyorum								Kesinlikle Katılıyorum
1.	Mevcut otorite, genel olarak pek çok şeyde haklı çıkarken, radikaller ve her şeye karşı çıkanlar cehaletlerini sergileyen boşboğazlardır.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
2.	Kadınlar, evlendiklerinde eşlerine itaat edeceklerine dair söz vermedilerdir.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
3.	Ülkemizin, bütünlüğümüze kasteden radikal yönelimleri ve kötülükleri ortadan kaldırmak için ne gerekiyorsa yapabilecek güçlü bir lidere ihtiyacı var.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
4.	Eşcinseller ve lezbiyenler, herhangi biri kadar sağlıklı ve ahlaklıdır.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
5.	Yönetimdeki saygın otoritelere ve dini yargılara güvenmek, toplumumuzda zihin karıştırmaya uğraşan “gürültücü ayak takımını” dinlemekten daima daha iyidir.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
6.	Hiç kuşkusuz, mevcut dinsel öğretilere isyan edenler ve ateistler düzenli olarak camiye gidenler kadar iyi ve erdemlidirler.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
7.	Ülkemizi krizlerden kurtarmak için, geleneksel değerlerimize dönmek, sert liderleri iş başına getirmek ve kötü fikirleri yayanları susturmak gerekmektedir.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
8.	Çıplaklar kampının olmasında yanlış bir şey yoktur.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
9.	Birçok kişiyi tedirgin etse bile ülkemizin, geleneksel uygulamalara karşı çıkma cesareti gösterebilen özgür düşünceli bireylere ihtiyacı var.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
10.	İnançlarımızı ve ahlaki yapımızı yiyip bitiren geleneksel olmayan değerleri zamanında yok etmezsek, günün birinde ülkemiz yıkılacak.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
11.	Kendilerini herkesten farklı kılacak olsa bile bireyler, yaşam tarzlarını, dini inançlarını ve cinsel yönelimlerini kendileri belirlemelidir.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
12.	Eski moda adetler ve değerler hala en iyi yaşama biçimini gösteriyor.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
13.	Kadınların siyasi, sosyal ve ekonomik alanlarda daha aktif rollere sahip olması, okullarda din derslerinin isteğe bağlı olması ve hayvan hakları için yeni düzenlemeler yapılmasını talep ederek mevcut yasalara ve çoğunluğun görüşlerine karşı çıkanlara hayranlık duymalısınız.	1	2	3	4	5	6	7	8	9

14.	Ülkemizin en iyi bireyleri hükümete karşı çıkan, dini eleştiren ve doğal kabul edilen şeyleri göz ardı edebilenlerdir.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
15.	Kürtaj, pornografi ve evlilik konusunda Allah'ın koyduğu yasalar çok geç olmadan titizlikle uygulanmalı ve bu yasaları ihlal edenler şiddetle cezalandırılmalıdır.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
16.	Bugün ülkemizde dini değerlerden yoksun, kendi amaçları için ülkeyi yıkmaya çalışan ve otorite tarafından mutlaka etkisizleştirilmeleri gereken radikal ve ahlaksız birçok kişi var.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
17.	Kadının yeri, nerede olmak istiyorsa orasıdır. Kadının kocasına ve toplumsal geleneklere itaat etmek zorunda kaldığı günler artık geçmişte kalmıştır.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
18.	Atalarımızın yaptıklarıyla onur duyarsak, otoritenin yapmamızı istediklerini yaparsak ve her şeyi berbat eden çürük elmaları ayıklarsak ülkemiz müthiş olur.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
19.	Feministler ve homoseksüeller, geleneksel aile değerlerine karşı koyabilecek kadar cesur oldukları için takdir edilmelidirler.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
20.	Bu ülkede işler, sorun çıkaran gruplar seslerini keser ve kendi gruplarının toplumdaki geleneksel yerini kabullenirlerse, biraz daha iyiye gidecektir.	1	2	3	4	5	6	7	8	9

EK 5: Bilişsel Esneklik Envanteri

Aşağıdaki ifadelerin size ne kadar uygun olduğunu göstermek için lütfen ifadelerin solunda yer alan ölçeği kullanınız.		H i ç U y g u n D e ğ i l	P e k U y g u n D e ğ i l	K a r a r s ı z l ı m	U y g u n	T a m a m e n U y g u n
1.	Durumları "tartma" konusunda iyiyimdir.					
2.	Zor durumlara karşılaştığımda karar vermekte güçlük çekerim.					
3.	Karar vermeden önce çok sayıda seçeneği dikkate alırım.					
4.	Zor durumlara karşılaştığımda kontrolümü kaybediyordum gibi hissederim.					
5.	Zor durumlara değişik açılardan bakmayı tercih ederim.					
6.	Bir davranışın nedenini anlamak için önce, elimdeki dışımda ek bilgi edinmeye çalışırım.					
7.	Zor durumlara karşılaştığımda öyle strese girerim ki sorunu çözecek bir yol bulamam.					
8.	Olaylara başkalarının bakış açısından bakmayı denerim.					
9.	Zor durumlara baş etmek için çok sayıda değişik seçeneğim olması beni sıkıntıya sokar.					
10.	Kendimi başkalarının yerine koymakta başarılıyım.					
11.	Zor durumlara karşılaştığımda ne yapacağımı bilemem.					
12.	Zor durumlara farklı açılardan bakmak önemlidir.					
13.	Zor durumlarda nasıl davranacağıma karar vermeden önce birçok seçeneği dikkate alırım.					
14.	Durumlara farklı bakış açılarından bakarım.					
15.	Hayatta karşılaştığım zorlukların üstesinden gelmeyi becerebilirim.					
16.	Bir davranışın nedenini düşünürken mevcut bütün bilgileri ve gerçekleri dikkate alırım.					
17.	Zor durumlarda, şartları değiştirecek gücümün olmadığını hissederim.					
18.	Zor durumlara karşılaştığımda önce bir durup çözüm için farklı yollar düşünmeye çalışırım.					
19.	Zor durumlara karşılaştığımda birden çok çözüm yolu bulabilirim.					
20.	Zor durumlara tepki vermeden önce birçok seçeneği dikkate alırım.					

EK 6: Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği

Aşağıdaki ölçekte bulunan her bir ifadeyi dikkatlice okuyunuz ve sizi (gerçek duygu ve düşüncenizi) en iyi ifade ettiğini düşündüğünüz dereceyi/rakamı işaretleyiniz.	Hic Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Az katılmıyorum	Kararsızım	Az Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1. Genel olarak toplumumuzu adil bulurum.	1	2	3	4	5	6	7
2. Genelde politik sistemimiz olması gerektiği gibi, doğru biçimde işlemektedir.	1	2	3	4	5	6	7
3. Toplumumuz ciddi biçimde yeniden yapılandırılmaya ihtiyaç duymaktadır.	1	2	3	4	5	6	7
4. Türkiye, dünyada yaşanacak en iyi ülkedir.	1	2	3	4	5	6	7
5. İzlenen çoğu politika, toplumun çoğunluğunun yararınadır.	1	2	3	4	5	6	7
6. Bu toplumda herkes adil bir biçimde, zenginlik ve mutluluktan payına düşeni alır.	1	2	3	4	5	6	7
7. Toplumumuz her yıl daha da kötüye gitmektedir.	1	2	3	4	5	6	7
8. Toplumumuz, insanların genellikle ne hak ederlerse onu alacakları şekilde düzenlenmiştir.	1	2	3	4	5	6	7

ÖZGEÇMİŞ

İlköğretimini Dr. Cemil ve Fevziye Özkaya İlköğretim Okulu'nda, lise öğrenimini Bağcılar Akşemsettin Anadolu Lisesi'sinde tamamladıktan sonra Bolu İzzet Baysal Üniversitesi'nde Hemşirelik bölümünden mezun oldu. 2020 yılında İstanbul Topkapı Üniversitesi, Psikoloji bölümünü tam burslu olarak kazandı. 2021 yılında İstanbul Üniversitesi, Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi'nde sosyoloji bölümüne başladı. Lisansüstü eğitimine ise İstanbul Topkapı Üniversitesi, psikoloji bölümünde başladı. Halen lisans ve lisansüstü eğitimlerine devam etmektedir.

